Περιπέτειες ΙΔΕΩΝ

ΠΟΛΙΤΗΣ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ 25/6/2006

ΘΡΗΣΚΕΙΕΣ:

Ο ΔΡΟΜΟΣ ΠΡΟΣ ΤΗ ΣΥΓΚΡΟΥΣΗ Ή ΤΗ ΣΥΜΦΙΛΙΩΣΗ;

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΟΛΙΤΗΣ Τα λέει όλα!

Επιμελητής του περιοδικού είναι ο Νίκος Τριμικλινιώτης.
Καλιτεχνική επιμέλεια: Παντελής Δαμιανού

Αμφισβητώντας την "αναπόφευκτη σύγκρουση πολιτισμών"

Το δόγμα Χάντιγκτον περί σύγκρουσης πολιτισμών συνήθως ερμηνεύεται βασικά ως ζήτημα διεθνούς πολιτικής: από τη μια μεριά απεικονίζεται η "πολιτισμένη Δύση" κι από την άλλη η "βάρβαρη Ανατολή". Είναι πασιφανές ότι αυτός ο μανιχαϊστικός δυισμός αποτελεί ένα ανεγκέφαλο, εφιαλτικό κι οριενταλιστικό παιχνίδι μαζικής προπαγάνδας που θεωρητικοποιεί το δόγμα Μπους για "πόλεμο κατά της τρομοκρατίας". Επίσης, το εγχείρημα Χάντιγκτον επιχειρεί να μεταθέσει σε πολιτισμικό επίπεδο κρατικές, πολιτικές και κοινωνικές συγκρούσεις, απλοϊκά κι αυθαίρετα υποθέτοντας ότι στο κέντρο κάθε αντιπαράθεσης βρίσκεται μια θρησκευτική βάση. Σε αντίθεση με τα θριαμβολογικά θεωρήματα περί "τέλους της ιστορίας", έχει πλέον επιτέλους (εφ)ευρεθεί εχθρός. Στη μεταψυχροπολεμική περίοδο, σύμφωνα με τους ιδεολόγους της πολιτιστικής σύγκρουσης, αυτή η αντιπαλότητα θα βασίζεται στο ότι υπάρχουν δήθεν 7-8 διαφορετικοί και συγκρουσιακοί πολιτισμοί (βλ. Χάντιγκτον στα "Τσιτάτα").

Η τάση να προτάσσεται η διεθνολογική διάσταση στις συζητήσεις αυτές μπορεί ενδεχομένως να εξηγηθεί με το ότι το δόγμα "η Δύση ενάντια στους άλλους" έχει πάρει συγκεκριμένη διεθνή μορφή, εξ ου και η υπερδύναμη θέτει κράτη και πολίτες, μπροστά στο δίλημμα "αν δεν είστε μαζί μας, είστε εναντίον μας". Στην ουσία, δεν πρόκειται παρά για "σύγκρουση των φονταμεταλισμών", όπως εύστοχα περιγράφει ο Τάρικ Άλι, διότι τόσο ο Μπους, όσο ο Bin Laden εξυπηρετούνται τέλεια με την απολυτοποίηση της διαφοράς και την πόλωση. Και οι δύο φονταμενταλισμοί έχουν φτάσει σε ακρότητες με τις σφαγές αθώων στους δίδυμους πύργους και τη μεταφορά της σύγκρουσης σε ζήτημα πολεμικής αντιπαράθεσης για επικράτηση στην πετρελαιοπαραγωγό Μέση Ανατολή κι αλλού όπως είναι π.χ. το Σουδάν, τρομοκρατία και κρατική τρομοκρατία κτλ. Τα ανθρώπινα δικαιώματα θυσιάζονται, καθώς ακόμα και οι κυβερνήσεις της ΕΕ, είναι συνένοχες για την εισβολή στη Γιουγκοσλαβία, Αφγανιστάν και Ιράκ. Τώρα κλείνουν τα μάτια, έχοντας συναινέσει στην παράνομη παράδοση πολιτών στις ΗΠΑ για βασανιστήρια στο Γκουαντάναμο (βλ. Statewatch).

Βλέπουμε ωστόσο ακόμα μια σημαντική διάσταση που παρουσιάζεται ως πολιτισμική-θρησκευτική αντιπαλότητα στο εσωτερικό των κρατικών κοινωνικών σχηματισμών. Μετά το εκρηκτικό κλίμα που δημιούργησε η δημοσίευση των σκίτσων του Μωάμεθ στη Δανία, εξυπηρετούνται πλήρως από τη μια μεριά ρατσιστικοί / νεοναζιστικοί κύκλοι στην Ευρώπη, κι από την άλλη θρησκευτικοί φονταμενταλιστές διότι επαληθεύονται οι εφιαλτικές τους "προφητείες" για το αναπόφευκτο της σύγκρουσης στον "πολιτισμικό-θρησκευτικό πόλεμο". Σύμφωνα, λοιπόν με το δόγμα, η σύγκρουση είναι αναπόφευκτη, η αδυναμία συμβίωσης και συμφιλίωσης αυτονόητη και ο διάλογος εκτός πραγματικότητας. Εν ολίγοις έχουμε να κάνουμε με ένα μισαλλόδοξο δόγμα-μανιφέστο κάθε φονταμενταλισμού (θρησκευτικού, εθνικού, δυτικού, εκσυγχρονιστικού κτλ.) που θέλει την εξόντωση του "άλλου".

Στο εσωτερικό των κοινωνιών έχουμε "μικρούς" πολέμους με τη λογική του μηδενικού αθροίσματος, μια διαρκή "εθνοκάθαρση": Λέει κι ο Γιανναράς, «αφού το κάνει ο γείτονάς μας γιατί να μην το κάνουμε κι εμείς»; (βλ. Ρένα Χόπλαρου). Το ζήτημα των μειονοτήτων στην Ελλάδα αναδεικνύουν, όπως αναλύει ο Δημήτρης Χριστόπουλος, την τάση των δύο εθνικισμών που καθρεφτίζει ο ένας τον άλλο, να θέλουν να καταβροχθίσουν τον δημόσιο χώρο συνύπαρξης όταν μια Πομάκα διεκδικεί το αυτονόητο ως πολίτης μιας δημοκρατικής χώρας (βλ. "Οι μανδύες δύο εθνικισμών"). Εξάλλου ας μην ξεχνούμε ότι ο "Ελληνοχριστιανισμός", όπως και το Ισλάμ (κι άλλες θρησκείες) δεν προέκυψαν ούτε αυτόματα, ούτε μόνο με ειρηνικά μέσα (βλ. Ορφανίδης). Κι όμως τα πράγματα μπορεί να είναι αλλιώς. Υπάρχει κι ο δρόμος προς την συμφιλίωση. Τουλάχιστον όσον αφορά τον προκαθήμενο της Ορθοδοξίας "είναι βέβαιον ότι όλαι αι Γραφαί επαινούν την ειρ?νην, την δικαιοσ?νην, την συνεργασίαν" με στόχο "να διευκολίνωμεν την ειρηνικήν συνύπαρξήν μας" (βλ. το κείμενο του Οικουμενικού Πατριάρχη). Από την μεριά των Καθολικών υπάρχουν παρόμοιες παραδόσεις και πρωτοβουλίες (βλ. Pace).

Το εφιαλτικό δόγμα-μανιφέστο περί αναπόφευκτης σύγκρουσης δεν είναι ούτε αυτονόητο, ούτε και δεδομένο. Κοινωνικές αντιπαλότητες υπάρχουν και θα υπάρχουν, όμως η ειρηνική συνύπαρξη των θρησκειών και η συμφιλίωση των πολιτισμών είναι - όχι μόνο - στόχος εφικτός. Είναι σήμερα αναγκαίος.

Ιδιαίτερα σημαντικό επίσης είναι το γεγονός ότι δύο πρωθυπουργοί χωρών, που, ιστορικά, τοποθετούνται στο σταυροδρόμι μεταξύ της Ανατολής και της Δύσης, θέτουν, έστω συμβολικά, το ζήτημα σε μια εντελώς διαφορετική βάση: της "Συμμαχίας των Πολιτισμών", μέσα από την επίδειξη του μέγιστου σεβασμού για τις πεποιθήσεις και των δύο πλευρών (βλ. ανακοίνωση Ερντογάν και Θαπατέρο). Δεν πρέπει εξάλλου να διαφεύγει της προσοχής μας ότι η φύση του φαινόμενου που ονομάζεται "φονταμενταλισμός" βασίζεται στη χρησιμοποίηση της θρησκείας για να προωθήσει τον πολιτικό και κοινωνικό έλεγχο, ενώ η θρησκεία μπορεί να παίξει έναν προοδευτικό, πολιτικό ρόλο, όπως μας υπενθυμίζουν οι "Γυναίκες Ενάντια στο Φονταμενταλισμό". Για ένα διάλογο λοιπόν απαιτείται να γνωρίζουμε τι λένε οι "άλλες πλευρές". Όταν με τόση ευκολία ορισμένοι είναι έτοιμοι να ρίξουν στο πυρ το εξώτερον όλες τις άλλες θρησκείες, διερωτάται κανείς κατά πόσο ξέρουμε τίποτε από θρησκεία γενικά, και από άλλες θρησκείες και πεποιθήσεις (βλ. Παγιάτας). Ακόμα και το Υπουργείο Παιδείας, αφού έχει ήδη θέσει σε εφαρμογή το πρόγραμμα για εκπαιδευτικής μεταρρύθμιση, όχι μόνο εφαρμόζει πολιτική θρησκευτικού κατηχητικού κι όχι πολιτική θρησκευτικής επιμόρφωσης, απαγορεύει το δικαίωμα σε σχολεία με Μουσουλμάνους να εορτάσουν τις μουσουλμανικές γιορτές.

Μπορούμε να διαβλέψουμε μια "οδό για μια διευρυμένη συνεργασία μεταξύ πιστών και μη πιστών" μέσα από ένα διάλογο όπου και οι πλευρές θα μπορούσαν να συνθέσουν αντλώντας από τον "θησαυρό της ενιαίας εμπειρίας Θεού και κόσμου", στο να προσεγγίσουν θεωρητικά ή πρακτικά τα μυστικιστικά επίπεδα εμπειρίας και να συμβάλουν στην αποσαφήνιση και διεύρυνση της θρησκευτικής ηθικής (βλ. Fleissner). Για τον Bhaba το θέμα είναι να ξανανοίξουμε τα ζητήματα. Να σκεφτούμε ποια κοσμικότητα θέλουμε, επανατοποθετώντας το ελεύθερο δικαίωμα θρησκεύματος, όποια κι αν είναι, στη βάση μιας δημοκρατικής κι ελευθεριακής κοσμικότητας της δημόσιας σφαίρας.

Ας έρθουμε όμως και στο κυπριακό πλαίσιο. Πέραν της διεθνούς διάστασης του Κυπριακού (ξένες επεμβάσεις κτλ), υπάρχει και η αντιπαράθεση ανάμεσα στους δύο αντιθετικούς εθνικισμούς, το θρησκευτικό στοιχείο, ενώ δεν ήταν και δεν είναι κυρίαρχο, δεν μπορεί να αγνοηθεί. Μέσα στους δύο εθνικισμούς συνυπάρχει το πολιτιστικό στοιχείο και κάποιο θρησκευτικό στοιχείο που βασίζεται στην άγνοια και την παραποίηση του "άλλου", έστω κι αν οι δύο έχουν μάλλον κοσμικό χαρακτήρα. Το γεγονός ότι οι Τ/Κ έχουν μια αντιφατική σχέση με το Ισλάμ και την Τουρκία δεν γίνεται επαρκώς κατανοητό από τους Ε/Κ (βλ. Mete Hatay).

Το τεύχος αυτό προτείνει διάλογο. Το εφιαλτικό δόγμα-μανιφέστο περί αναπόφευκτης σύγκρουσης δεν είναι ούτε αυτονόητο, ούτε και δεδομένο. Κοινωνικές αντιπαλότητες υπάρχουν και θα υπάρχουν, όμως η ειρηνική συνύπαρξη των θρησκειών και η συμφιλίωση των πολιτισμών είναι - όχι μόνο - στόχος εφικτός. Είναι σήμερα αναγκαίος.

Ειρήνη και Ανεξιθρησκεία

Του Οικουμενικού Πατριάρχη κ.κ. Βαρθολομαίου

Καλώς ήλθετε εις το δεύτερον Συνέδριον διά την ειρήνην και την ανεξιθρησκείαν, το οποίον θα μελετήση το θέμα ειδικώς εν αναφορά προς την Νοτιοανατολικήν Ευρώπην, τον Κάκασον και την Κεντρικήν Ασίαν. Σας απευθύνομεν από του καθ' ημάς Οικουμενικού Πατριαρχείου και προσωπικώς εγκάρδιον φιλικόν χαιρετισμόν και ευχόμεθα καρποφόρους τας εργασίας του Συνεδρίου ημών.

Την στιγμήν ταύτην μετ' ιδιαιτέρας συγκινήσεως αναμιμνησκόμεθα του συγκληθέντος επί του αυτού θέματος, με την συμμετοχήν πολλών εξ υμών αναλόγου Συνεδρίου, το οποίον εξαπέλυσε τότε την ευφήμως γνωστήν καταστάσαν "Διακήρυξιν του Βοσπόρου", εν τη οποία διατυπούνται τα συμπεράσματα του Συνεδρίου εκείνου. Εν συνεχεία επιθυμούμεν να τονίσωμεν ότι παρά τα ενίοτε δημοσιογραφικώς υποστηριζόμενα αι διάφοροι συγκρούσεις δεν έχουν αιτίαν την διαφοράν της θρησκείας. Επί παραδείγματι τας προ τινός συγκρούσεις εν Γιουγκοσλαβία δεν προεκάλεσαν αι θρησκείαι, αν και εγένετο εκμετάλλευσις υπό διαφόρων της θρησκείας προς υποστήριξιν των θέσεών των. Είναι ατυχώς αι ανωτέρω περιοχαί εκείναι αι οποίαι έχουν πληγή σοβαρώς όχι μόνον από πολιτικάς διενέξεις και συγκρούσεις, αλλά και από θρησκευτικάς, υπό την έννοιαν ότι οι συγκρουόμενοι ανήκουν κατά το πλείστον εις διαφόρους θρησκείας, αι ηγεσίαι ή οι πιστοί των οποίων πολλάκις δικαιολογούν και επιτείνουν τας συγκρουσιακάς διαθέσεις. Είναι συνεπώς λίαν επίκαιρος και ταυτοχρόνως πολύ χρήσιμος η μελέτη του θέματος, εφ' όσον ελπίζεται ότι ο σημερινός διάλογος θα αποκαλύψη δυνατότητας συνεννοήσεως ή τουλάχιστον αποφυγής της συμμετοχής της θρησκείας εις την επιδείνωσιν της καταστάσεως.

Γνωρίζομεν ότι είναι δυσχερές εις το μέλος μιας εθνότητος ή φυλετικής τινός ομάδος, η οποία αγωνίζεται διά την επίτευξιν ωρισμένων επιδιώξεων, να παραμείνη ανεπηρέαστον και ακόμη περισσότερον να αντιταχθή εις αυτάς διά λογικών επιχειρημάτων. Συνήθως κινδυνεύει να θεωρηθή υπονομευτής των εθνικών ή φυλετικών συμφερόντων ή ενδοτικός ή μειοδοτικός ή και προδότης και να κατακριθή ή και να υποστή διώξεις και αντεκδικήσεις. Εν τούτοις, και οι εχθροί διαπραγματεύονται μεταξύ των την ειρήνην και οι λαοί αποδέχονται ότι εκάστη προσπάθεια διά την επίτευξιν εθνικών ή φυλετικών στόχων έχει χρονικά όρια και πρέπει κάποτε να τελειώνη, διότι η άνευ ορίων συνέχισις των αντιπαραθέσεων και εχθροπραξιών συνεπάγεται εξάντλησιν και ζημίαν διά άπαντας τους αγωνιζομένους.

Ο θρησκευτικός ηγέτης και κάθε πιστός ασφαλώς υπόκειται εις το γενικόν φρόνημα της ομάδος εις την οποίαν ανήκει. Είναι δύσκολον να απαιτήση κανείς την διαφοροποίησίν του. Είναι όμως εύλογον να ζητήση κανείς την σύνεσίν του, την ορθοφροσύνην του, την διαλλακτικότητά του, την εξέτασιν του συμφέροντος του λαού του χωρίς τυφλόν φανατισμόν, αλλά με κριτήρια ψύχραιμα και ορθολογικά. Εφ' όσον ακόμη και οι στρατιωτικοί επιτελείς εξετάζουν τα προαπαιτούμενα της επιτυχούς εκβάσεως μιας επιχειρήσεως και αποφαίνονται κατόπιν σταθμίσεως εάν η σχέσις κόστους εις χρήματα και θάματα συνηγορή υπέρ της πραγματοποιήσεως αυτής, ασφαλώς και κάθε μέλος της ομάδος οφείλει να εκτιμήση τα δεδομένα. Κατά την εκτίμησιν αυτών ο θρησκευτικός ηγέτης δεν πρέπει να παρασύρεται από συναισθηματολογίαν ή φανατισμόν. Δεν πρέπει με προχειρότητα να θεωρή την ιδικήν του κρίσιν ως θέλημα του Θεού και συνεπώς δεν πρέπει να διαβεβαιώνη τους πιστούς ότι ο Θεός ευλογεί τας πράξεις τας οποίας αυτός θεωρεί λυσιτελείς προς επίτευξιν των στόχων της ομάδος του.

Η καθημερινή πείρα μας πληροφορεί ότι εις περιοχές συγκρούσεων και δη είτε ενδοθρησκειακών (μεταξύ των διαφόρων θρησκευτικών δοξασιών εντός της αυτής θρησκείας) είτε διαθρησκειακών (μεταξύ οπαδών διαφόρων θρησκειών) αμφότεραι αι αντιμαχόμεναι παρατάξεις πιστεύουν ότι ο Θεός ευλογεί τας ενεργείας των. Αυτό είναι αδύνατον εφ' όσον πιστεύομεν ότι ο Θεός είναι εις, ότι έχει μίαν θέλησιν και ότι δεν αρέσκεται εις την αιματοχυσίαν. Εάν παραδεχθώμεν την μοναδικότητα του θελήματος του Θεού φθάνομεν εις το αναπόφευκτον συμπέρασμα, ότι ο Θεός δεν είναι δυνατόν να ευλογή τας εκ διαμέτρου αντιθέτους απόψεις δύο αντιπάλων θρησκευτικών ηγετών. Άρα κάποιος εξ αυτών ομιλεί εξ εαυτού και όχι εκ Θεού. Ίνα μη είπωμεν ότι ενδέχεται αμφότεροι ή και οι πλείονες να ομιλούν αφ' εαυτών και όχι εκ Θεού. Όσον και αν αυτό απαρέσκη εις τους εκφραστάς των θρησκευτικών αληθειών, οδηγούμεθα εις μίαν σχετικότητα της θρησκευτικής αληθείας, οσάκις αποφαινόμεθα εν ονόματι του Θεού διά καταστάσεις και πράξεις διά τας οποίας ο Θεός φέρεται ότι έχει εκφρασθή διαφορετικώς εις τας διαφόρους θρησκείας ή δεν φέρεται να έχη εκφρασθή καθόλου περί αυτών.

Διά να μη δημιουργήσωμεν εις τους νοήμονας των συνανθρώπων μας την εντύπωσιν ότι επενδύομεν χάριν αποκτήσεως κύρους τας προσωπικάς μας απόψεις με το ένδυμα της εκ Θεού προελεύσεως και ούτω προκαλέσωμεν την υπό αυτών απόρριψιν πάσης εκτιμήσεως προς την θρησκείαν, τούθ' όπερ έχει ήδη συμβή εις μεγάλον βαθμόν, οφείλομεν οι εξ ημών θρησκευτικοί ηγέται να μη αποδίδωμεν εις τον Θεόν τας πολιτικάς μας εκτιμήσεις.

Ασφαλώς γνωρίζομεν ότι η αντίθετος τακτική επεκράτησεν επί αιώνας και συνεπώς είναι δύσκολον να αλλαγή αποτόμως επί των ημερών μας. Εν τούτοις, είναι απαραίτητον να ωριμάσωμεν και να ίδωμεν τον καιρικόν χαρακτήρα ωρισμένων διατυπώσεων των ιερών Γραφών των θρησκειών. Εάν κάπου ιερόν τι βιβλίον εγκρίνη μίαν σφαγήν αυτό δεν σημαίνει ότι επικροτεί πάσαν σφαγήν. Ό,τι ενεκρίθη εις μίαν εποχήν υπό συγκεκριμένας συνθήκας δεν σημαίνει ότι ισχύει δι' όλας τας εποχάς υπό αναμφιβόλως άλλας συνθήκας. Διότι κατ' αλήθειαν αι αυταί απολύτως συνθήκαι δεν επαναλαμβάνονται δευτέραν φοράν εις την ιστορίαν. Εάν θέλωμεν να εύρωμεν χωρία εις τας ιεράς Γραφάς, τα οποία να δικαιολογούν τας οιασδήποτε απόψεις μας, ασφαλώς θα εύρωμεν είτε διά ερμηνείας είτε δια παρερμηνείας των Γραφών. Αλλά είναι βέβαιον ότι όλαι αι Γραφαί επαινούν την ειρήνην, την δικαιοσύνην, την συνεργασίαν. Εάν προς αυτήν την κατεύθυνσιν στρίψωμεν τας αναζητήσεις μας θα προσφέρωμεν πράγματι αγαθάς και φιλανθρώπους υπηρεσίας εις τον σύγχρονον άνθρωπον. Εις την αντίθετον περίπτωσιν θα υποβοηθήσωμεν την καταστροφήν. Ασφαλώς δε ο Θεός δεν θέλει την καταστροφήν ουδενός και αυτό πρέπει να είναι η βάσις και το θεμέλιον των συζητήσεών μας. Μόνον αναζητούντες τα κοινά μας σημεία, όχι βεβαίως διά να επιτύχωμεν την αδύνατον ενοποίησιν των πίστεών μας, αλλά διά να διευκολύνωμεν την ειρηνική συνύπαρξίν μας, θα βοηθήσωμεν τους πιστούς και απίστους συνανθρώπους μας να ανακαλύψουν την καλωσύνην του Θεού και να γίνουν συνειδητώς πιστοί.

Πριν ή κατακλείσωμεν την παρούσαν εναρκτήριον ομιλίαν ημών, επιθυμούμεν όπως εκ μέρους του Οικουμενικού Πατριαρχείου και εκ μέρους όλων σας, αλλά και της ημετέρας Μετριότητος προσωπικώς, εκφράσωμεν τας θερμάς ημών ευχαριστίας προς τας αρχάς της εντίμου Τουρκικής Δημοκρατίας, αι οποίαι προφρόνως παρέσχον την προς σύγκλησιν του Συνεδρίου τούτου άδειαν, μετέχουν δε των εργασιών αυτού διά του Διευθυντού Θρησκευμάτων της Χώρας Καθηγητού κ. Ali Bardakoglu.

Ευχόμεθα όπως κατά την διάρκειαν αυτού του Συνεδρίου, διά της συμβολής όλων υμών των αγαπητών συνέδρων, πραγματοποιηθούν αρκετά βήματα προς την κατεύθυνσιν της ειρηνικής συνυπάρξεως των λαών με διαφορετικάς θρησκευτικάς πίστεις. Και αναμένομεν μετ' αδημονίας τας σχετικάς εισηγήσεις σας.

*** Χαιρετισμός της Α.Θ.Παναγιότητος, του Οικουμενικού Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου, κατά την έναρξιν του Διαθρησκειακού Συνεδρίου επί του θέματος "Ειρήνη και Ανεξιθρησκεία Β΄(07/11/2005).**

Έκκληση για σεβασμό και ηρεμία

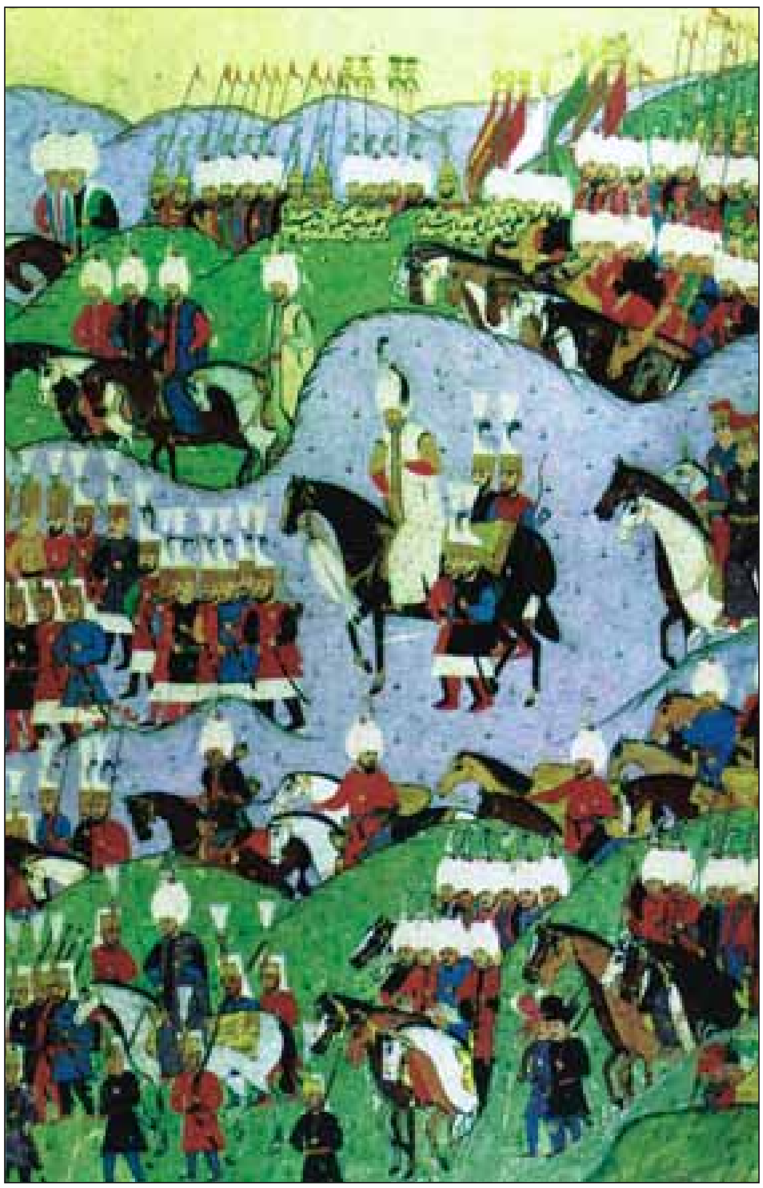
Των Ρεσέπ Ταγίπ Ερντογάν και Ζοζέ Λουίς Ροντρίγκεζ Θαπατέρο*

Με αυξανόμενη ανησυχία παρακολουθούμε μια κλιμάκωση, με αυξανόμενες εντάσεις, που προκαλεί η δημοσίευση σε ευρωπαϊκές εφημερίδες σκίτσων του προφήτη Μωάμεθ, τα οποία οι μουσουλμάνοι θεωρούν βαθιά προσβλητικά. Αν δεν καταφέρουμε να αποφορτίσουμε αμέσως την κατάσταση, που μπορεί ν' αφήσει το αποτύπωμα της μη-εμπιστοσύνης και παρεξήγησης μεταξύ των δύο πλευρών, όλοι θα βγούμε χαμένοι. Συνεπώς είναι απαραίτητο να κάνουμε μια έκκληση για σεβασμό και ηρεμία, και ν' ακούσουμε τη φωνή της λογικής.

Πέρυσι, όταν οι επικεφαλής των κυβερνήσεων της Τουρκίας και της Ισπανίας προήδρευαν στα εγκαίνια των εργασιών του προγράμματος Συμμαχία των Πολιτισμών, το κάναμε με βάση μια σταθερή πεποίθηση: ότι χρειαζόμαστε πρωτοβουλίες και εργαλεία για να σταματήσουμε το σπιράλ του μίσους και της συσκότισης που αποτελούν απειλή για τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια.

Τα ατυχή γεγονότα που εξελίσσονται τώρα, απλώς επαναβεβαιώνουν τη διάγνωσή μας και ενισχύουν τη δέσμευσή μας να επιζητήσουμε ακόμα περισσότερη υποστήριξη για το σκοπό αυτό.

Ιστορικά, η Ισπανία και η Τουρκία ήταν στο σταυροδρόμι μεταξύ της Ανατολής και της Δύσης. Γι' αυτόν το λόγο, πιστεύουμε ακράδαντα ότι ο τρόπος με τον οποίο αντιμετωπίζονται οι διαφορετικοί πολιτισμοί μπορεί να αποτελεί τεράστιο πλούτο, αλλά επίσης να θέτει σε λειτουργία καταστροφικές αντιθέσεις.

Σ' έναν παγκοσμιοποιημένο πλανήτη, όπου οι σχέσεις και οι ανταλλαγές μεταξύ των διαφορετικών πολιτισμών εξακολουθούν να πολλαπλασιάζονται και όπου ένα τοπικό επεισόδιο μπορεί να έχει παγκόσμιες επιπτώσεις, είναι ζωτικό να καλλιεργήσουμε τις αξίες του σεβασμού, της ανεκτικότητας και της ειρηνικής συνύπαρξης.

Η ελευθερία της έκφρασης είναι ένας από τους θεμέλιους λίθους των δημοκρατικών συστημάτων μας και ποτέ δεν θα την απεμπολήσουμε. Αλλά δεν υπάρχουν δικαιώματα χωρίς ευθύνη και σεβασμό στις διαφορετικές ευαισθησίες. Η δημοσίευση αυτών των σκίτσων μπορεί να είναι απόλυτα νόμιμη, αλλά προκαλεί την προσοχή και έτσι πρέπει να απορριφθεί με βάση μια ηθική και πολιτική προσέγγιση.

Τελικά, όλο αυτό δημιουργεί χώρο για παρανοήσεις και παρερμηνείες των πολιτιστικών διαφορών που είναι απόλυτα σε αρμονία με τις αξίες που αποδεχόμαστε από κοινού. Η αγνόηση αυτού του γεγονότος συνήθως ανοίγει το δρόμο για τη μη-εμπιστοσύνη, την αποξένωση και το θυμό, που μπορεί να καταλήξουν σε ανεπιθύμητες συνέπειες που όλοι και όλες πρέπει να εργασθούμε ακούραστα ώστε ν' αποφευχθούν.

Ο μόνος δρόμος για να οικοδομηθεί ένα πιο δίκαιο διεθνές σύστημα είναι η επίδειξη του μέγιστου σεβασμού για τις πεποιθήσεις και των δύο πλευρών. Είμαστε πλήρως αφοσιωμένοι στην τήρηση των κανόνων του διεθνούς δικαίου και στην υπεράσπιση των διεθνών οργανισμών που το ενσωματώνουν. Αλλά ούτε οι νόμοι ούτε οι θεσμοί αρκούν για να διασφαλίσουν την ειρήνη στον κόσμο.

Χρειάζεται να καλλιεργήσουμε την ειρηνική συνύπαρξη, που είναι δυνατή μόνο όταν υπάρχει το ενδιαφέρον να κατανοείται η άποψη της άλλης πλευράς και όταν επιδεικνύεται σεβασμός γι' αυτό που εκείνη θεωρεί πιο ιερό. Αυτές είναι οι βασικές αρχές και οι κύριοι στόχοι της Συμμαχίας των Πολιτισμών που προωθείται από την Ισπανία και την Τουρκία.

***Ο Ρεσέπ Ταγίπ Ερντογάν είναι πρωθυπουργός της Τουρκίας, ο Ζοζέ Λουίς Ροντρίγκεζ Θαπατέρο είναι πρωθυπουργός της Ισπανίας. Το άρθρο δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα International Herald Tribune, 6 Φεβρουαρίου 2006**

Για την κοσμικότητα των "κατώτερων"

ΤΟΥ Homi K Bbabba*

Το πρόβλημα με έννοιες όπως ο ατομισμός, ο φιλελευθερισμός ή η κοσμικότητα, είναι ότι νομίζουμε πως τις κατανοούμε πολύ καλά. Μπορεί να τις ορίζουμε με διαφορετικούς τρόπους, να συνάγουμε διαφορετικές πολιτικές ή ηθικές θέσεις σχετικά μ' αυτές, αλλά μας φαίνονται “φυσικές”: σαν να είναι ενστικτώδεις όσον αφορά την αίσθησή μας για το πώς πρέπει να είναι η κοινωνία των πολιτών ή η συνείδηση του πολίτη. Ο φιλελευθερισμός, για παράδειγμα, είναι ένα διαδεδομένο πιστεύω του 19ου αιώνα, μάλλον “βρετανικός” στο πνεύμα, που ισχύει και ασχολείται με τα δικαιώματα των ατόμων. Ο φιλελευθερισμός όπως γνωρίζουμε πολύ καλά, συχνά σημαίνει καλά, αλλά τα πηγαίνει άσχημα. Και ο ατομισμός, παρόμοια, επενδύει δεοντολογική και πολιτική ισχύ στην αυτονομία του κοινωνικού υποκειμένου που ενδυναμώνεται, κατ' αρχήν, για να αντισταθεί τόσο στα 'ανελεύθερα' αιτήματα της πλειοψηφίας όσο και στις δεσποτικές δυνάμεις του κράτους.

Αυτοί οι συνοπτικοί και χαλαροί ορισμοί του φιλελευθερισμού και του ατομισμού μπορεί να αμφισβητηθούν ή να τύχουν περαιτέρω επεξεργασίας, αλλά, παρά τους περιορισμούς τους, έχουν μια κάποια “οικουμενική” ιστορική απήχηση: μια οικουμενικότητα που προέρχεται από την προέλευση αυτών των εννοιών στο σύστημα αξιών του ευρωπαϊκού Διαφωτισμού. Θα ήθελα να αρχίσω με την πρόταση ότι αυτές οι έννοιες του σύγχρονου πολιτικού και κοινωνικού λεξιλογίου έχουν μια πιο σύνθετη ιστορία. Αν μπορούν να είναι άμεσα και σαφώς αναγνωρίσιμες ως ανήκουσες στον ευρωπαϊκό Διαφωτισμό, πρέπει επίσης να τις εξετάσουμε σε σχέση με την αποικιακή και αυτοκρατορική επιχείρηση που ήταν επίσης αναπόσπαστο τμήμα αυτού του Διαφωτισμού. Για παράδειγμα, αν ο φιλελευθερισμός στη Δύση απέτυχε στο πρόταγμα της ισονομίας όταν αντιμετώπισε τις διαφορές τάξης και φύλου, τότε, στον αποικιακό κόσμο, η διάσημη αρετή της φιλελεύθερης “ανεκτικότητας” δεν μπορούσε εύκολα να επεκταθεί ως το αίτημα για ελευθερία των υποκειμένων της φυλετικής και της πολιτιστικής διαφοράς. Αντί για την ανεξαρτησία, τους προσφέρθηκε η “εκπολιτιστική αποστολή”, αντί για εξουσία, τους προσφέρθηκε ο πατερναλισμός. Θέλω να υποστηρίξω ότι είναι αυτή η σύνθετη, η γεμάτη εσωτερικές αντιθέσεις ιστορία των “οικουμενικών” εννοιών όπως ο φιλελευθερισμός, όπως μεταμορφώθηκαν μέσα στα αποικιακά και μεταποικιακά πλαίσια, που είναι ιδιαίτερα σημαντική για τις τρέχουσες κοινωνικές και πολιτιστικές συζητήσεις και αντιπαραθέσεις σε μια πολυπολιτισμική, πολυεθνική Βρετανία. Για να κατανοήσουμε τις πολιτιστικές συνθήκες και τα δικαιώματα των μεταναστών και των μειονοτικών πληθυσμών πρέπει να στρέψουμε τη σκέψη μας στο αποικιακό παρελθόν, όχι γιατί αυτές είναι οι χώρες των “προελεύσεών” μας, αλλά λόγω του ότι οι αξίες πολλών από τα επονομαζόμενα “δυτικά” ιδανικά για τη διακυβέρνηση και την κοινότητα, προέρχονται ακριβώς από την αποικιακή εμπειρία.

Πώς επιδρά αυτή στη συζήτησή μας για την κοσμικότητα, το σημερινό μας θέμα; Και πάλι, πιστεύω πως πρέπει να “μεταφράσουμε” αυτές τις έννοιες για συγκεκριμένη χρήση και επίσης πάλι αυτή η μετάφραση πρέπει να προέρχεται από την ιστορική και πολιτιστική εμπειρία της μετανάστευσης, της διασποράς, της επανεγκατάστασης που ορίζει τη “μειονοτική” ή πολυπολιτισμική ύπαρξη στη σημερινή Βρετανία. Το επιχείρημά μου αποκτά κάποιο βάρος όταν συνειδητοποιήσουμε ότι οι ορισμοί του λεξικού για τον όρο “κοσμικός” δεν είναι αυστηρά σχετικοί με τη σημερινή μας συζήτηση. Εάν η κοσμικότητα έχει δύο έννοιες: 1) κάτι που συμβαίνει για μακρά, απροσδιόριστη περίοδο χρόνου και 2) δεν ενδιαφέρεται για πνευματικά ή θρησκευτικά ζητήματα, τότε η κοσμικότητα υπέρ της οποίας επιχειρηματολογώ δεν αντιπροσωπεύεται σωστά σε κανέναν από τους δύο αυτούς όρους.

Πρώτον, τα προβλήματα της κοσμικότητας που αντιμετωπίζουμε σήμερα, ιδιαίτερα σε σχέση με τον διαχωρισμό κράτους-εκκλησίας, βλασφημία και μειονοτικά δικαιώματα μπορεί να έχουν μακρά ιστορία, αλλά έχουν συγκεκριμένη επικαιρότητα από την εποχή του φετφά ενάντια στον Ρούσντι και τις διάφορες συνέπειές του. Είναι προβλήματα που έχουν προκύψει μέσα από την πολιτιστική και πολιτική επίδραση των μεταναστευτικών κοινοτήτων στο βρετανικό κράτος και στο έθνος. Πρέπει να είμαστε πολύ προσεκτικοί και μετρημένοι στη χρήση του όρου “κοσμικότητα” μετά την κατάχρησή του από πολλούς εκπροσώπους του φιλελεύθερου κατεστημένου που τον έχουν χρησιμοποιήσει για να χαρακτηρίσουν την “οπισθοδρόμηση” των μεταναστευτικών κοινοτήτων στον κατακλυσμό που ακολούθησε τους “Σατανικούς Στίχους”. Πρέπει να υπάρξει μεγάλη προσοχή ώστε να “διαχωριστεί” η κοσμικότητα από κάποιου είδους αναμφισβήτητη υποστήριξη και προσκόλληση στο είδος της εθνοκεντρικής και ευρωκεντρικής πίστης στις αυτονόητες δήθεν αξίες της νεωτερικότητας.

Δεύτερον, όταν ορίζεται ο προσανατολισμός της κοσμικότητας ως απλώς μη-θρησκευτικός, είναι σαν να χάνεται η μεγάλη ισχύς και καινοτομία της θέσης των Γυναικών Ενάντια στο Φονταμενταλισμό (ΓΕΦ). Γιατί οι ΓΕΦ, όπως το καταλαβαίνω, δεν εμπλέκονται σε κάποια θεολογική επιχειρηματολογία για την κατάσταση της θρησκευτικής πίστης, ή για τους ισχυρισμούς της θρησκείας καθαυτής. Οι ΓΕΦ ασχολούνται με τις πολιτιστικές και πολιτικές επιπτώσεις που επιφέρει η θρησκεία στις κοινωνικές πράξεις πάνω στις οποίες επιβεβαιώνεται και οργανώνεται πολιτικά μια αίσθηση κοινότητας. Μ' αυτή την έννοια, η ζωή έξω από τις θρησκευτικές πεποιθήσεις περιλαμβάνει μια ποικιλία κοσμικών σημείων και θεσμών - σχολείο, οικογένεια, πατριαρχία, σεξουαλικότητα - που προσδιορίζουν τη φύση της κοινότητας με την ευρύτερη έννοιά της. Αυτή η απαραίτητη και αναπόφευκτη “κοσμικότητα” είναι που προσδιορίζει την κοινωνική εξουσία της όποιας θρησκευτικής πίστης στην προσπάθειά της να εγκαθιδρυθεί ως “τρόπος ζωής”, κι αυτό είναι που ενδιαφέρονται οι Γυναίκες Ενάντια στον Φονταμενταλισμό να υπογραμμίσουν, να αμφισβητήσουν και να μεταρρυθμίσουν. Τρίτον, η παραδοσιακή ή κλασική επίκληση στην κοσμικότητα, θεμελιώνεται σε έναν αναλλοίωτο φιλελευθερισμό του είδους που περιέγραψα πιο πάνω - έναν φιλελευθερισμό απ' τον οποίο απουσιάζει η αποικιακή του ιστορία. Έτσι η κοσμικότητα συχνά “φαντάζεται” έναν κόσμο ίσων ατόμων τα οποία ορίζουν τις ζωές τους και τις ζωές των άλλων, με το λόγο και την κοινή λογική. Αυτή είναι μια “κοσμικότητα” των προνομιούχων, μια προοπτική πολύ απομακρυσμένη από το πολιτιστικό και εθνικό πλαίσιο στο οποίο οι ΓΕΦ και άλλοι απαιτούν την ένταξη στην κοσμικότητα. Και είναι ιδιαίτερα ακατάλληλη κοσμικότητα, όταν την αντιμετωπίσει κανείς με βάση την προοπτική των γυναικών που

είναι παγιδευμένες στα διασταυρούμενα πυρά της πολυ-θρησκευτικής και πολυ-πολιτισμικής κοινωνίας, όπου, πάντα, τα πυρά εκτοξεύονται από τα αρσενικά μέλη της οικογένειας, τα οποία γίνονται οι αναγνωρίσιμοι εκπρόσωποι της "κοινότητας" στη δημόσια σφαίρα.

Η κοσμικότητα που απαιτούν οι ΓΕΦ και οι οπαδοί τους, είναι μια κοσμικότητα βασισμένη στη γνώση του "παραλογισμού" και του πάθους που προκαλείται από το ρατσισμό και το σεξισμό για τον έλεγχο των μειονοτήτων - ο έλεγχος αυτός μπορεί να ασκείται από τους κρατικούς θεσμούς ενάντια στις μειοψηφικές ομάδες ή από τις πατριαρχικές δομές μέσα στις ίδιες τις κοινότητες. Αυτό που χρειαζόμαστε είναι η κοσμικότητα των "κατώτερων", που βγαίνει μέσα από τους περιορισμούς της "φιλελεύθερης" κοσμικότητας και

"μένει πιστή" σ' αυτές τις κοινότητες και τα άτομα που έχουν στερηθεί και έχουν αποκλειστεί από τις αρχές της ισότητας και της ανεκτικότητας του φιλελεύθερου ατομισμού. Δεν χρησιμοποιώ τον όρο "κατώτερων" με τη στρατιωτική του εφαρμογή. Τον διασκεδάζω με το πνεύμα του Ιταλού μαρξιστή Γκράμσι, που χρησιμοποιούσε τον όρο για να ορίσει τους καταπιεσμένους, τις μειοψηφικές ομάδες που η παρουσία τους ήταν κρίσιμη για τον αυτο-ορισμό των πλειοψηφικών ομάδων: οι κατώτερες κοινωνικές ομάδες ήταν επίσης σε θέση να υπονομεύσουν την ισχύ αυτών που κατείχαν την ηγεμονική εξουσία.

Τώρα, η προσπάθειά μου να "μεταφράσω" την κοσμικότητα για τους συγκεκριμένους στόχους που πηγάζουν από την εμπειρία των περιθωριοποιημένων ή μειοψηφικών κοινοτήτων που αγωνίζονται ενάντια σε διάφορες ηγεμονικές καταπιέσεις φυλής, τάξης, φύλου, ηλικίας - αυτό που ονόμασα την "κοσμικότητα των κατώτερων" - βγαίνει στην επιφάνεια λαμπρά σε λίγες σελίδες στη μελέτη της Gita Sahgal "Χώροι κοσμικότητας: Η εμπειρία οργάνωσης Γυναικών από την Ασία".(2) Αυτό που λέει σαφώς η Gita Sahgal μέσω του "χώρου" του καταφυγίου, που γίνεται ένα σύμβολο για την ιδέα της "αναδυόμενης" κοσμικής κοινότητας, είναι η ηθική ελευθερία "επιλογής". Ο φονταμενταλισμός περιορίζει την επιλογή σε μια δεδομένη εξουσία ή ένα πρωτόκολλο δεδομένων και παράδοσης. Η κοσμικότητα της φιλελεύθερης εκδοχής, την οποία έχω κριτικάρει, θεωρεί ότι η "ελεύθερη επιλογή" ενυπάρχει στο άτομο - αυτό, όπως επιχειρηματολόγησα, βασίζεται στην "ισότητα" που θεωρείται δεδομένη και μια ουτοπική έννοια του ατομισμού που δεν έχει πραγματική σχέση με την ιστορία των περιθωριοποιημένων, μειονοτικοποιημένων, καταπιεσμένων.

Αλλά η κοσμικότητα - η κοσμικότητα των κατώτερων - που τη βλέπω να ορίζεται στην υποδειγματική έκθεση της Sahgal στην πολιτική της "καθημερινότητας", και την πολιτική της "εμπειρίας" δεν είναι μια "προ-υποτιθέμενη" ή προδιαγεγραμμένη αξία. Η διαδικασία της επιλογής και η ηθική της συνύπαρξης, προέρχεται από τον κοινωνικό χώρο που πρέπει να μοιράζεται από κοινού με "άλλους", και από τον οποίο η αλληλεγγύη δεν βασίζεται απλώς στην ομοιότητα αλλά στην αναγνώριση της διαφοράς. Μια τέτοια κοσμικότητα δεν συνάγει ότι η αξία της ελευθερίας βρίσκεται στην "καλοσύνη" του ατόμου. Η ελευθερία είναι πολύ περισσότερο η δοκιμασία των συνόρων και των περιορισμών ως τμήμα της κοινοτικής, συλλογικής διαδικασίας, ώστε η "επιλογή" να είναι λιγότερο ατομιστική εσωτερική επιθυμία, και περισσότερο δημόσιο αίτημα και καθήκον. Η κοσμικότητα στα καλύτερά της, πιστεύω, φυλάσσει το δημόσιο, ηθικό καθήκον επιλογής ακριβώς επειδή συχνά προέρχεται από τις πιο ιδιωτικές εμπειρίες των βασάνων, αμφιβολίας και ανησυχίας.

Το πνεύμα μιας τέτοιας αναθεωρημένης ή ερμηνευμένης κοσμικότητας είναι βαθιά παρεξηγημένο από αυτούς που πιστεύουν ότι η κοσμικότητα οδηγεί στην "ιδιωτικοποίηση των θρησκευτικών ταυτοτήτων"(3) και αρνείται το δικαίωμα στις θρησκευτικές μειονότητες να "σχηματίζουν τη δημόσια κουλτούρα τους"(4) Χρειάζεται να ρωτήσουμε: Τι είναι οι θρησκευτικές ταυτότητες; Και μετά, τι είναι η δημόσια κουλτούρα; Σε μια τέτοια άποψη υφέρπει μια βαθιά αίσθηση ότι η θρησκεία κατανοείται ως, σε μεγάλο βαθμό, μια συνεκτική και ενωτική δύναμη: αυτό που η Sahgal αποκαλεί "θρησκεία με βάση το κείμενο". Γιατί, αν η έννοια της θρησκευτικής ταυτότητας επέστρεφε κανονικά στους πολιτιστικούς και πολιτικούς όρους της πρακτικής των κοινοτήτων, τότε δεν θα μπορούσαμε να προτείνουμε μια τόσο ομογενοποιητική κατηγορία είτε στη θρησκεία είτε στην ταυτότητα. Ιδιαίτερα μέσα σε κοινότητες μειονοτήτων, οι εμπειρίες της πολιτιστικής εκτόπισης και ερμηνείας είναι έντονες, και η θρησκευτική ταυτότητα αμφισβητείται και ερμηνεύεται μέσω διαφοροποιήσεων ηλικίας, φύλου, γενιάς, μόρφωσης. Η χρήση της θρησκευτικής ταυτότητας ως περιοριστικού, αστυνομευμένου κανόνα συμπεριφοράς που επιδρά στο γάμο, τη σεξουαλική προτίμηση, τις μορφωτικές πρακτικές, δεν μπορεί να αγνοηθεί. Η θρησκευτική ταυτότητα είναι τόσο πνευματική επίδραση του κειμένου όσο και τμήμα των σχέσεων εξουσίας που περνούν μέσω των θεσμών της οικογένειας και του κράτους. Αυτοί οι αμφισβητούμενοι χώροι έντασης δεν μπορούν να μην μετέχουν σ' αυτό που προηγούμενα περιέγραψα ως πολιτιστική κοσμικότητα κάθε θρησκευτικής πρακτικής ως τρόπου ζωής. Εάν αγνοηθεί μια τέτοια πολιτιστική και κοινωνική ετερογένεια, τότε τι είδους θρησκευτική "δημόσια σφαίρα" θα κληρονομήσουν οι μειοψηφίες; Χωρίς την αναγνώριση της κοσμικότητας, το πολιτιστικό και το πολιτικό ως συνορεύοντα με το θρησκευτικό, δεν μπορεί να εισαχθεί το θείο στη δημόσια σφαίρα μ' έναν πραγματικά δημοκρατικό ή αποτελεσματικό τρόπο. Δεν εκπλήσσει ότι η ιδέα της δημόσιας σφαίρας που θα απαρτίζεται, όπως έχει προταθεί, από το Συμβούλιο των Θρησκειών, μπορεί να είναι "ένα κοινό συμβούλιο για την ευημερία των πίστεων" (JCWF) είναι πράγματι μια σημαντικά "φιλελεύθερη" ιδέα που δύσκολα θα αλλάξει το στάτους κβο. Γιατί, με την άρνηση αμφισβήτησης του κατεστημένου, και μάλιστα όταν υπάρχει το ίδιο το αίτημα για ένα ανανεωμένο "κατεστημένο", μια τέτοια προοπτική θα άφηνε ανέγγιχτους το χριστιανικό φονταμενταλισμό και τον ευαγγελισμό που βγαίνει στην επιφάνεια, στην Αγγλία, όποτε είναι σε κίνδυνο το Στέμμα και η Χώρα.

Η ισότητα μπροστά στο νόμο ή το κράτος ποτέ δεν θα υπερβεί το γεγονός πως το βρετανικό εθνικό αίσθημα δεν καθοδηγείται από ένα δημοκρατικό λαϊκό πνεύμα. Η δημόσια σφαίρα στη Βρετανία είναι βαθιά "πατρίκια" και anticluarian, βασισμένη σε μια αυξανόμενη αίσθηση της ανάγκης "επιστροφής στα βασικά" και του εντοπισμού "του εσωτερικού εχθρού". Τίποτα δεν είναι πιο "βασικό" απ' ότι το λαϊκίστικο αίτημα όχι στη θρησκεία ως κείμενο ή θεολογία, αλλά στις πολιτιστικές ευλάβειες και δαιμονολογίες για το τι σημαίνει να ανήκεις σε μια χριστιανική κουλτούρα με την "κοσμική" έννοια, αν μπορώ να το πω ειρωνικά. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο χρειάζεται να "εκκοσμικεύσουμε" τη δημόσια σφαίρα ώστε, παράδοξα, να μπορούμε να νιώθουμε ελεύθεροι να ακολουθούμε τους παράξενους θεούς μας ή να ακολουθούμε τα επιζήμια τέρατά μας, ως τμήμα της συλλογικής "ηθικής" της επιλογής.

NOTES

1. **Αυτό είναι το κείμενο ομιλίας του Homi Bhabha στο συνέδριο Επαναδιεκδίκηση της Κοσμικότητας, τον Ιούνιο του 1994.**
2. **Στο "Αρνούμενοι τις Ιερές Εντολές" (Refusing Holy Orders), από Gita Sahgal, Nira Yuval-Davis, εκδόσεις Virago 1992.**

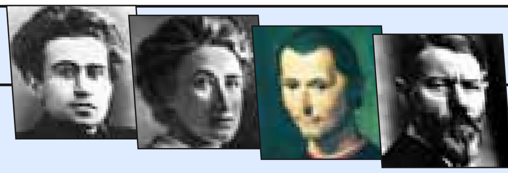
Γυναίκες Ενάντια στον Φονταμενταλισμό

Στο μανιφέστο της οργάνωσης Γυναίκες Ενάντια στο Φονταμενταλισμό (WAF) κάνουμε ένα διαχωρισμό μεταξύ της θρησκευτικής πίστης που θεωρούμε ως ένα ζήτημα προσωπικής επιλογής και του φονταμενταλισμού, που χρησιμοποιεί τη θρησκεία για να προωθήσει τον πολιτικό και κοινωνικό έλεγχο. Το δίκτυο WAF υπήρξε πάντα μια οργάνωση κοσμική, που πιστεύει ότι ο χώρος της κοσμικότητας είναι πολύτιμος για να λειτουργούν εντός του τόσο οι γυναίκες που είναι πιστές όσο και αυτές που δεν είναι. Μερικές φεμινίστριες πιστεύουν ότι είναι κρίσιμο ζήτημα να επανερμηνευθούν τα ιερά βιβλία και να γίνεται η πάλη εναντίον του φονταμενταλισμού στο δικό τους έδαφος. Άλλες πιστεύουν ότι αυτό δίνει νομιμοποίηση στους ιερείς και τους μουλάδες που πιστεύουν ότι το κείμενο είναι το μόνο μέτρο του σωστού και του λάθους. Η θρησκεία μπορεί να παίξει έναν προοδευτικό, πολιτικό ρόλο. Η προώθηση της κοινωνικής δικαιοσύνης και της ευημερίας έχει χρησιμοποιηθεί ως προσωπείο κάποιων ισλαμικών κλάδων πίστης - μεταξύ τους και κάποιων φονταμενταλιστικών. Κάποιοι τύποι του χριστιανισμού έχουν εμπνεύσει το κίνημα της ειρήνης, την θεολογία της απελευθέρωσης και τον αγώνα της αγγλικής εργατικής τάξης. Όμως, ως φεμινιστική οργάνωση, επικεντρωνόμαστε στον τρόπο με τον οποίο μεταχειρίζονται οι θρησκευτικές οργανώσεις τις γυναίκες και στο τι θέσεις παίρνουν στον αγώνα για την αυτονομία των γυναικών. Ο χώρος της σεξουαλικότητας είναι ιδιαίτερα εύγλωττος. Εκεί είναι πολύ δύσκολο να βρεθούν προοδευτικές φωνές, αφού κυριαρχούν οι ‘αξίες της οικογένειας’, της ομοφοβίας και των επιθέσεων στο δικαίωμα επιλογής για τα αναπαραγωγικά δικαιώματα. Πολλές γυναίκες είδαν τον φεμινισμό τους να διαμορφώνεται σε αντίθεση με την πίστη με την οποία διαπαιδαγωγήθηκαν και μάλιστα, μπορεί να βρίσκουν δύσκολη τη συνεργασία με φεμινίστριες που εμπνέονται από την θρησκεία για την απελευθέρωση των γυναικών. Μερικές, τουλάχιστον, από τις συνεργάτιδές μας, πιστεύουν ότι είναι κρίσιμο ζήτημα να υπάρξει συμμαχία μεταξύ των δύο αυτών πλευρών.

Journal no.8 1996. p1.

ΤΣΙΤΑΤΑ

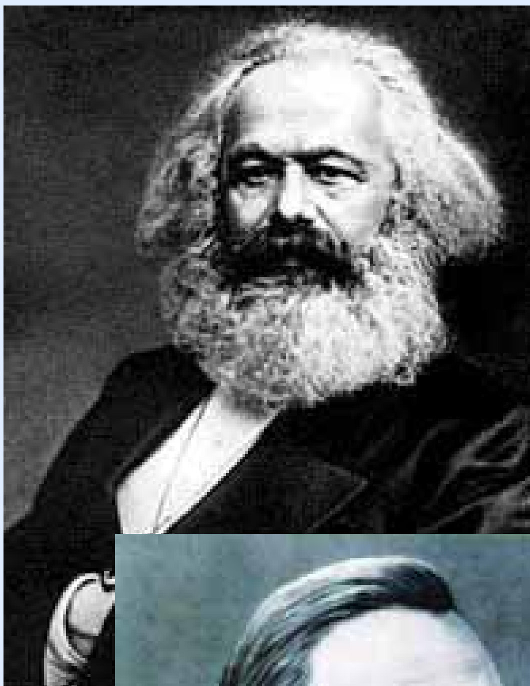

Η Θρησκεία είναι ταυτόχρονα η θρησκευτική οδύνη, είναι ταυτόχρονα η έκφραση της πραγματικής οδύνης και η διαμαρτυρία ενάντια στην πραγματική οδύνη. Η Θρησκεία είναι ο αναστεναγμός του καταπιεσμένου, η καρδιά σ' έναν κόσμο χωρίς καρδιά και, σύγχρονα, είναι το πνεύμα μιας εποχής χωρίς πνεύμα. Είναι το όπιο του λαού.

Καρλ Μαρξ

Ο Ιησούς και ο Μωάμεθ αντιμετωπίζονται με μεγάλο σεβασμό αν όχι με δέος από τα εκατομμύρια πιστών που ακολουθούν τις θρησκείες που εκείνοι ίδρυσαν. Αν και οι δύο άντρες θεωρούσαν τους εαυτούς τους ως εκπροσώπους του ίδιου Θεού, ελάχιστη προσοχή έχει δοθεί τις διαφορές και τις ομοιότητές τους. Ένας στίχος του Κορανίου στον οποίο αναφέρεται ο Ιησούς ενθαρρύνει τη σύγκριση μεταξύ των δύο προφητών. Ο Θεός δηλώνει: "Ανυψώσαμεν επ' αλλήλων τους αποστόλους. Οι ανώτεροι πάντων είναι οι μεθ' ών συνδιελέχθη ο Κύριος". Σύμφωνα με το Κοράνιο, τόσο ο Μωάμεθ όσο και ο Ιησούς είναι εκπρόσωποι και υπηρέτες του Θεού.

Ουίλιαμ Φιπς, Μωάμεθ και Ιησούς

Η σύγκρουση των πολιτισμών θα κυριαρχήσει στην παγκόσμια πολιτική σκηνή. Οι ασαφείς συνοριακές γραμμές μεταξύ πολιτισμών θα είναι τα πολεμικά μέτωπα του μέλλοντος.
Η διαμάχη μεταξύ πολιτισμών θα αποτελέσει την τελευταία φάση των αντιπαραθέσεων στο σύγχρονο κόσμο (σελ. 30) [...]
Η πολιτισμική ταυτότητα θα είναι όλο και περισσότερο σημαντική στο μέλλον και ο κόσμος θα διαμορφωθεί σε μεγάλο βαθμό από τις αλληλεπιδράσεις των επτά ή οκτώ μεγαλύτερων πληθυσμών. Αυτοί περιλαμβάνουν τον δυτικό, κομφουκιανό, ιαπωνικό, ισλαμικό, ινδουιστικό, σλαβο-ορθόδοξων, λατινοαμερικανικό και πιθανώς αφρικανικό πολιτισμό. Οι πιο σημαντικές διαμάχες του μέλλοντος θα λάβουν χώρα κατά μήκος των ασαφών πολιτισμικών συνοριακών γραμμών που διαχωρίζουν αυτούς τους πολισμούς μεταξύ τους. (σελ.34-35)

Hantington, Η Σύγκρουση των Πολιτισμών

Στο δικό μου κόσμο, η λέξη "συμβιβασμός" είναι συνώνυμη της λέξης "ζωή". Το αντίθετο του συμβιβασμού δεν είναι η ακεραιότητα, και το αντίθετο του συμβιβασμού δεν είναι ο ιδεαλισμός, και η αποφασιστικότητα και η αφοσίωση. Το αντίθετο του συμβιβασμού είναι ο φανατισμός και ο θάνατος.

Amos Oz, Κατά του Φανατισμού

Μην κοιμάσαι ποτέ προτού να τα συγχωρήσεις όλα ή χωρίς να έχεις εξαγνίσει τον εαυτό σου. Με αυτόν τον τρόπο θα είσαι πάντα προετοιμασμένη για το θάνατο. Αυτό είναι η ζωή: η προετοιμασία του θανάτου. Ο καλύτερος τρόπος να προετοιμαστείς γι' αυτή την αναπόφευκτη στιγμή είναι να ζεις καλά και να μετατρέπεις κάθε ημέρα σε μια ευκαιρία ανάπτυξης και απόδοσης ευχαριστιών. Κάνε την κάθε πράξη να είναι μια πράξη αγάπης, κάθε σκέψη να είναι μια ακτίνα φωτός.

Λουίς Εσπινόζα (Σαμαλού), Ο Δρόμος της καρδιάς των Σαμάνων των Άνδεων. Παραδοσιακή διδασκαλία από τις Άνδεις

Στον άβυθο βυθό αυτής της κρύπτης, το Ένα + ν παράγει ανυπολόγιστα όλα τα αναπληρώματα. Βιάζεται και φυλάγεται από το έτερο. Η αυτο-ανοσία της θρησκείας δεν μπορεί παρά να αποζημιώνεται, ν' αποκαθιστά την αβλάβεια της δίχως ορίσιμο τέλος. Στον άπατο πάτο μιας αειπάρθενου απάθειας, την αυριανή χώραν σε γλώσσες που ξεμάθαμε ή δεν μιλούμε ακόμα. Αυτός ο τόπος είναι μοναδικός, είναι το ανώνυμο Εν. Δίνει χώρα, ίσως, αλλά χωρίς την παραμικρή γενναιοδωρία, ούτε θεϊκή ούτε ανθρώπινη. Δεν υπόσχεται καν ότι θα διασπαρθούν οι στάχτες ούτε ότι θα δοθεί ο θάνατος.

Ζακ Ντεριντά, Πίστη και γνώση: Οι δύο πηγές της "θρησκείας" στα όρια του απλού λόγου (από το βιβλίο Η Θρησκεία, επ. Ζ. Ντεριντά, Τ. Βάττιμο)

Είναι η φύση των μετανοούντων να είναι σεμνοί και ταπεινωμένοι.

Μαϊμονίδης, Το Βιβλίο της Γνώσης

Η πνευματικότητα είναι η ανώτερη μορφή πολιτικής συνείδησης.

Άκου Χλωροπρόσωπε, Μήνυμα των Ιροκέζων στον Δυτικό Κόσμο

Ο ρόλος των θρησκειών στη συμφιλίωση - μια Καθολική Οπτική

Του Αιδεσιμότατου Dr Paul Pace SJ*

“Δεν υπάρχει ειρήνη χωρίς δικαιοσύνη, δεν υπάρχει δικαιοσύνη χωρίς συγχώρηση”. Αυτός ήταν ο τίτλος του μηνύματος του Πάπα Ιωάννη-Παύλου του ΙΙ κατά την παγκόσμια Ημέρα της Ειρήνης το 2002, λιγότερο από τρεις μήνες μετά την 11η Σεπτεμβρίου. Κι αυτό συμπυκνώνει το μήνυμα του μακαριστού Πάπα και την κατανόησή του για το μοναδικό ρόλο των θρησκειών στην επίτευξη της ειρήνης και της συμφιλίωσης σε παγκόσμιο επίπεδο. Από τις αρχές ακόμα της θητείας του ως Ποντίφηκα, ο Ιωάννης Παύλος σκανδάλιζε πολλούς από τους ίδιους τους οπαδούς του, όταν προσκαλούσε στην Ασίζη ηγέτες άλλων χριστιανικών κλάδων και ηγέτες από θρησκείες του μη χριστιανικού κόσμου, για να προσευχηθούν για την ειρήνη.

Δεν υπάρχει ειρήνη χωρίς δικαιοσύνη: Ανθρώπινα δικαιώματα, αλήθεια και συμφιλίωση

Όπως είπε κάποιος κάποτε, μια από τις μεγαλύτερες αλλαγές του 20ού αιώνα ήταν η ριζική αλλαγή στη θέση της καθολικής εκκλησίας για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Η πρώτη επαφή της καθολικής εκκλησίας με τη δημοκρατία και τα δημοκρατικά κινήματα ήταν σχεδόν τραυματική: τα φιλελεύθερα κινήματα ταύτιζαν την εκκλησία, όχι αναίτια, ως τον στενότερο και πιο ένθερμο σύμμαχο του παλιού καθεστώτος και των περισσοτέρων στοιχείων απ’ αυτά που θεωρούσαν εμπόδια στην ελευθερία. Ήταν συνεπώς φανερά αντιθρησκευτικά και αντικληρικά. Η εκκλησία υπέφερε σοβαρά, δικαίως και αδίκως, στα χέρια των νέων ευρωπαϊκών επαναστατικών κινημάτων, και αυτή η εμπειρία δημιούργησε στην καθολική νοοτροπία μια βαθιά έλλειψη εμπιστοσύνης και εχθρότητα προς την ελευθερία: η εκκλησία φαίνεται να πίστευε ότι οι άνθρωποι δεν είναι ικανοί για καλή χρήση της ελευθερίας, και οι κίνδυνοι της αναγνώρισης των δικαιωμάτων φαινόταν ότι υπερέβαιναν κατά πολύ τα όποια πλεονεκτήματα. Και όμως, η εμπειρία του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, με την απόλυτη περιφρόνηση για τα ανθρώπινα δικαιώματα και την απηνή καταδίωξη της θρησκείας στα κομμουνιστικά κράτη, οδήγησε την καθολική εκκλησία να προχωρήσει στην εκτίμησή της για την ανθρώπινη ελευθερία. Συγχρόνως, καθεστώτα που επαίρονταν για τον καθολικό τους χαρακτήρα σε πολλές βαθιά χριστιανικές και καθολικές χώρες στη Λατινική Αμερική, χρησιμοποιούσαν κάθε είδους καταπίεση για να σιωπήσουν τους επικριτές τους και αυτή η συνάντηση οδήγησε σ’ αυτό το αξιόλογο κίνημα της θεολο-

γίας και ιερατικής πρακτικής, που γενικώς ονομάζεται θεολογία της απελευθέρωσης. Υπό την επιρροή του, οι χριστιανοί άρχισαν να αναλαμβάνουν τις κοινωνικές ευθύνες τους πιο σοβαρά, και να αναγνωρίζουν ότι η πίστη κάποιου στον εύσπλαχνο Θεό έχει συγκεκριμένες και καθαρές κοινωνικές προεκτάσεις.

Σε διάστημα λοιπόν λίγο περισσότερο των είκοσι χρόνων, η στάση της καθολικής εκκλησίας για την ελευθερία και τις ελευθερίες έγινε πολύ πιο ριζοσπαστική απ' ότι ποτέ στο παρελθόν. Η πρώτη περίπτωση ήταν του καλού Ιωάννη XXIII, ο οποίος στην εγκύκλια επιστολή του το 1963, Pacem in Terris, έκανε καθαρό ότι τα ανθρώπινα δικαιώματα έχουν πρωταρχικό ενδιαφέρον για τη θρησκεία, εκθείασε την Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και πρόσθεσε την ελευθερία στην παραδοσιακή τριάδα δικαιοσύνη, αγάπη και αλήθεια ως τα ουσιώδη θεμέλια πάνω στα οποία οικοδομείται η ειρήνη. Η Σύνοδος των Επισκόπων που έγινε στη Ρώμη το 1971 για Ειρήνη στον Κόσμο, διακήρυξε ότι 'η δράση για το καλό της δικαιοσύνης και η συμμετοχή στη μεταμόρφωση του κόσμου μας φαίνονται καθαρά ως συστατική πλευρά της διδασκαλίας του ευαγγελίου ή, με άλλα λόγια, την αποστολής της εκκλησίας'. Ο Ιωάννης Παύλος ο ΙΙ, που υπήρξε ο ίδιος θύμα της ναζιστικής βαρβαρότητας και της άρνησης βασικών δικαιωμάτων, έγινε απόστολος αυτής της διδασκαλίας στα παγκόσμια ταξίδια του. Επικαλείτο με πάθος την δικαιοσύνη και το σεβασμό της αξιοπρέπειας και των δικαιωμάτων όπου κι αν πήγαινε, είτε σε δεξιούς είτε σε κομμουνιστές καταπιεστές ή στους λάτρεις της ελεύθερης αγοράς.

Η δύναμη των θρησκειών για την ειρήνη

Μια άλλη πεποίθηση που μετέδιδε με πάθος ήταν ο ρόλος που μπορούσαν να παίξουν οι θρησκείες παγκόσμια στην επίτευξη της παγκόσμιας ειρήνης. Στις 27 Οκτωβρίου 1986 προσκάλεσε ηγέτες των μεγάλων παγκόσμιων θρησκειών στην Ασίζη, την πόλη του ειρηνιστή Φραγκίσκου, για να προσευχηθούν για την ειρήνη και να πάρουν πρωτοβουλίες, κι έτσι σκανδάλισε αρκετούς από τους οπαδούς του. Πίστευε ότι όλες οι αυθεντικές θρησκείες έχουν τη διακήρυξη και την επίτευξη της ειρήνης στον πυρήνα της αποστολής τους, και αν επιτύχουν να βάλουν στις πρώτες προτεραιότητές τους την κήρυξη και την πρακτική για την ειρήνη, ο κόσμος σίγουρα θα γίνει καλύτερος. Οι θρησκείες έχουν το καθήκον και τα μέσα να διακηρύξουν την κοινότητα της ανθρώπινης οικογένειας, και πρέπει να αφιερώσουν μεγαλύτερες προσπάθειες στην προσέγγιση μεταξύ τους. Όπως έλεγε κάποτε ο Hans Kung, ο αμφιλεγόμενος εμπειρογνώμονας για τις παγκόσμιες θρησκείες, 'Δεν μπορεί να γίνει ειρήνη στην ανθρωπότητα χωρίς ειρήνη μεταξύ των θρησκειών'.

Η μακρά θητεία του Ιωάννη Παύλου του ΙΙ ως Ποντίφηκα, πέρασε μέσα από αρκετούς πολέμους, και η καθολική εκκλησία ταυτιζόταν όλο και περισσότερο με μια θέση ενάντια στον πόλεμο, μια θέση που συχνά ερχόταν σε έντονη αντίθεση μ' αυτήν που είχαν οι ισχυροί του κόσμου. Η καταδίκη του Πολέμου του Κόλπου το 1990 και της εισβολής στο Ιράκ πριν λίγα χρόνια, έγινε ακόμα πιο οξεία, και κέρδισε για την καθολική εκκλησία κάποιο θαυμασμό μερικών από τους έντονους επικριτές της.

Δεν υπάρχει ειρήνη χωρίς συγχώρηση: ο εξαγνισμός της μνήμης

Και όμως, όπως έλεγε το παγκόσμιο μήνυμα για την ειρήνη του 2002, ενώ δεν μπορεί να υπάρχει ειρήνη χωρίς δικαιοσύνη, επίσης δεν μπορεί να υπάρξει δικαιοσύνη χωρίς συγχώρηση. Τόσο μεγάλη σύγκρουση δημιουργείται με την άρνηση να συγχωρεθούν αδικίες του παρελθόντος, με το να κάνουμε ό,τι μπορούμε για να συντηρήσουμε παλιά τραύματα, μόνο και μόνο για να δημιουργούμε νέα: σύντομα γίνεται φανερό ότι η ειρήνη δεν μπορεί να επιτευχθεί όταν επικεντρωνόμαστε μόνο στη δικαιοσύνη. Η δικαιοσύνη πρέπει να συμπληρώνεται με τη συγχώρηση, την ετοιμότητα να προσπεραστούν τα παλιά τραύματα και να γίνει καινούρια αρχή. Οι θρησκείες μπορούν να παρέχουν τα κίνητρα και τη διασφάλιση ότι η συγχώρηση των παλιών δυσκολιών δεν θα φέρει την καταστροφή όλων αυτών που υποστηρίζουμε, αλλά μάλλον θα εγκαινιάσει ένα κλίμα μεγαλύτερης αμοιβαίας εμπιστοσύνης και σεβασμού. Όπως έλεγε ένα άλλο μήνυμα για την παγκόσμια ημέρα της ειρήνης 'Πρόσφερε συγχώρηση και λάβε ειρήνη'.

Κατά το Ιωβηλαίο του έτους 2000, η καθολική εκκλησία έκανε μια ειδική προσπάθεια να ζητήσει συγχώρηση για τα παλιά της λάθη. Σε μια από τις πιο επίσημες στιγμές της χρονιάς εκείνης, την πρώτη Κυριακή της Νηστείας του 2000, σε ένα προσκύνημα στην Πλατεία του Αγίου Πέτρου, κάποιοι από τους πιο ισχυρούς καρδινάλιους της καθολικής εκκλησίας υπό την καθοδήγηση του πάπα, ζήτησαν συγγνώμη για τα λάθη μελών της εκκλησίας στο χώρο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, θρησκευτικών ελευθεριών, για τις αντιφεμινιστικές προκαταλήψεις, τον αντισημιτισμό και την κατάχρηση της αποστολής της.

Όλοι ξέρουμε ότι είναι αδύνατο να ξεχάσουμε, γι' αυτό η παραίνεση είναι ο εξαγνισμός της μνήμης μας, να κάνουμε την προσπάθεια να μην επιτρέψουμε στο επώδυνο παρελθόν μας να ορίζει τις παρούσες επιλογές μας. Έτσι, συχνά στους καιρούς μας η θρησκεία περιγράφεται ως η πιο σοβαρή απειλή για την ειρήνη, η γραμμή πάνω στην οποία θα επέλθει η σύγκρουση των πολιτισμών. Οι θρησκευόμενοι άνθρωποι και οι θρησκευτικοί ηγέτες τους πρέπει να πιστέψουν περισσότερο στους εαυτούς τους και στη δύναμη που έχει το μήνυμά τους να διαψεύσει αυτούς τους ισχυρισμούς και πρέπει να μεταμορφωθούν σε πραγματικές και δρώσες δυνάμεις της συμφιλίωσης.

*** Ανώτερος Λέκτορας Θεολογίας, Πανεπιστήμιο της Malta και διευθυντής, Κέντρο Πίστης και Δικαιοσύνης**

Τι ξέρουμε από... θρησκείες

Του Ιωσήφ Παγιάτα

Πριν λίγους μήνες, απαντώντας σε σχετική ερώτηση δημοσιογράφου σε τηλεοπτική εκπομπή, μια χαριτωμένη κατά τα άλλα δωδεκάχρονη παρατήρησε ότι "η μόνη σωστή θρησκεία είναι η δική μας, η ορθοδοξία". Μιλώντας για τον ευρύτερο ελληνικό χώρο δεν είναι λίγες οι φορές που ορθόδοξοι ιερωμένοι και μη, αναφέρονται στους μη ορθόδοξους χριστιανούς ως αιρετικούς. Αμέτρητες δε είναι οι κακίες και οι βαρβαρότητες που αποδίδουμε στο Ισλάμ, χωρίς κανένας από μας να έχει ποτέ διαβάσει το κοράνι και να έχει διαπιστώσει πόσο ακριβώς το περιεχόμενό του ευθύνεται για τις κακίες αυτές. Θυμούμαι κάποτε στο Ριάντ, την απάντηση σαουδάραβα αξιωματούχου με τον οποίο είχα φιλική σχέση, όταν του παραπονέθηκα για τη θέση της γυναίκας στη σαουδαραβική κοινωνία: Τίποτε απ' ότι αφορά τις αντικρίσεις της γυναίκας από τη κοινωνία μας δεν απορρέει από το κοράνι.

Αυτές οι προκαταλήψεις έχουν βασικά τις ρίζες τους στον εθνικισμό που συνεχίζει να καλλιεργείται στο σπίτι μας, στα σχολεία μας και τα ΜΜΕ και το κάθε άλλο παρά κατάλληλο για ευρωπαϊκή πολυπολιτισμική χώρα εκπαιδευτικό μας σύστημα, που παρά την εξαγγελθείσα εκπαιδευτική μεταρρύθμιση παραμένει πάντα εθνοκεντρικό. Ακόμα, ένα παγκόσμιο χαρακτηριστικό, ότι δηλαδή το οτιδήποτε δικό μας - η ομάδα μας, το αυτοκίνητο μας, το κόμμα μας, τα παιδιά μας, "το έθνος" μας, η γλώσσα μας και βέβαια και η θρησκεία μας, είναι τα καλύτερα. Πρόκειται απλά για την παγίδευσή μας στο σύνδρομο του "ανήκειν". Το τελευταίο υποδηλοί ότι αρκετές προκαταλήψεις μας είναι εγγενείς και μπορούν να αμβλυνθούν ή εξαληφθούν με τη σωστή μόρφωση - όχι απλώς μαθητεία - και την απόρριψη του εσωστρεφισμού και του επαρχιωτισμού μας (parochialism).

Παρατηρώ ότι από πλευράς θρησκείας, ανεξάρτητα από οποιαδήποτε τυπολατρία , το διαφορετικό τελετουργικό και υπερφυσικές ή υπερκόσμιες θεωρήσεις, όλες οι θρησκείες χαρακτηρίζονται από πλευράς ουσίας από συγκεκριμένη φιλοσοφία.

Πρόσφατα, στο γνωστό βρετανικό πολιτικό περιοδικό "New Statesman" δημοσιεύτηκε σειρά από άρθρα για τη θρησκεία, μαζί κι ένας συγκριτικός πίνακας με βασικά ερωτήματα όπως : ποιος είναι ο Θεός, πώς δημιουργηθήκαμε, τι είναι η προσευχή, ποιο το νόημα της ζωής, περί καλοσύνης, τι ακολουθεί την επίγεια ζωή, για τις θεωρούμενες "μεγάλες θρησκείες" : Το Χριστιανισμό (2.1 δις), το Ισλάμ (1.2 δις), τον Ινδουισμό (900 εκ.), το Βουδισμό (708 εκ.), το Σιχισμό (23 εκ.) τον Ιουδαϊσμό (14 εκ.) τους Μπαχάι (7 εκ.), τον Ζαϊνισμό (4.2 εκ.), το σιντοϊσμό (4 εκ.) το ζωροαστρισμό (2.6 εκ.) Είναι εκπληκτικό πόσα κοινά σημεία βρέθηκαν ανάμεσα σ' αυτές τις θρησκείες. Πιο πολύ βέβαια ανάμεσα στα "τρία τέκνα του Αβραάμ" όπως λέγονται ο Ιουδαϊσμός, ο Χριστιανισμός και το Ισλάμ, που κυριολεκτικά βγήκε η μια θρησκεία μέσα από την άλλη, στον κόσμο της Μέσης Ανατολής, εδώ και 5.500 χρόνια ... Κι όμως πιο πολύ μεταξύ τους παρά με τις άλλες θρησκείες βρίσκονται σε αντιπαράθεση τα "τρία τέκνα του Αβραάμ". Και τούτο γιατί με τις άλλες θρησκείες δεν υπάρχει η γειτνίαση και η αντιπαράθεση μέσα από την ιστορία. Ακόμα, γιατί αναφορικά με τις άλλες θρησκείες απουσιάζουν τα αρνητικά στερεότυπα και η διαστρέβλωση, αφού ουσιαστικά επικρατεί πλήρης άγνοια, τόσο για το φιλοσοφικό τους υπόβαθρο όσο και τη σχετική τυπολατρία .

Στο γνωστό σύγγραμα της "Η Ιστορία του Θεού",1 η Κάρεν Άρμστρογκ παρατηρεί ότι "η δημιουργία θεών είναι κάτι που ανέκαθεν έκαναν οι άνθρωποι. Όταν μια θρησκευτική ιδέα παύει γι' αυτούς να λειτουργεί αντικαθίσταται από μίαν άλλη". Χωρίς καθόλου να θέλω να αντιδικίσω με την πολύ αξιόλογη συνεισφορά της Άρμστρογκ, είναι

η άποψή μου ότι οι άνθρωποι δεν είναι απαραίτητο να ανήκουν σε κάποια θρησκεία. Το γεγονός παραμένει ωστόσο, ότι η θρησκεία εξακολουθεί να διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στη ζωή των ανθρώπων και καλό είναι να ξέρουμε περί τίνος πρόκειται ευρύτερα, διδασκόμενοι συγκριτική θρησκειολογία και το φιλοσοφικό υπόβαθρο των διαφόρων θρησκειών που είναι και το ουσιαστικό τους μέρος, παρά τις δογματικές διαφορές, τους μύθους και την τυπολατρία : το filioque, τα επιγονάτια, ή αν σωστά βάζουμε το σταυρό μας ξεκινώντας από τα δεξιά ή τα αριστερά, στοιχεία που κατά την άποψή μου είναι κρίμα να προσθέτουν στις διαφορές των ανθρώπων. Είναι η γνώμη μου ότι, με τη σωστή μόρφωση και την αύξηση της γνώσης, η σημασία της θρησκείας τείνει να μειώνεται και να διευρύνεται η έννοια του "ανήκειν" σε ουσιαστικά παρά τυπολατρικά σχήματα. Κάτι τέτοιο συμβαίνει στις κοινωνικά ανεπτυγμένες χώρες, εκείνες της βορειοδυτικής Ευρώπης, όπου επίσημα καταγράφεται μεγάλο μέρος αγνωστικισμού, λιγότερο αθεϊσμού και όπου βεβαίως η προσέλευση στις εκκλησίες είναι μειωμένη. Αναφέρεται χαρακτηριστικά ότι από τα 60 εκ. των Βρετανών, μόνο τα 4 πηγαίνουν στην εκκλησία με τάση μείωσης κατά 2% το χρόνο. Ταυτόχρονα ένα 36% των βρετανών ηλικίας 18-34 αυτοπροσδιορίζονται ως αγνωστικιστές ή άθεοι, ενώ το ίδιο κάνουν σε ποσοστό 11% και όσοι έχουν περάσει την ηλικία των 65%. Εν αντιθέσει, διαφορετική είναι η κατάσταση στην Πορτογαλλία όπου η Παναγία της Φάτιμα εξακολουθεί να προσελκύει πολλούς πιστούς που συρόμενοι στα γόνατα ζητούν τη χάρη της ή στην Ελλάδα όπου πριν μερικά χρόνια περισσότερο από 3 εκ. άνθρωποι υπέγραψαν σχετική αίτηση, όπου ζητούσαν στις ταυτότητες τους να αναγράφεται το θρήσκευμά τους.

Η γνώση αποτελεί θετικό στοιχείο κάτω από οποιεσδήποτε περιστάσεις. Για παράδειγμα, δεν γνωρίζουμε ότι στη μεγάλη τους πλειοψηφία δεν θρησκεύουν οι ΤΚ, εξ ου και στην Κύπρο δεν μπορεί να έχουμε αντιπαράθεση Ισλάμ και Χριστιανισμού. Χαρακτηριστικά, μου απεκάλυψε πρόσφατα φίλος Τ/Κ ότι, για να απαλλαγούν κατά το δυνατόν από τους Τούρκους μουφτήδες, προσπαθούν για μήνες να παραχωρήσουν σε Τ/Κ υποτροφίες για μελέτη του Ισλάμ, χωρίς να εκδηλώνεται ωστόσο το παραμικρό ενδιαφέρον.

Προκατάληψη υπάρχει όχι μόνο για τις άλλες θρησκείες αλλά - περισσότερο ίσως - και για τον αθεϊσμό σαν να μη πρόκειται για ένα διαφορετικό πιστεύω αλλά κάτι το κατακριτέο. Κι όμως όπως και οι διάφορες θρησκείες, έχει και ο αθεϊσμός το φιλοσοφικό του υπόβαθρο και αξίες. Κοντά στα πολλά που έχουν γραφεί γι' αυτό το θέμα, σχετικό είναι και το βιβλίο του Richard Robinson2 "An Atheists Values", όπου μεταξύ άλλων μιλά για την αναζήτηση του καλού, τη ζωή, το ιδεώδες της αλήθειας την αρετή, τη λογική της συνέπειας, τον παραγωγικό συλλογισμό ... Κι όλα αυτά έξω από οποιαδήποτε έννοια θεϊσμού ... Στο σύγγραμα του "Why I am not a Christian" διερωτάται ο μεγαλύτερος, ίσως, φιλόσοφος του 20ου αιώνα, ο Bertrand Russel,3 αν η θρησκεία μπορεί να θεραπεύσει τα προβλήματα των ανθρώπων και καταλήγει ότι μόνο η περισσότερη και σώφρων γνώση μπορεί να δημιουργήσει έναν πιο ευτυχισμένο κόσμο.

Το θέμα της θρησκείας είναι μεγάλο και ποτέ δεν παρέμεινε μέσα στις θεολογικές του συντεταγμένες. Έχει διαπεράσει πέρα για πέρα την ανθρώπινη ζωή, έχοντας κατά καιρούς μετατραπεί σε πολιτικό όπλο, πιο πολύ ίσως στην εποχή μας.

Ακόμα, έχει γίνει δυστυχώς καλός αγωγός της μισαλλοδοξίας. Εξ ου και θα ήταν καλά να μη δινόμαστε στα τυφλά στη δική μας θρησκεία, απορρίπτοντες ή ρίχνοντες στο πυρ το εξώτερον όλες τις άλλες, μαζί και τον αγνωστικισμό και τον αθεϊσμό, συνεχίζοντας να τροφοδοτούμε έτσι, τον εθνικισμό, τη μισαλλοδοξία και την έλλειψη ανοχής.

1. **Κάρεν Άρμστρογκ : Η Ιστορία του Θεού, Φιλίστωρ, 1996, σελ. 28**
2. **Richard Robinson : An Atheists Values, Oxford University Press.**
3. **Bertrand Russel : Why I am not a Christian, George Allen & Unwin Ltd, σελ. 178.**

Περί του Διαλόγου μεταξύ Χριστιανών και Μαρξιστών

Του Πέτερ Φλάισνερ*

Η χριστιανική και μαρξιστική κοσμοθεωρία είναι δύο διαφορετικές μορφές της θεώρησης του κόσμου. Η διεξαγωγή ενός διαλόγου μεταξύ εκπροσώπων τους απαιτεί την κατανόηση των διαφορών τους. Επί εποχής υπαρκτού σοσιαλισμού ο διάλογος αυτός περιορίστηκε στο να υπογραμμίζει κοινά στοιχεία. Από τη μαρξιστική σκοπιά, οι θρησκείες γενικά θεωρούνταν ως "παραδοσιακά συστήματα σκέψης" του παρελθόντος με ανασταλτική επίδραση στην πρόοδο και για τούτο στηρίχθηκαν από όσους είχαν συμφέρον σε αδικίες.

Η χριστιανική όπως κι άλλες θρησκείες, εξυπηρετούν αυτό το σκοπό, χωρίς όμως η πλειοψηφία των Χριστιανών να το αντιλαμβάνεται, υποστήριξε ο Βάλτερ Χόλιτσερ. Για τούτο συνεπάγεται μια αντιπαράθεση θρησκευτικών και συνεπώς επιστημονικών κοσμοθεωριών, στα πλαίσια πρακτικής και θεωρητικής διδασκαλίας ώστε να το συνειδητοποιήσουν οι εργάτες, οι αγρότες και οι μορφωμένοι, αν επιδιώκουμε έναν ανθρώπινο κόσμο σε σοσιαλιστική βάση.

Ο Χόλιτσερ, καθορίζοντας τις προϋποθέσεις διεξαγωγής του διαλόγου, όρισε τη θρησκεία ως "πίστη σε μια αφύσικη πνευματική δύναμη που δημιούργησε και κυβερνά τον κόσμο". Θεωρεί λανθασμένες τις βασικές θρησκευτικές διδαχές, δικαιολογώντας το με μια σύνοψη του ιστορικού μοραλισμού. Αυτός εκπροσωπεί γενικευμένες εμπειρίες που βιώνει ανέκαθεν η ανθρωπότητα καθημερινά. Υποθέτει το "αδημιούργητο και άφθαρτο της κανονικά κινούμενης ύλης". Δημιουργήθηκε από μόνη της χωρίς θεϊκή συμβολή. Οι άνθρωποι θα ήταν τότε προϊόν εξέλιξης και όχι θεϊκής βιβλολογικής δημιουργίας.

Ανάλογα, υποστήριξε και ο Φρόιντ μια ορθολογιστική θέση για εξήγηση της θρησκείας, που θεωρεί στο σύγγραμμά του "Το Μέλλον μιας Πλάνης" (1927) ως στοιχείο ενός "ψυχικού αποθέματος" για τη σταθεροποίηση της κουλτούρας και για ρύθμιση της "φυσικής" ορμής. Τα καθήκοντα των θεών ήταν αρχικά να αποκλείουν τη φύση, να συμφιλιώνουν με το πεπρωμένο και να αποζημιώσουν για τα βάσανα. Με το πέρασμα του χρόνου, η θεϊκή ιδέα περιορίστηκε στον "πατρικό πυρήνα", αποτέλεσμα παιδικών βιωμάτων και έγινε άμυνα της ανθρώπινης απορίας και αδυναμίας. Βοηθά να ξεπερνάμε απογοητεύσεις, να παραδιδόμαστε στο πεπρωμένο ("γεννηθήτω το θέλημά Σου"), και δίνει, ακόμα και στις πιο εξωφρενικές πτυχές της ζωής, ένα νόημα. Η θρησκεία είναι κάτι παιδικό και εκφράζεται -όπως ενώπιον του πατέρα- σε μια σχέση αγάπης και φόβου προς το θεό. Η βάση της πίστης είναι "ευσεβής πόθος". Ο Φρόιντ βλέπει στο καθαρά θρησκευτικό αιτιολογικό αποφάσεων κίνδυνο για τους ανεκπαίδευτους. Δεν θα βρουν κανένα υποκατάστατο, όταν το θρησκευτικό κίνητρο καταρρεύσει: "Ενόσω δεν μαθαίνουν ότι δεν υπάρχει πια πίστη στο Θεό, τότε καλώς. Αλλά θα το μάθουν, βέβαια, και χωρίς δημοσίευση του συγγράμματός μου. Για προληπτικούς λόγους, συνηγορεί υπέρ μιας ορθολογιστικής αιτιολόγησης των πολιτισμικών κανόνων, με βάση τη λογική παρά συναισθηματισμούς. Στην υπεραπλοποιημένη θέση του Φρόιντ ίσως να προσφέρει ο φιλόσοφος Ερνστ Τουγκεντχατ μια εναλλακτική. Αυτή θα ΄πρεπε να μας επιτρέπει να αφήνουμε να πέφτει στο κενό την συνδεδεμένη με κάθε πίστη απαίτηση για το απόλυτο, έστω και μετριασμένη με ανοχή, και ταυτόχρονα να δημιουργούμε νέα πεδία με κοινή προσπάθεια, θεωρητικά και διαλεκτικά, χωρίς περιορισμούς αποκλειστικά στην κοινή δράση. Για να προκαταλάβουμε κάθε παρεξήγηση: Η δράση δεν έχει γίνει αχρείαστη. Κάθε άλλο!

Ο Τούγκεντχατ εντοπίζει στη φροϊντική θεώρηση ένα κενό που αφορά την ενσωμάτωση του θανάτου στη ζωή και άλλες απο-

γοητεύσεις.

Η συνήθης θρησκευτική απάντηση θα ήταν ωστόσο για δύο λόγους προβληματική.

Α) Γενικά η ζωή έγινε ευκολότερη και παραγνωρίζουμε ευκολότερα το ερώτημα του θανάτου και καθημερινών απογοητεύσεων.

Β) Εξίσου σημαντικό εμφανίζεται και το θεωρητικό επιχείρημα ότι από τη σύγχρονή μας σκοπιά η αξιούμενη από σημαίνουσες θρησκείες ύπαρξη καθαρά πνευματικών όντων είναι απίθανη. Η παραδοχή αυτή θα ήταν κανόνας διανοητικής εντιμότητας.

Τι γίνεται λοιπόν υπό τις περιστάσεις; Η ιστορία δεν γνωρίζει μοναδικές απόπειρες λύσης, όπως η στωική διδασκαλία. Οι στωικοί επιδιώκουν την ηρεμία της ψυχής, μια συναισθηματικά ισόρροπη ζωή, αλλά παραγνωρίζουν σύμφωνα με τον Τούγκεντχατ το πρόβλημα του θανάτου. Ηθικές (ορθολογιστικά τεκμηριωμένες) αρετές δεν θα ήταν επαρκές μέσο για την αντοχή του θανάτου.

Ο Τούγκεντχατ βλέπει μια πιθανή λύση σε μυστικιστικά στοιχεία που ενυπάρχουν στις πλείστες θρησκείες, όπως τον Χριστιανισμό ή το Ισλάμ. Σε ασιατικές θρησκείες (Βουδισμό, Ταοϊσμό, Ινδουισμό) δίδεται μεγαλύτερη σημασία σε μυστικιστικά στοιχεία απ' ό,τι σε θρησκευτικά (ύπαρξη ενός θεού).

Τι είναι μυστικισμός; Μυστικισμός είναι συνείδηση ενός αντικειμένου, το να αισθάνεσαι ως ένα με την ταυτότητα των πραγμάτων, όπως και το βίωμα της ένωσης υποκειμένου και αντικειμένου. Το Εγώ αποσύρεται ή διαλύεται, προβάλλεται η συμμετοχή στο μεγάλο Όλο. Η συνείδηση του Εγώ γίνεται σχετική ή εξαφανίζεται. Το υποκείμενο διαχωρίζεται από το Εγώ του.

Αλλά, τίθεται το ερώτημα, κατά πόσο το υποκείμενο είναι το Εγώ. Πώς μπορεί να διαχωριστεί από τον εαυτό του; Απελευθερώνεται με το να παραμένει η θέληση προσκολλημένη σε κάποια έννοια.

Υπάρχουν διάφορες εκδοχές: Ο Βουδισμός προσανατολίζεται στο κενό που τελικά πληροί τα πάντα, ο Ταοϊσμός θεωρεί ότι τα πάντα είναι Ένα, διότι τα πάντα δημιουργούνται και παρέρχονται.

Ο Έκαρτ είπε ότι η ίδια θέληση είναι μόνο τότε ολοκληρωμένη όταν είναι χωρίς τη σχέση προς το Εγώ και υποτάσσεται στη θέληση του Θεού. Εδώ συναντούνται θρησκευτικότητα και μυστικισμός.

Ο ταοϊστής σοφός μόνο χαλαρώνει, βρίσκει την ηρεμία της ψυχής στην αντίληψη πως ζωή και θάνατος είναι δύο όψεις του ιδίου και του αυτού (Γιν και Γιανγκ). Βλέπει την ένωση των αντιθέσεων, ειρήνη στη διαμάχη, αλλά αυτό δεν είναι μια θεωρητική αντίληψη, η πρωταρχική ένωση ζωής και θανάτου ολοκληρώνεται σε συναισθηματικό επίπεδο. Μπορούμε να διαπιστώσουμε μια αντίληψη που δεν είναι απλώς θεωρητικά ορθολογιστική, σε αναλογία με αυτή του Ηράκλειτου. Η άνοδος είναι η κάθοδος. Ή ο Λάο Τσε: Ό,τι είναι εντός, είναι εκτός, ό,τι πάνω, έτσι και κάτω.

Τάο = Οδός: Ποιος είναι ο δρόμος για τη ζωή μας; Πάντα υπάρχει ένας συσχετισμός με κάτι ενωτικό, αλλά οι ταοϊστές βλέπουν αυτή την ένωση ως ρίζα της δομής του παντός. Η θέληση τους χαλαρώνει, δεν παύει. Βλέπουν κέρδος στην απώλεια. Δεν θα πουν "γεννηθήτω το θέλημά σου", μιας και δεν βρίσκονται αντιμέτωποι με θεό. Αναγνωρίζουν τα όριά τους, τι μπορούν και τι όχι. Αποστασιοποιούνται από εγωκεντρικούς προσανατολισμούς. Απέναντι στη θέληση υποχωρούν. Πρακτικά, η στάση αυτή σημαίνει αποσύνδεση από το "θέλω"! Έτσι μπορεί να επιτευχθεί η ηρεμία της ψυχής. Ο μυστικιστής απεξαρτάται από τις κακές συμπτώσεις της ζωής. Ποιο κίνητρο έχει ο άνθρωπος; Οι άνθρωποι επιδιώκουν την ηρεμία της ψυχής, τη μακαριότητα, ανεξάρτητα από τύχη ή ατυχία. Ηρεμία στη σχέση με τα συναισθήματα και κάθε αλλαγή. Αυτή η ειρήνη δεν εκτίθεται σε αλλαγές.

Η ανθρώπινη θέληση είναι επιβίωση. Πολλαπλές έγνοιες. Αισθήματα που άλλα ζώα δεν έχουν.

Αυτός ο προτεινόμενος μυστικισμός σημαίνει επιστροφή σε μια χαρακτηριστική ελαφρότητα των ζώων. Δεν είναι εγωκεντρικά. Ο άνθρωπος μπορεί να προσεγγίσει αυτό τον αυθορμητισμό με το να συνειδητοποιήσει τον "ουρανό" και συγκρίνει τον εαυτό του. "Το σημαντικό δεν είμαι γω αλλά ΑΥΤΟ".

Συμπέρασμα;

Μια οδός στη διευρυμένη συνεργασία μεταξύ πιστών και μη πιστών θα ήταν, η ταυτόχρονη, από δύο πλευρές, προσέγγιση των ερωτημάτων σχετικά με την ηρεμία της ψυχής, δηλαδή της ευτυχισμένης και επιτυχούς ζωής. Οι πιστοί μπορούν να συνεισφέρουν τον πλούσιο θησαυρό της ενιαίας εμπειρίας Θεού και κόσμου, της θρησκευτικής ευτυχίας. Οι μη πιστοί μπορούν με κοσμικό τρόπο να προσεγγίσουν θεωρητικά ή πρακτικά τα μυστικιστικά επίπεδα εμπειρίας όπως και τις κατά τρόπον τινά ηθικές θέσεις, που είναι δυνατές εκτός θρησκείας όπως και να συμβάλουν στην αποσαφήνιση και διεύρυνση της θρησκευτικής ηθικής.

***Καθηγητής στο Πανεπιστήμιο της Βιέννης. Εισήγηση στις 26 Μαρτίου 2006 στο καφέ Siebenstern, Βιέννη**

Τα Μειονοτικά στην Ελλάδα: Οι μανδύες δύο εθνικισμών

Του Δημήτρη Χριστόπουλου*

Είναι γνωστό και αποδεκτό πλέον ότι η αλλαγή "καθεστώτος" της ελληνικής πολιτικής στα μειονοτικά της Θράκης έρχεται με την είσοδο της δεκαετίας του '90. Στην αφετηρία αυτής της αλλαγής εντοπίζεται ο ιδεολογικός συμβολισμός αλλά και το πραγματικό πολιτικό κεφάλαιο που κομίζει το σύνθημα "ισονομία και ισοπολιτεία" στη μειονότητα. Το πρώτο και ασφαλές συμπέρασμα στο οποίο μπορεί εύκολα να καταλήξει κανείς είναι ότι η μεταπολίτευση στη μειονοτική πολιτική τυπικά ξεκινά με καθυστέρηση δεκαέξι ετών, σε σχέση με την ημερομηνία που η σύγχρονη ελληνική πολιτική ιστορία βλέπει τη δική της μεταπολίτευση (1).

Χωρίς υπερβολές, το μειονοτικό καθεστώς έως το 1990 ήταν μια προσομοίωση του προχουντικού και εν μέρει του χουντικού πολιτικού καθεστώτος. Θεμελιώδες του χαρακτηριστικό, η "νόθευση των ισχυόντων συνταγματικών θεσμών σε ό,τι αφορά την οργάνωση και την άσκηση της κρατικής εξουσίας εν γένει όσο και ειδικότερα το καθεστώς των ατομικών ελευθεριών όπου το εύρος του χάσματος μεταξύ των συναφών συνταγματικών εγγυήσεων και την πρακτική δυνατότητα άσκησής τους ήταν ιδιαζόντως προσδιοριστικό της παραμόρφωσης του πολιτεύματος" (2).

Ενώ, λοιπόν, τυπικά ίσχυε η φιλελεύθερη δημοκρατική συνταγματική νομιμότητα, στην πολιτική πρακτική η λειτουργία της για τους μειονοτικούς είχε αλλοιωθεί και αποδυναμωθεί ποικιλοτρόπως με την άσκηση, είτε κατ' εξουσιοδότηση είτε αυτόβουλη, εκτεταμένων οιονεί νομοθετικών αρμοδιοτήτων από την τοπική εξουσία.

Ο παραλληλισμός με τη θέσπιση εκτάκτων μέτρων που ίσχυαν τακτικά και πάγια ως το 1974, το λεγόμενο "παρασύνταγμα", είναι προφανής. Ακόμη περισσότερο προφανής είναι ο παραλληλισμός στην πολιτική διακρίσεων που ακολουθούνταν με αδιάλειπτη συνέπεια. Από τη μια πλευρά, είχαμε τη διάκριση των πολιτών σε "ύποπτους" και σε "υγιώς σκεπτόμενους" με βάση τα πολιτικά και κοινωνικά τους φρονήματα και την παρεπόμενη ποινικοποίηση συγκεκριμένων δραστηριοτήτων και της διάδοσης ιδεών. Από την άλλη πλευρά, έχουμε διακρίσεις με βάση τη μειονοτική ταυτότητα και την εκδήλωσή της. Σε αντίθεση με την αντίληψη περί κοινωνικών φρονημάτων της ελληνικής εθνικοφροσύνης και του επίσημου αντικομμουνιστικού λόγου έως το 1974, το μειονοτικό φρόνημα είναι αναπόδραστο.

Με απλά λόγια: ο κομμουνιστής Ελληνας γινόταν. Ο Τούρκος, όμως, δύσκολα θα τα καταφέρει. Ο ανεκδιήγητος υπουργός Μακεδονίας-Θράκης που ζήτησε την επαύριον της ανακοίνωσης της υποψηφιότητάς της Καρά Χασάν να δηλώσει Ελληνίδα για να κάτσει δίπλα του στην παρέλαση, κατά τρόπο σαρκαστικό είναι κατά τι πιο προωθημένος από τις μειονοτικές πολιτικές των προηγουμένων δεκαετιών.

Ο ίδιος, πριν από 15 χρόνια ας πούμε, με την ίδια ευφράδεια θα δήλωνε πως η υποψήφια δεν δικαιούται καν να κάτσει κοντά του την 25η Μαρτίου. Κατά βάθος, και αυτός και πολλοί ομόλογοί του, αυτό πιστεύουν.

Απλώς, η επιβεβλημένη πολιτική ορθότητα των ημερών δεν τους επιτρέπει να το εκδηλώσουν.

Οι πολιτικές διακρίσεων που ίσχυσαν στη Θράκη ως τις αρχές της δεκαετίας του '90 βασίζονται σε μια γενεαλογική ουσιοκρατική αντίληψη σχετικά με την ταυτότητα του ανθρώπου, μια πολιτική ρητορεία ενδεδυμένη με τον πολυφορεμένο μανδύα της ελληνικής εθνικοφροσύνης της εποχής. Ο μανδύας αυτός κρατά όμηρους και τους δύο συλλογικούς πρωταγωνιστές της: και τη μειονότητα και την πολιτεία. Η μεν είναι όμηρος των συνεπειών του επισήμως ανομολόγητου τουρκισμού της και η δε όμηρος της αντίληψης ότι η μειονότητα είναι αδύνατον να ενσωματωθεί στον ελληνικό κοινωνικοπολιτικό ιστό, γι' αυτό και καλύτερο θα ήταν να μας αδειάσει τη γωνιά. Η πολιτική αυτή άλλαξε, συρμένη από τις εθνικές και διεθνείς περιστάσεις ή πιέσεις, και, από τις αρχές της προηγούμενης δεκαετίας, η καταστολή σταμάτησε. Το κρίσιμο πλέον στοίχημα της ελληνικής πολιτικής κατέστη η διάσπαση της μειονότητας στους "αρχαιόθεν έλληνες πομάκους" και τους "τουρκογενείς".

Αυτό το δηλώνουν σήμερα όλοι οι τηλεοπτικοί μειονοτικοί εμπειρογνώμονες: από τον πρώην προπονητή μπάσκετ Γιάννη Ιωαννίδη έως έναν από τους ενορχηστρωτές της υστερίας, δημοσιογράφο Νίκο Χατζηνικολάου. Οι διακρίσεις, λοιπόν, εις βάρος της μειονότητας έπαψαν. Ωστόσο, η αντίληψη που τις υπαγόρευε είναι ζωντανή. Ο αγοραίος εθνικισμός που καταθλιπτικά κατέκλυσε τον δημόσιο λόγο τις επόμενες μέρες της υποψηφιότητας Καρά Χασάν, εάν μη τι άλλο, αυτό μαρτυρά. Ο πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ έκλεισε το μάτι στον πολιτικό και δημοσιογραφικό κόσμο της χώρας με μια Ελληνίδα στο εθνικό φρόνημα πομάκα υποψήφια, αλλά μάλλον ελάχιστοι τον πίστεψαν, ακόμη και μέσα στο ίδιο το κόμμα του.

Αντιθέτως, η αυθόρμητη αντίδραση των περισσοτέρων ήταν, σε αντιπερισπασμό, να στιγματίσουν τις δραστηριότητες του βουλευτή Ιλχάν Αχμέτ, υπονοώντας πως "ο δικός σας είναι πιο Τούρκος από τη δικιά μας".

Ταυτόχρονα, οι περισσότεροι εκπρόσωποι της συμπολίτευσης, αντί να απαντήσουν στην υποψηφιότητα Καραχασάν προτάσσοντας τη συγκριτικά μεγαλύτερη σημασία που έχει η συμμετοχή μειονοτικού στο ελληνικό Κοινοβούλιο με το κόμμα της Νέας Δημοκρατίας, επιδόθηκαν σε μια πλειοδοσία ακατάσχετης τηλεοπτικής εθνικοφροσύνης.

Ο αγωνιώδης δημοσιογραφικός αγώνας για το κυνήγι της τηλεθέασης επέτεινε την εθνικιστική κινδυνολογία. Με δυο λόγια, το απόλυτο αρνητικό άθροισμα.

> **Οι αντιδράσεις αυτές δείχνουν κάτι μάλλον απλό: πως οι Ελληνες που πιστεύουν ότι η μειονότητα δεν πρέπει να ασκεί το δικαίωμα του εκλέγεσθαι επειδή είναι τουρκική, ζητούν ως πρόσχημα από τη μειονότητα πιστοποιητικό εθνικοφροσύνης, όντας κατά βάθος πεπεισμένοι ότι τέτοιο πιστοποιητικό είτε δεν πρόκειται να τους δοθεί, είτε ότι αυτό θα είναι ψευδεπίγραφο.**

Η απόφαση του προέδρου του ΠΑΣΟΚ να προτείνει ως υποψήφια για την υπερνομαρχία τη νεαρή δικηγορίνα της Ξάνθης έχει έναν μικροσκοπικό πολιτικό συμβολισμό όχι τόσο διότι σήκωσε το μαντίλι της μειονότητας που δεν θέλει να φαίνεται, αλλά διότι αποκάλυψε ακόμη μια φορά τι βρίσκεται πίσω από το μαντίλι της ελληνικής πλειονότητας.

Μιας πλειονότητας που δεν θέλει να βλέπει, ή που μάλλον δεν θέλει να πιστέψει τι βλέπει, τόσο στον εθνικό της καθρέφτη όσο και στον καθρέφτη της μειονότητας: τον ελληνικό και τουρκικό εθνικισμό, αντίστοιχα.

(1) Πρβλ. σχετικά στο αφιέρωμα της κυριακάτικης "Αυγής" της (21/5/2006) με τον ευρηματικό τίτλο : "Η αργοπορημένη μεταπολίτευση της μειονοτικής πολιτικής".

(2) Α. Μάνεσης, "Πρόλογος" στο βιβλίο του Ν. Αλιβιζάτου, "Οι πολιτικοί θεσμοί σε κρίση 1922-1974, ΄Οψεις της ελληνικής εμπειρίας", Αθήνα, Θεμέλιο, 1986, σ. 9.

*** Ο Δημήτρης Χριστόπουλος είναι ιδρυτικό μέλος του Κέντρου Ερευνών Μειονοτικών Ομάδων του Παντείου Πανεπιστημίου.**

ΚΥΡΙΑΚΑΤΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ - 04/06/2006

Φραστικές ρουκέτες των εμπόρων του μίσους

της Ρένας Χόπλαρου*

Κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών είναι πολλά τα περιστατικά που φέρνουν δυναμικά στο προσκήνιο μερικά θεμελιώδη ερωτήματα σχετικά με το πώς αντιλαμβάνεται και οραματίζεται το "δημοκρατικό κράτος" η σύχρονη ελληνική κοινωνία. Πρόσφατα, η απόφαση του Γιώργου Παπανδρέου να προτείνει ως υποψήφια του κόμματός του στην υπερνομαρχία Δράμας - Καβάλας - Θράκης, μια γυναίκα πομακικής καταγωγής, την κ. Καραχασάν, άνοιξε ξανά τους ασκούς του Αιόλου. Πριν καν προλάβει η κ. Καραχασάν να ανοίξει το στόμα της και να μας πει τις προγραμματικές της θέσεις για την περιοχή στην οποία είναι υποψήφια ειπώθηκαν τέτοιες βαριές κουβέντες εναντίον της, που μόνο ντροπή προκαλούν.

Ο απόλυτος παραλογισμός με τον οποίο προσεγγίστηκε η υποψηφιότητα Καραχασάν φανερώνει πως δεν εννοούμε τη δημοκρατία όλοι με τον ίδιο τρόπο. Κάποιοι θέλουν ένα "καθαρό κράτος" που δεν τους χωράει όλους.

Μεταφέρω εδώ τα καλύτερα που ειπώθηκαν κατά τη διάρκεια των τελευταίων εβδομάδων. Ο Μητροπολίτης Άνθιμος της Θεσσαλονίκης, σε χρέη Υπουργού Εξωτερικών, δήλωσε ότι "δεν μπορώ μέσα μου να το ανεχθώ", ζήτησε "ανταλλάγματα" από την Τουρκία για την υποψηφιότητα Καραχασάν και τέλος, σε μια στιγμή ηρωικού παροξυσμού ξεστόμισε μπροστά στις κάμερες την ανυπέρβλητη σε φανατισμό φράση "αυτή πρέπει να σωπάσει" (άραγε με ποιον τρόπο;).

Ο γνωστός "πνευματικός άνθρωπος" Χρίστος Γιανναράς στην επιφυλλίδα της "Καθημερινής", προβάλλοντας για άλλη μια φορά την "πολιτιστική ανωτερότητα" των Ελλήνων, έγραψε πως "η Ελλάδα είναι η μόνη χώρα από τους γείτονές της που αρνείται να εφαρμόσει την αυτονόητη για όλους γύρω της, αρχή της εθνοκάθαρσης. Θα μπορούσε αλλά αρνείται" (υπαινίσσεται άραγε ότι η εθνοκάθαρση είναι μια θεμιτή πρακτική επίλυσης των εθνοτικών διαφορών; Θεωρεί χαμένη ευκαιρία το γεγονός ότι οι Έλληνες δεν έκαναν εθνοκαθάρσεις; Δεν έγιναν εθνοκαθάρσεις λόγω της "ποιοτικής ανωτερότητας" των Ελλήνων;).

Δύο τρία σχόλια για τα παραπάνω κηρύγματα μίσους. Πάγια θέση όλων των ελληνικών κυβερνήσεων είναι πως στη Θράκη υπάρχει θρησκευτική μειονότητα. Οι κάτοικοι που μένουν εκεί δεν είναι Τούρκοι. Είναι απλώς Έλληνες μουσουλμάνοι πολίτες. Με δεδομένο ότι ο Μητροπολίτης Άνθιμος θεωρεί μουσουλμανική και όχι τουρκική τη μειονότητα της Θράκης, πώς νομιμοποιούνται τα ανταλλάγματα από τη γείτονα; Δεν γίνεται από τη μια πλευρά η κατ' Άνθιμον εξωτερική πολιτική να βροντοφωνάζει πως σύμφωνα με τις διεθνείς συνθήκες υπάρχουν μονάχα έλληνες μουσουλμάνοι στη Θράκη και την ίδια στιγμή να προσλαμβάνει την κ.Καραχασάν ως Τουρκάλα και να ζητάει ανταλλάγματα από το τουρκικό κράτος. Ποιαν ιστορία μελέτησε ο κ. Γιανναράς και έβγαλε το συμπέρασμα πως στην Ελλάδα δεν έγιναν εθνοκαθάρσεις; Αναφέρεται προφανώς στην ιστορία των κατηχητικών, των "χτενισμένων" σχολικών βιβλίων και της επίσημης εθνικιστικής ιστοριογραφίας. Αναφέρεται στην ιστορία που διδάσκει πως το κρυφό σχολειό έσωσε την ελληνική γλώσσα αγνοώντας πως κρυφό σχολειό ποτέ δεν υπήρξε. Που διαλαλεί για τους αγώνες της ορθοδοξίας ενάντια στον εξισλαμισμό των Ελλήνων. Μόνο που οι Οθωμανοί δε συνήθιζαν να εξισλαμίζουν. Μάλιστα ο σουλτάνος Σαλίμ ο Α΄ είχε κηρύξει την όποια απόπειρα εξισλαμισμού σαν ποινικό αδίκημα, γιατί κινδύνευε να χάσει τα έσοδα από τους φόρους των χριστιανών του υπηκόων.

Ο κ. Γιανναράς αναφέρεται σε εκείνη την ιστορία που αποσιωπά τις διαδικασίες ομογενοποίησης που έλαβαν χώρα και στην Ελλάδα. Τις υπενθυμίζουμε εν τάχει. Οι σφαγές και ο διωγμός των περίπου 25.000 Τσάμηδων το 1945, η εξόντωση των Εβραίων με τη συνεργασία των ελληνικών και εκκλησιαστικών αρχών κατά τη διάρκεια της κατοχής, η προσφυγιά των Σλαβομακεδόνων με το τέλος του Εμφυλίου αλλά και οι μαζικές αφαιρέσεις ιθαγένειας των μειονοτικών από το 1927 συνέβαλαν στην εθνική ομογενοποίηση του ελληνικού κράτους. Με αντίστοιχους όρους συντελέστηκε και η εθνική συγκρότηση όλων των γειτόνων της Ελλάδας.

Τον διαγωνισμό ποιος έκανε τα χειρότερα ας τον κάνουν οι απολογητές των εθνοκαθαρτικών πολιτικών και πρακτικών. Σε αυτό το σημείο οι σοβαροί ιστορικοί είναι αμείλικτοι με όσους εντελώς ανιστόρητα θέλουν να διδάξουν "πολιτισμό" στους γείτονές τους.

Δεν μπορούμε να αγνοούμε βιβλία όπως Οι Ανεπιθύμητοι Συμπατριώτες. Στοιχεία για την καταστροφή των μειονοτήτων της Ελλάδας του Γιώργου Μαργαρίτη, Τα Βαλκάνια του διεθνώς αναγνωρισμένου ιστορικού Μαρκ Μαζάουερ ή τον εξαιρετικά απομυθοποιητικό τόμο για την Τουρκοκρατία Από το γένος στο Έθνος του Στέφανου Παπαγεωργίου.

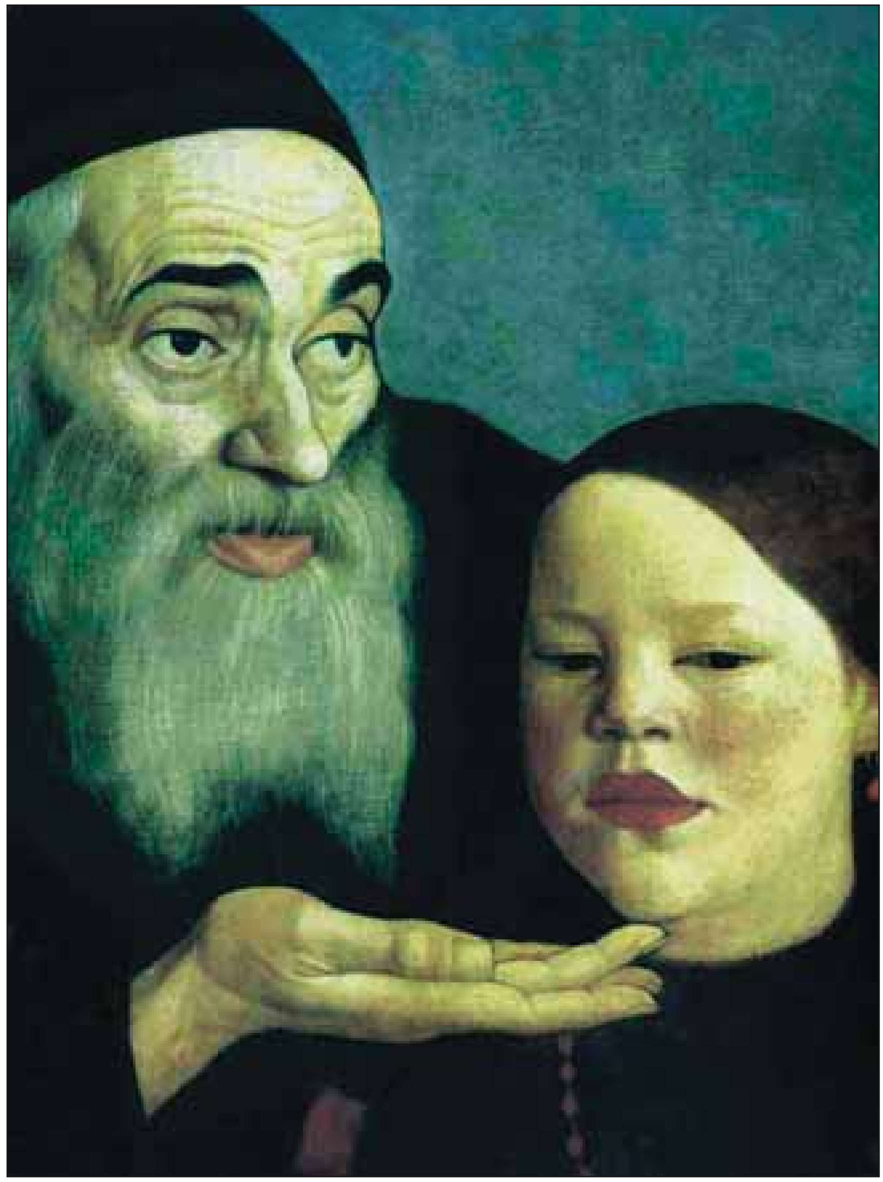
Οι οπαδοί του μουσειακού ιδεώδους της "Ελλάς Ελλήνων Χριστιανών" δεν έμειναν χωρίς απάντηση. Αρκετοί πανεπιστημιακοί, δημοσιογράφοι και πολιτικοί, κυρίως του ΠΑΣΟΚ και του Συνασπισμού, με την αρθρογραφία τους ξεκαθάρισαν πως τα ίσα δικαιώματα για όλους τους Έλληνες και Ελληνίδες πολίτες ανεξάρτητα από το θρήσκευμα είναι αδιαπραγμάτευτα. Η Διαμαντοπούλου, ο Παπαδογιαννάκης, ο Τσιτσελίκης και ο Τσίμας έδωσαν άμεσες απαντήσεις. Η ρητορική αυτής της ομάδας υποστηρίζει πως πρέπει να αφήσουμε πίσω μας την Ελλάδα των διακρίσεων και των εθνοκαθαρτικών πολιτικών. Στηρίζεται στις αξίες του Διαφωτισμού για να προτείνει το σεβασμό προς τον άλλο, τη συμβίωση με το "διαφορετικό", την αποδοχή της ισονομίας ως αξίας όχι μόνο για τον εαυτό μας αλλά και για όλους τους άλλους. Κατανοεί τις ιστορικές καταβολές αλλά στέκει κριτικά απέναντι στις αντιφάσεις του εθνικισμού. Θεωρεί αντιλήψεις σαν αυτές του Γιανναρά επικίνδυνες γιατί είναι παραπλανητικές. Προσκολλημένες σε παλιές και ξεπερασμένες ιδεοληψίες. Αναπαράγουν στερεότυπα. Δεν επιλύουν προβλήματα. Αντίθετα πυκνώνουν τα αδιέξοδα. Συμβουλεύουν τους πολίτες να βλέπουν τα πράγματα πιο αποστασιοποιημένα, με ψυχραιμία και σύνεση. Μια δημοσκόπηση του Mega Ελλάδας έδειξε πως ο αντίλογος στα κηρύγματα του μίσους ήταν επιτυχής. Το 52% της κοινής γνώμης στην Ελλάδα ενέκρινε το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι της ελληνίδας Καραχασάν.

Η νίκη που κέρδισε η Ελλάδα του 21ου αιώνα στην περίπτωση της Καραχασάν είχε πικρή γεύση. Η αεροπορική τραγωδία στο Αιγαίο ξαναέδωσε στους θανατολάγνους εμπόρους του μίσους μια νέα ώθηση για ξαναρχίσουν το ίδιο τροπάρι. Γιατί δεν πρέπει ούτε στιγμή να ξεχνιόμαστε. Ο μακροπρόθεσμος στόχος τους είναι να κρατούν το κράτος σε πολεμική εγρήγορση και να τουμπάρουν την πολιτική της ελληνοτουρκικής προσέγγισης. Με φραστικές ρουκέτες που εύκολα συμπαρασύρουν χιλιάδες στο θάνατο. Είτε τον πραγματικό είτε τον μεταφορικό. Ας μη νομίζουμε ότι αυτή η συζήτηση δεν μας αφορά εδώ στην Κύπρο.

***Η Ρένα Χόπλαρου είναι Εκπαιδευτικός**

"Ελληνοχριστιανισμός" διά πυρός και σιδήρου

Του Στέλιου Ορφανίδη

Η εξάπλωση του Χριστιανισμού σε αρκετές χώρες όπου τελικά επικράτησε, και ιδιαίτερα στο γεωγραφικό χώρο της Ορθοδοξίας, δεν έχει τύχει ανάλογης συζήτησης όπως άλλα ιστορικά γεγονότα, πέραν της καθαρά θεολογικής-χριστιανολογικής, κάτι που ισχύει και για την Κύπρο. Ως εκ τούτου, η λεγόμενη "ελληνοχριστιανική" εκδοχή για την επικράτηση της θρησκείας αυτής στην Ανατολική Μεσόγειο είναι η επικρατούσα, μιας και έχει επιβληθεί από την ίδια την Εκκλησία.

Στην πραγματικότητα, η εμφάνιση του Χριστιανισμού ήταν αφετηρία μιας διαρκούς σύγκρουσης μεταξύ Χριστιανών και Εθνικών. Το δεύτερο μ.Χ. αιώνα, οπότε εμφανίστηκαν οι πρώτες μεγάλες εξωτερικές απειλές κατά του Ρωμαϊκού κράτους και το πατριωτικό αίσθημα βρισκόταν σε έξαρση, είχε ήδη δημιουργηθεί ένα μεγάλο χάσμα στην τότε ρωμαϊκή κοινωνία ως αποτέλεσμα της υπόσκαψής της με ένα χριστιανικό "κράτος εν κράτει" (Γιάννης Αβραμίδης, Πρόλογος, από: "Κέλσος - Αληθής Λόγος", Εκδόσεις Θύραθεν, 1996). Ο αριθμός των Χριστιανών αυξανόταν όσο προσχωρούσαν στις κοινότητές τους κυρίως Ιουδαίοι της Διασποράς (Βλέπε "Πράξεις των Αποστόλων"). Αντιμετωπίζονταν όμως με χλευασμό και προκατάληψη από τους άλλους Εθνικούς. Οι τελευταίοι, που τους εντοπίζουμε γεωγραφικά και πολιτιστικά στον Ελληνικό χώρο κυρίως, άρχισαν να συνειδητοποιούν τους κινδύνους που δημιουργούσε η εξάπλωση της τρομολάγνου θρησκείας για τη λειτουργία του κράτους και την πνευματική ελευθερία, μιας και αυτή, στρεφόταν αντίθετα στη γνώση, τις επιστήμες αλλά και τις υπόλοιπες θρησκείες.

Η σύγκρουση των Χριστιανών με διανοητές του Ελληνικού Ορθολογισμού ήταν συνεπώς αναπόφευκτη και συντελέστηκε βίαια. Όταν οι διανοητές άρχισαν να παίρνουν στα σοβαρά τη νέα θρησκεία, επιχείρησαν να αντικρούσουν τη Χριστιανική διδασκαλία με επιχειρήματα βασισμένα στον Ελληνικό Ορθολογισμό. Οι διωγμοί κατά των Χριστιανών που ξεκίνησε ο αυτοκράτορας Μάρκος Αυρήλιος έμελλαν να στραφούν τελικά κατά των Εθνικών. Η διείσδυση του Χριστιανισμού στο ρωμαϊκό κράτος ήταν ήδη βαθιά: Ο Φίλιππος ο Άραψ κυβέρνησε 70 χρόνια πριν τον Μέγα Κωνσταντίνο ως πρώτος χριστιανός αυτοκράτορας.

Προς κάμψη της αντίστασης των Εθνικών, οι Ρωμαίοι αυτοκράτορες άρχισαν να ενθαρρύνουν την καταστροφή και λεηλασία των ναών τους (Βλέπε Λιβανίου, Υπέρ των Ιερών), το συστηματικό κάψιμο βιβλίων και βιβλιοθηκών σε Αντιόχεια, Αλεξάνδρεια κ.α., το κλείσιμο σχολών (Βλέπε: Δημήτρης Κρεββατάς, Το Βυζάντιο και ο Διωγμός του Ελληνισμού, Εκδόσεις Καστανιώτη, 1999), αλλά και το λιντσάρισμα επιστημόνων (Βλέπε Maria Dzielska, Υπατία η Αλεξανδρινή, Εκδόσεις Ενάλιος 1997). Ο χριστιανός στρατιώτης Μερκούριος δεν διστάζει να σκοτώσει τον αυτοκράτορα του Ιουλιανό το 363. Ο θάνατός του ήταν σημείο καμπής. Η συστηματική τρομοκρατία κατά των Εθνικών που ακολούθησε προσέλαβε διαστάσεις γενοκτονίας. Το 397, χριστιανοί μοναχοί οδήγησαν τους (επίσης χριστιανούς) Βησιγόθους του Αλάριχου στην Ελλάδα, τελευταίο προπύργιο των Εθνικών. Για τρία χρόνια έκαιγαν πόλεις και λεηλατούσαν, σφάζοντας τον ανδρικό πληθυσμό "ηβηδόν". Ακολούθησαν 1000 χρόνια μεσαίωνας.

Η Αντιφατική Συνάντηση των Τουρκοκυπρίων με το Ισλάμ και τον Τουρκικό Εθνικισμό

Του Mete Hatay*

Παρά το γεγονός ότι η παρουσία των μουσουλμάνων της Κύπρου προηγείται της οθωμανικής κατάκτησης, η βάση για την παρουσία μιας μουσουλμανικής κοινότητας διαμορφώθηκε μόνο με την εγκατάστασή της μετά την κατάκτηση (1571). Ενώ κάποιοι από τους οθωμανούς στρατιώτες επιβραβεύθηκαν με τιμάρια (timar) και εγκαταστάθηκαν στο νησί, η πλειοψηφία της κοινότητας αποτελείτο από οικογένειες μουσουλμάνων που μεταφέρθηκαν από την Ανατολία, με βάση την παραδοσιακή πληθυσμιακή πολιτική των Οθωμανών. Στον πληθυσμό των μουσουλμάνων του νησιού προστέθηκαν χριστιανοί που είχαν αλλαξοπιστήσει, μεταξύ αυτών νύφες των οθωμανών στρατιωτών.

Το να μιλάμε για μουσουλμανική κοινότητα, όμως, είναι μια υπερβολή ως προς τον ενιαίο χαρακτήρα της. Ήταν μια κοινότητα με διαφορετικότητα, με αρκετές συνυπάρχουσες θρησκευτικο-πολιτιστικές ταυτότητες. Στις πόλεις κυριαρχούσε το κύριο ρεύμα του νομοταγούς ισλάμ, που καθοδηγείτο από τους ουλεμάδες (ulema) δηλαδή ερμηνευτές και διδασκάλους του ισλάμ. Στις αγροτικές περιοχές υπήρχε μια παράλληλη ισλαμική τοπική κοινότητα που περιγράφεται ως λαϊκό ισλάμ (sufi Islam). Οι λαϊκές διαταγές (sufi tarikats) λειτουργούσαν κρίσιμους θεσμούς κοινωνικής πρόνοιας, που κυρίως χρηματοδοτούνταν από το θεσμό των βακουφίων (ευαγή ιδρύματα) παρέχοντας δημόσιες υπηρεσίες όπως εκπαίδευση, υπηρεσίες υγείας, ανακούφιση από τη φτώχεια κ.λπ.

Κατά τη διάρκεια της μεταρρύθμισης του 19ου αιώνα (tanzimat), οι οθωμανικές αρχές εισήγαγαν μια σειρά μεταρρυθμίσεων με σκοπό να επανεγκαθιδρύσουν τον κεντρικό έλεγχο των πόρων και της εξουσίας. Το 1839, ιδρύθηκε στην Ισταμπούλ ένα υπουργείο Evkaf για να επιβλέπει τη διοίκηση των βακουφίων. Κατά την περίοδο αυτή, πολλά θρησκευτικά ιδρύματα - από ναούς έως λαϊκές διαταγές - παρήκμασαν σημαντικά λόγω της περικοπής των οικονομικών πόρων που συνεπάγονταν οι νέες ρυθμίσεις. Αυτές οι μεταβατικές ρυθμίσεις επίσης έφεραν κάποιο είδος κακοδιαχείρισης και ως ένα βαθμό διαφθοράς. Έχει για παράδειγμα τεκμηριωθεί κάλά προσφάτως, ότι κατά τα χρόνια εκείνα οι ιδιοκτησίες των βακουφίων πουλήθηκαν παράνομα από κάποιους 'διεφθαρμένους αξιωματούχους Evkaf' σε μη μουσουλμάνους.

Στην Κύπρο, η παρακμή των μουσουλμανικών θρησκευτικών θεσμών και η τάση προς τον κοσμικό έλεγχο του θεσμού των βακουφίων συνεχίστηκε και υπό την βρετανική κατοχή. Η νέα κυβέρνηση επίσης προσπάθησε να μεταρρυθμίσει το Evkaf αλλά δεν κατάργησε τη δομή του θεσμού, παρ' όλα αυτά κατέσχε και πώλησε κάποιες περιουσίες Evkaf σε περιπτώσεις που δεν υπήρχαν οι αρχικές πράξεις. Το 1928, οι Βρετανοί κατάργησαν το αξίωμα του μουφτή (επικεφαλής του ισλαμικού δικαστικού σώματος) και μετέφεραν την εξουσία για έκδοση φετφά (διάταγμα) στη διοίκηση Evkaf, αυξάνοντας έτσι την ισχύ της. Αυτή η νέα δομή προώθησε τη διοίκηση Evkaf στο μόνο πολιτικό όργανο και το συμβολικό εστιακό σημείο της μουσουλμανικής κοινότητας.

Το 1923, η νεότευκτη Τουρκική Δημοκρα-

τία κατάργησε όλες τις διεκδικήσεις της σε πρώην οθωμανικές περιοχές εκτός από την ανατολική Θράκη και την καρδιά της Ανατολίας, περιλαμβανομένης και της Κύπρου. Η μουσουλμανική κυπριακή κοινότητα, παρότι ήταν αποκλεισμένη απ' αυτό το εγχείρημα της οικοδόμησης του κράτους, αγκάλιασε σταδιακά την ιδεολογία του τουρκικού εθνικισμού. Ακριβώς όπως ο ελληνικός εθνικισμός είχε υιοθετηθεί από τους ορθόδοξους Κυπρίους μερικές εκατονταετίες πριν, αναπτυσσόταν τώρα ένας τουρκικός εθνικισμός στη μουσουλμανική κοινότητα του νησιού. Στον πυρήνα του βρίσκονταν οι 'κεμαλικές' αξίες της κοσμικότητας, του εκσυγχρονισμού και του εκδυτικισμού.

Οι μουσουλμάνοι στην Κύπρο αποδέχθηκαν ευχαρίστως τις περισσότερες μεταρρυθμίσεις που εισήχθησαν στην Τουρκία. Τουρκική εφημερίδα με το λατινικό αλφάβητο, τυπώθηκε στην Κύπρο για πρώτη φορά το 1928. Η νέα ελίτ, ήδη εξοικειωμένη με τη λατινική γραφή λόγω της διδασκαλίας των αγγλικών στα σχολεία, την αποδέχθηκε. Η υιοθέτηση του λατινικού αλφαβήτου, η ανακήρυξη της Κυριακής ως εβδομαδιαίας αργίας αντί της μουσουλμανικής αργίας της Παρασκευής, το κλείσιμο πολλών θρησκευτικών λατρευτικών τόπων και η καταστροφή του θεσμού του ουλεμά και του χαλιφάτου στην Τουρκία, επίσης υπονόμευσαν τη θρησκευτική εξουσία στην Κύπρο.

Σε μια ατμόσφαιρα συνεχούς προπαγάνδισης της ένωσης από τους Έλληνες του νησιού, οι βρετανικές αρχές φοβήθηκαν την ανάπτυξη ενός εθνικιστικού κινήματος επίσης μεταξύ των μέχρι τότε 'υπάκουων μουσουλμάνων υπηκόων τους'. Προσπάθησαν να εμποδίσουν τη διάδοση των κεμαλιστικών τουρκικών εθνικιστικών ιδεών, υποκινώντας πολιτικές διαφορές μεταξύ των Τουρκοκυπρίων και ευθυγραμμιζόμενοι με τις παραδοσιακές μουσουλμανικές ελίτ, τις Evkafc? (φιλο- Evkaf). Ιδιαίτερα για τους τελευταίους, το Evkaf έγινε το κύριο σημείο εστίασης του νέου εθνικιστικού αγώνα. Η έκκληση των κεμαλιστών εκείνη την περίοδο ήταν να κατακτήσουν το Evkaf και να το θέσουν υπό τον έλεγχο του λαού, ώστε οι πόροι του να χρησιμεύσουν στην υπηρεσία των Νεοτούρκων της Κύπρου χωρίς την αποικιακή παρέμβαση. Κατ' αναλογίαν μειωνόταν σημαντικά η σπουδαιότητα των θρησκευτικών δομών που ήδη είχαν παραμεληθεί από τον 19ο αιώνα, καθώς και των θρησκευτικών πρακτικών.

Μια αναφορά του Evkaf του 1947, δίνει ένα παράδειγμα ενός ισλαμικού σχολείου (Islam Ilahiyat Mektebi) που είχε ιδρυθεί κοντά στην Αγια-Σοφιά, για να προμηθεύει ιμάμηδες στη μουσουλμανική κοινότητα. Η έλλειψη ενδιαφέροντος για τη θρησκευτική εκπαίδευση φαίνεται καθαρά από το γεγονός ότι αποφοίτησαν από εκεί μόνο 14 ιμάμηδες από τότε που ιδρύθηκε το σχολείο (1933). Παρότι κατά την περίοδο εκείνη υπήρχαν περισσότεροι από 200 ναοί και mesjides στην Κύπρο, ο αριθμός των σπουδασμένων ιμάμηδων δεν ξεπερνούσε τις λίγες δεκάδες. Η εμφάνιση των Τούρκων της Κύπρου εξελισσόταν με μια αυξανόμενη απομάκρυνση από τους προσκολλημένους στην παράδοση μουσουλμάνους Κύπριους ηγέτες (ιδιαίτερα τους διοικητές του Evkaf) καθώς και από τα ισλαμικά ιδρύματα και τους λειτουργούς τους, ενώ αντίθετα προχωρούσε στην υιοθέτηση της κεμαλικής ιδεολογίας, που χαρακτηριζόταν από μια στάση ανεμπιστοσύνης και ακόμα εχθρότητας προς τους θρησκευτικούς θεσμούς, με μια ισχυρή πίστη στις θετικές επιστήμες ως μέσου προόδου, με εθνικισμό και αυστηρή αφοσίωση στην πολιτική της κοσμικότητας. Από τα τέλη της δεκαετίας του 1930, οι πολιτικοί που ήταν προσκολλημένοι στην παράδοση εξαφανίζονται σταδιακά από την κυπριακή πολιτική ζωή. Στις δημοτικές εκλογές του 1943, για παράδειγμα, όλοι οι Τουρκοκύπριοι υποψήφιοι στην περιοχή της Λευκωσίας ήταν κεμαλιστές.

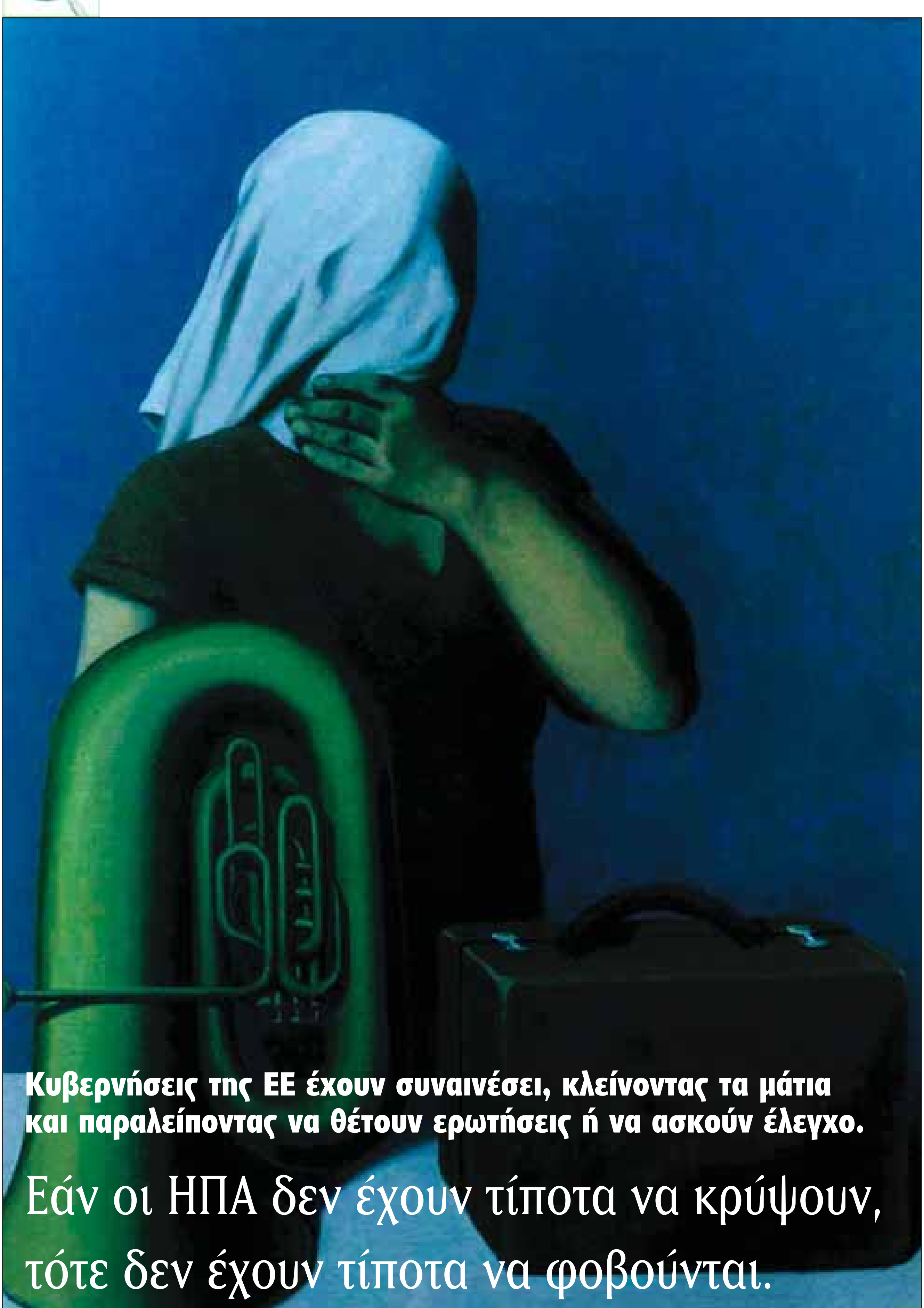
Το ισλάμ όμως διατηρούσε τη σημασία του ως πολιτιστική ταυτότητα για τους Τούρκους του νησιού. Θα γινόταν επίσης ένα χρήσιμο στοιχείο ταυτότητας όποτε η κοινότητα ένιωθε την ανάγκη να διαφοροποιηθεί από 'τον άλλο', και ιδιαίτερα από τους χριστιανούς Ελληνοκύπριους. Χρησιμοποιήθηκε επίσης για να οικοδομηθούν συμμαχίες με τον ευρύτερο μουσουλμανικό κόσμο, όπως πρόσφατα με την Ισλαμική Διάσκεψη. Επιπλέον, και κάπως παράδοξα, η μουσουλμανική ταυτότητα των σύγχρονων Τ/Κ εθνικιστών χρησιμοποιείται επίσης ως δήλωση της τουρκικότητάς τους. Η χρήση ισλαμικών εννοιών, για παράδειγμα, όταν αναφέρονται στους Τ/Κ μαχητές της δεκαετίας του 1960 ως mucahids (μαχητές του ισλάμ) ή όταν ονομάζουν αυτούς που πέθαναν στην ενδοκοινοτική σύγκρουση sehits (μάρτυρες) απηχεί ένα σημαντικό στοιχείο του τουρκικού εθνικιστικού λόγου που εξυπηρετεί στη σύνδεση του εθνικού αγώνα των Τ/Κ με ένα ευρύτερο φαινόμενο. Και όμως, και μάλιστα πολύ εύγλωττο, είναι το γεγονός ότι πολλά τζαμιά που έχουν χτιστεί πρόσφατα (κυρίως χρηματοδοτούνται από την Τουρκία και προωθούνται ως σύμβολο της τουρκικότητας στη βόρειο Κύπρο) τα επισκέπτονται τακτικά μόνο το 10% του πληθυσμού.

Επιπλέον, η συνεχιζόμενη χρήση θρησκευτικών ιδρυμάτων -έστω κάτω από κρατικό έλεγχο- ώστε να ενδυναμώνεται η "τουρκικότητα" αυτής της κοινότητας που έχει χαρακτηριστεί ως "θεμελιωδώς κοσμική", υπογραμμίζει την αντιφατικότητα που χαρακτηρίζει σήμερα τις σχέσεις των Τ/Κ με το ισλάμ και ίσως με την Τουρκία.

***Ερευνητής, PRIO (Κυπριακό Τμήμα), Περίληψη εισήγησης για το ECPR 2006**

Κυβερνήσεις της ΕΕ έχουν συναινέσει, κλείνοντας τα μάτια και παραλείποντας να θέτουν ερωτήσεις ή να ασκούν έλεγχο.
Εάν οι ΗΠΑ δεν έχουν τίποτα να κρύψουν, τότε δεν έχουν τίποτα να φοβούνται.

Ομιλία του Tony Bunyan, διευθυντή του Statewach, σε ακρόαση στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο στις Βρυξέλλες, στις 23 Ιανουαρίου 2006: Αφορά τους ισχυρισμούς για χρησιμοποίηση ευρωπαϊκών χωρών από τη CIA για τη μεταφορά και παράνομη κράτηση προσώπων.

Ευχαριστώ για την πρόσκληση. Έχουμε στείλει στην επιτροπή κάποιες σχετικές πληροφορίες που φαίνεται ότι έχουν κυκλοφορήσει. Δεν θα επαναλάβω τα λεπτομερή αποδεικτικά στοιχεία που έχουν παρουσιαστεί από τη Διεθνή Αμνηστία και το Παρατηρητήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, αλλά θα εξετάσω κάποια ζητήματα που αφορούν τα συμφραζόμενα. Πάντως, η συμβουλή μου προς την Επιτροπή είναι ότι θα ήταν χρήσιμο να καλέσει δικηγόρους που βοηθούν άτομα που κρατούνται και μεταφέρονται-παραδίδονται, για να λάβει αποδεικτικά στοιχεία.

Τι γνωρίζουμε; Κάποια παραδείγματα είναι ότι στην Ισπανία αναζητούνται 42 πρόσωπα που λειτουργούν για λογαριασμό της CIA, από τα οποία τουλάχιστον τα 18 έχουν διεύθυνση κοντά στο Λάνγκλεϊ, το αρχηγείο της CIA.

Τα ονόματά τους εντοπίστηκαν μέσω πολυτελών ξενοδοχείων στην Πάλμα και τη Μαγιόρκα. Ένα φαξ που υποκλάπηκε από τις ελβετικές μυστικές υπηρεσίες από το υπουργείο Εξωτερικών της Αιγύπτου στη δική τους πρεσβεία στο Λονδίνο, έλεγε ότι 23 ιρακινοί και αφγανοί φυλακισμένοι ανακρίθηκαν σε μια ρουμανική στρατιωτική βάση στη Μαύρη Θάλασσα. Ο Alvaro Gil-Robles (CoE, Επίτροπος Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων) λέει ότι υπάρχει ένα στρατόπεδο στη βάση των ΗΠΑ “Bondsteel”, έξω από την Πρίστινα, που μοιάζει με αυτό στον κόλπο Γκουαντανάμο. Και μία από τις πρώτες περιπτώσεις μεταφοράς-παράδοσης (rendition - η μεταφορά και παράδοση από μια δικαιοδοσία σε μια άλλη) που γνωρίζουμε συνέβη στη Σουηδία στις 18 Δεκεμβρίου 2001. Στους Muhammed Al Zery και Ahmed Agiza από την Αίγυπτο, δόθηκε άσυλο το 1999 και 2000 αντίστοιχα. Είχαν συλληφθεί από τη σουηδική Ασφάλεια (SAPO) και μεταφέρθηκαν στο αεροδρόμιο Μπρόμα, όπου προσγειώθηκε το τζετ πολυτελείας N379P. Παραδόθηκαν σε κουκουλοφόρους πράκτορες της CIA οι οποίοι έκοψαν τα ρούχα από τα σώματά τους, τους νάρκωσαν, τους έντυσαν με φόρμες, αλυσόδεσαν τα χέρια και τα πόδια τους και τους έστειλαν με πτήση στην Αίγυπτο όπου βασανίστηκαν.

1. Μελέτη της περίπτωσης του ΗΒ 1

Το πρώτο από τα συνολικά θέματα που θέλω να θέσω, είναι ο ρόλος των κυβερνήσεων της ΕΕ που κάνουν ότι δεν βλέπουν τις πτήσεις για τη μεταφορά-παράδοση, εξετάζοντας τη θέση του Ηνωμένου Βασιλείου(ΗΒ). Το Φεβρουάριο του 2005 η εφημερίδα “Ιντιπέντεντ” δημοσίευσε μια ιστορία που έλεγε ότι δύο τζετ πολυτελείας χρησιμοποίησαν τα βρετανικά αεροδρόμια για να πραγματοποιήσουν μεταφορές-παραδόσεις (Ιντιπέντεντ ον Σάντεϊ, 20/2/05).

Στις 25 Φεβρουαρίου 2005 η ειδική Επιτροπή για τις διεθνείς υποθέσεις της Βουλής των Κοινοτήτων έγραψε στον υπουργό Εξωτερικών με το ερώτημα αν η κυβέρνηση του ΗΒ επέτρεψε σε οποιαδήποτε άλλη χώρα:

“να χρησιμοποιήσει την επικράτεια ή τον εναέριο χώρο της [για μεταφορές-παραδόσεις]”. Στις 12 Σεπτεμβρίου 2005 οι ισχυρισμοί έγιναν με συγκεκριμένες καταγραφές, όταν η εφημερίδα “Γκάρντιαν” κατέγραψε με λεπτομέρεια 210 πτήσεις των ΗΠΑ στο ΗΒ - τα στοι-

χεία είχαν συλλεγεί στις ΗΠΑ.

Η CIA είχε χρησιμοποιήσει 19 βρετανικά αεροπλάνα και βάσεις της RAF, περιλαμβανομένου του Χίθροου, του Γκάτγουικ, του Μπέρμινχαμ, Λούτον, Μπούρνμάουθ και Μπέλφαστ, συν 75 πτήσεις μέσω του Πρέστγουικ στη Σκοτία, 74 μέσω Γλασκόβης και 33 μέσω του Νόρτχολτ της RAF. Υπήρχε τώρα σημαντική ανησυχία για τις 210 καταγραμμένες πτήσεις (αργότερα θα ανέρχονταν σε 400). Υπήρχε επίσημα ανησυχία για τη χρήση του εναέριου χώρου του ΗΒ, για παράδειγμα, όταν τα αεροπλάνα της CIA χρησιμοποιούσαν το αεροδρόμιο του Σάνον στη δυτική ακτή της Ιρλανδίας (καταγράφηκαν 43 φορές) θα χρησιμοποιούσαν πολύ πιθανόν τον εναέριο χώρο του ΗΒ προς και από τους προορισμούς τους.

Τον Οκτώβριο του 2005, το Υπουργείο Εξωτερικών και Κοινοπολιτείας, εξέδωσε μια δήλωση που έλεγε:

"Η κυβέρνηση δεν γνωρίζει τη χρήση της επικράτειας ή του εναέριου χώρου της για σκοπούς μεταφορών/παραδόσεων ή παραδόσεων. Η κυβέρνηση δεν έχει λάβει κανένα αίτημα ούτε έχει χορηγήσει άδεια για τη χρήση της επικράτειας ή του εναέριου χώρου του ΗΒ για τέτοιους σκοπούς".

Στις 16 Νοεμβρίου του 2005, το υπουργείο Άμυνας και το Υπουργείο Εξωτερικών και Κοινοπολιτείας είπαν ότι: "δεν έχουν εκδώσει άδεια ούτε λάβει οποιαδήποτε αιτήματα για τη χρήση του εναέριου χώρου του ΗΒ ή των αεροδρομίων του για αυτούς που μεταφέρονται παρά τη θέλησή τους".

Στις 17 Νοεμβρίου 2005, σε μια γραπτή απάντηση, το υπουργείο Άμυνας έλεγε ότι διατηρούσε αρχεία όλων των καταγραμμένων προσγειώσεων πολιτικών αεροσκαφών, που προσγειώνονταν στα στρατιωτικά αεροδρόμια του ΗΒ. Τα αρχεία περιλάμβαναν τον αριθμό εγγραφής του αεροπλάνου, το όνομα του πιλότου, ημέρα αναχώρησης και προορισμό. Δεν απαιτούντο τα ονόματα των επιβατών, έλεγε η απάντηση.

Τι συμβαίνει με τη χρήση της RAF στο Νόρθολτ 33 φορές;

Στις 12 Δεκεμβρίου 2005, το υπουργείο Μεταφορών παρουσίασε την νομική θέση με βάση τη Σύμβαση του Σικάγου για την πολιτική αεροπορία του 1944 (νόμος του ΗΒ για την πολιτική αεροπορία, 1982). Με βάση το άρθρο 9 ένα κράτος μπορεί να περιορίσει ή να απαγορεύσει σε αεροσκάφη να πετούν υπεράνω της επικράτειάς του για αρκετούς λόγους, στους οποίους συμπεριλαμβάνεται η "δημόσια ασφάλεια", δηλαδή η ασφάλεια και ευημερία των όποιων επιβατών. Οι προγραμματισμένες πτήσεις χρειάζονται άδεια, η οποία μπορεί και να μην τους δοθεί. Οι μη προγραμματισμένες πτήσεις χρειάζονται άδεια στην οποία περιλαμβάνεται "πού θα γίνει η πληρωμή για το φορτίο", και είναι θολό το τι σημαίνει αυτός ο όρος, αλλά μπορεί να περιλαμβάνει πληρωμή για ανεφοδιασμό;

Όλα τα άλλα αεροσκάφη έχουν το δικαίωμα να πετούν πάνω από το ΗΒ χωρίς προηγούμενη άδεια. Και όμως, ο κάθε πιλότος πρέπει να υποβάλει σχέδιο πτήσης στην Eurocontrol, Ευρωπαϊκή Οργάνωση για την Ασφάλεια της Αεροπλοΐας 2

Την ίδια μέρα, 12 Δεκεμβρίου 2005, ο υπουργός Εξωτερικών Τζακ Στρο απάντησε στην ερώτηση: "Δεν θα βοηθούσαμε... όπου υπήρχε αιτία να πιστεύουμε ότι το πρόσωπο θα αντιμετώπιζε πραγματικό κίνδυνο βασανιστηρίων".

Γιατί ο υπουργός Εξωτερικών αναφέρεται μόνο στα "βασανιστήρια" και όχι την απάνθρωπη και ταπεινωτική μεταχείριση επίσης;

Προχώρησε λέγοντας ότι:

"Δεν υπήρξαν αιτήματα μετά την 11η Σεπτεμβρίου 2001".

Υπήρξαν δύο περιπτώσεις το 1998 όπου το ΗΒ είχε συμφωνήσει να δώσει τη δυνατότητα σε ανθρώπους να δικαστούν στις ΗΠΑ. Αλλά υπήρχε ένα αίτημα το 1998 για μια μεταγωγή προσώπου σε τρίτη χώρα, που πίστευε ότι είχε απορριφθεί. Σε όλη αυτή την περίοδο, αμέτρητες ερωτήσεις για το ρόλο των βρετανικών μυστικών υπηρεσιών (Μ16 και Μ15) αντιμετωπίστηκαν με την κοινή απάντηση: "Η κυβέρνηση δεν έχει την πολιτική να σχολιάζει τα θέματα των μυστικών υπηρεσιών". Και όμως, τον Ιανουάριο του 2005 υπήρξε μια πολύ σημαντική μετατόπιση στην αντιμετώπιση της κυβέρνησης. Στις 23 Ιανουαρίου, μια επιστολή από τον υπουργό Εξωτερικών προς τον σερ Menzies Campbell (εκπρόσωπο του κόμματος Ελευθέρων Δημοκρατών) τελικά μαρτύρησε το παιχνίδι.

Ο κ. Στρο είπε ότι ως μέρος της στενής συνεργασίας με τις ΗΠΑ στην πάλη εναντίον της τρομοκρατίας, η κυβέρνηση τώρα: "έκανε καθαρό στις αρχές των ΗΠΑ [ότι]...

i) αναμένουμε να μας ζητούν άδεια για να παραδίδουν κρατούμενους μέσω της επικράτειας και του εναέριου χώρου του ΗΒ ii) η άδεια θα εδίδετο μόνο αν υπήρχε η πεποίθηση ότι η μεταφορά-παράδοση θα ήταν σύμφωνη με τη νομοθεσία του ΗΒ και τις διεθνείς υποχρεώσεις του". Το τρίτο σημείο αναφέρεται στην κατανόηση του ΗΒ για τις υποχρεώσεις του με βάση τη Σύμβαση του ΟΗΕ για τα βασανιστήρια - ξεχωριστά από την ερμηνεία των ΗΠΑ οι οποίες ζητούσαν όχι μόνο να έχουν περιορισμένες υποχρεώσεις σχετικά με τα βασανιστήρια, αλλά επίσης να στενέψουν την ερμηνεία τους για το τι σημαίνει βασανιστήρια, - έτσι αναφέρεται σε κάθε "μεταφορά-παράδοση" και όχι μόνο την "κατ' εξαίρεσιν μεταφορά-παράδοση". Η κυβέρνηση τελικά είχε εξαναγκαστεί να διατυπώσει δημόσια μια νέα πολιτική. Την ίδια ακριβώς μέρα, 23 Ιανουαρίου, το περιοδικό New Statesman δημοσίευσε ένα άρθρο του Martin Bright αποκαλύπτοντας το περιεχόμενο ενός μνημονίου του υπεύθυνου νομικού συμβούλου εκ μέρους του υπουργείου Εξωτερικών στο γραφείο του πρωθυπουργού. Το κείμενο αυτό έλεγε ότι η κατ' εξαίρεσιν μεταφορά-παράδοση ήταν "σχεδόν σίγουρα παράνομη". Ότι η μεταφορά-παράδοση (rendition) ενός προσώπου από μια δικαιοδοσία σε μια άλλη - μπορεί να είναι νόμιμη, αλλά σε πολύ περιορισμένες περιπτώσεις, όπως τίθενται οι υποχρεώσεις από την ICCPR και ECHR, οπότε: "ένα πρόσωπο κρατείται αυθαίρετα ή αποπέμπεται, έξω από τη συνηθισμένη νομική διαδικασία" Επιπλέον, παρ' ότι οι ΗΠΑ λένε ότι βασίζονται σε "διαβεβαιώσεις" ότι τα πρόσωπα αυτά δεν θα βασανιστούν:

"δεν πρέπει να αμφιβάλλουμε, αφού κάνουμε κι εμείς τα ίδια, δηλαδή Αλγερία κ.λπ."3 Για ένα σχετικό ζήτημα, το μηνόνιο ρωτά: Ερώτηση: "Πώς γνωρίζουμε αν αυτοί που οι ένοπλες δυνάμεις μας βοήθησαν να συλληφθούν στο Ιράκ ή το Αφγανιστάν στάλθηκαν στη συνέχεια σε κέντρα ανακρίσεων;"

Απάντηση: "Δεν έχουμε μηχανισμό για να το διαπιστώσουμε".

Με άλλα λόγια δεν γνωρίζουν και δεν νοιάζονται.

Αυτό συνοψίζει τη στάση της κυβέρνησης του ΗΒ (και άλλων κυβερνήσεων της ΕΕ) προς τις πτήσεις των ΗΠΑ και την μεταφοράπαράδοση.

Ερωτήσεις που έγιναν σε πηγές μυστικών υπηρεσιών, που απηχούν την κυβερνητική πολιτική, πήραν απαντήσεις που συνοψίστηκαν από μια απ' αυτές τις πηγές:

"Κάναμε ότι δεν βλέπαμε, δεν θέλουμε να ξέρουμε"

> Αρκετές κυβερνήσεις της ΕΕ έχουν συναινέσει, απλώς κάνοντας ότι δεν βλέπουν, παραλείποντας να υποβάλουν ερωτήσεις. Έτσι, αν ρωτηθούν μπορούν να πουν ότι δεν έχουν λάβει αιτήματα για στάθμευση πτήσεων ή για χρήση του εναέριου χώρου.

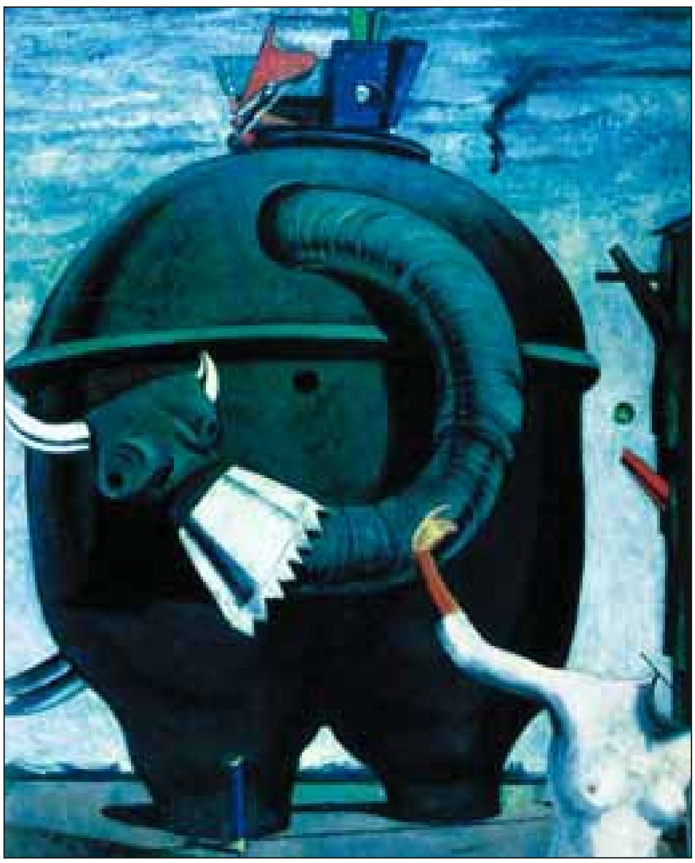
2. Ο ρόλος των μυστικών υπηρεσιών της ΕΕ

Το δεύτερο θέμα που θέλω να πραγματευθώ είναι ο ρόλος των υπηρεσιών της ΕΕ (υπηρεσίες κατασκοπίας και ασφαλείας) στον εντοπισμό των υπόπτων, την παρακολούθησή τους και την ανταλλαγή πληροφοριών τόσο μεταξύ τους όσο και με τις ΗΠΑ.

Με άλλα λόγια, τι ρόλο έχουν παίξει οι υπηρεσίες ασφάλειας και κατασκοπίας στον εντοπισμό των προσώπων, είτε μέσα στην ΕΕ είτε έξω απ' αυτήν; Στο ΗΒ γνωρίζουμε ότι από τον Ιούνιο του 1976 ακόμα - με την περίπτωση της ομάδας Trevi - στον αγώνα ενάντια στην τρομοκρατία η Μ15 ήταν χαρακτηρισμένη ως σημείο επαφής για την "κατασκοπία" ενώ τα "Ζητήματα αστυνόμευσης" πήγαιναν

στην αστυνομία. Έτσι, η Μ15 ήταν το σημείο παραπομπής των θεμάτων μαζί με την Μ16 (Μυστική Υπηρεσία Κατασκοπίας, την SIS εξωτερική) μέσα στην ΕΕ.

Τον Ιούλιο του 2005 η ΜΙ6 παρέδωσε στις ελληνικές αρχές έναν κατάλογο με 5.364 πρόσωπα που έπρεπε να εξεταστούν εν όψει των επιθέσεων της 7ης και 21ης Ιουλίου στο Λονδίνο. Ένας τέτοιος κατάλογος μάλλον θα είχε συνταχθεί από κοινού από την Μ15 και την Μ16. Ως αποτέλεσμα, συνελήφθησαν και ανακρίθηκαν 1.212 άτομα. Και σε μια ξεχωριστή επιχείρηση κατασκοπίας, απήχθηκαν 28 Πακιστανοί άνδρες και κρατήθηκαν μεταξύ δύο και έξι ημερών - με την επίβλεψη αξιωματούχων της Μ16. Σε πόσες άλλες χώρες της ΕΕ στάλθηκαν κατάλογοι. Θορυβήθηκα το Νοέμβρη του 2005, από ένα άρθρο του Ντερ Σπίγκελ για την "Camolin" (που μερικές φορές αναφέρεται ως "Βάση της Συμμαχίας").

Αυτή είναι μια επιχείρηση κατασκοπίας που περιλαμβάνει υπηρεσίες από τις ΗΠΑ, τη Γερμανία, τη Γαλλία, το ΗΒ, τον Καναδά και την Αυστραλία. Έχει την έδρα της σε ένα στρατώνα έξω από το Παρίσι όπου γίνονται οι τακτικές συναντήσεις - υποστηριζόμενη από σύστημα επικοινωνιών. Προφανώς ο τρόπος λειτουργίας του (modus operandi) είναι ότι οι μυστικές υπηρεσίες της ΕΕ συγκροτούν φακέλους από ύποπτα άτομα (στο Ιράκ, το Αφγανιστάν κ.λπ.) οι οποίοι εγχειρίζονται στη CIA για να δράσει για θέματα μεταφοράς-παράδοσης, κράτησης, ανάκρισης, δολοφονίας; Ποιος ξέρει. Η "Camolin" μπορεί να είναι απλώς ένα παράδειγμα ενός κρυμμένου δικτύου κέντρων που χρηματοδοτούνται από τη CIA που ονομάζονται: Αντι-τρομοκρατικά Κέντρα Πληροφοριών (CTIC)

Την άνοιξη του 2005, ο υποδιευθυντής Επιχειρήσεων της CIA, Jose A Rodriguez Jr, είπε σε μια σύνοδο της Επιτροπής Κατασκοπίας της Γερουσίας κεκλεισμένων των θυρών, ότι περισσότερα από 25 Αντιτρομοκρατικά Κέντρα Πληροφοριών είχαν την ευθύνη για περισσότερες από 3.000 συλλήψεις. Ο κατάλογος των χωρών που διαθέτουν αυτά τα Κέντρα θεωρείται ότι περικλείει: 16 στην Ευρώπη, 6 στην Ασία, 8 στη Μέση Ανατολή/Βόρειο Αφρική συν την Αυστραλία και τον Καναδά. Εάν υπάρχουν 16 στην Ευρώπη, που περιλαμβάνουν αυτά στη Γαλλία, Ιταλία, Γερμανία, Πολωνία και Ρουμανία, τι κάνουν αυτά τα κέντρα; Προφανώς το modus operandi διαφέρει από χώρα σε χώρα. Από χώρες με τις οποίες η CIA συνεργάζεται στενά με έμπιστες υπηρεσίες, έως χώρες όπου οι εθνικές υπηρεσίες δεν είναι άξιες εμπιστοσύνης ή είναι διεφθαρμένες - εδώ η CIA μισθώνει εμπειρογνώμονες ή συγκροτεί συγκεκριμένες τοπικές μονάδες (με την πρόθυμη αποδοχή των κυβερνήσεων).

3. Το Ζήτημα της στάθμευσης (transit) των πτήσεων της CIA

Έχουν γίνει άτυπες συμφωνίες μεταξύ κυβερνήσεων της ΕΕ και των ΗΠΑ για να επιτρέπονται οι σταθμεύσεις πτήσεων (transit) προς και από τις ΗΠΑ από το 1998 περίπου. Αυτό είχε στόχο να αποστέλλονται (πρόσφυγες) στην Αφρική, τη Μέση Ανατολή και την Ασία. Ένα χρόνο μετά την εισβολή στο Ιράκ υπήρξε η "Νέα Δι-Ατλαντική Ατζέντα: συνάντηση ΕΕ-ΗΠΑ για τη Δικαιοσύνη και τις Εσωτερικές Υποθέσεις" στην Αθήνα. Τα πρακτικά αναφέρουν:

"Και οι δύο πλευρές συμφώνησαν για... αύξηση της χρήσης ευρωπαϊκών διευκολύνσεων transit για να στηριχθεί η επιστροφή εγκληματιών και μη αποδεκτών αλλοδαπών".

Ποιοι είναι οι "εγκληματίες", έχουν καταδικαστεί ή είναι ύποπτοι, και για ποια εγκλήματα; Ποιοι είναι οι "μη αποδεκτοί ξένοι", γιατί και πού θα γίνει η επιστροφή τους; Επιπλέον του γιατί και του πού, και του μέλλοντος που μπορεί να αντιμετωπίσουν, υπάρχει το κρίσιμο ερώτημα: Υπό ποιες συνθήκες μεταφέρονται αυτοί οι άνθρωποι μέσα και διά μέσου της ΕΕ; Είναι αλυσοδεμένοι ή ναρκωμένοι; Κανένα στοιχείο δημοσιεύθηκε ποτέ για το πόσες πτήσεις έγιναν, είτε για εγκληματίες, είτε για πρόσφυγες είτε για πρόσωπα που παραδίδονται.

4. Συμπέρασμα

Αρκετές κυβερνήσεις της ΕΕ έχουν συναινέσει, απλώς κάνοντας ότι δεν βλέπουν, παραλείποντας να υποβάλουν ερωτήσεις. Έτσι, αν ρωτηθούν μπορούν να πουν ότι δεν έχουν λάβει αιτήματα για στάθμευση πτήσεων ή για χρήση του εναέριου χώρου. Όλες οι χώρες της ΕΕ πρέπει να απαιτηθεί να πουν στις ΗΠΑ: a. ότι πρέπει να ζητήσουν άδεια για να παραδίδουν κρατούμενους (είτε ως μέρος του "πολέμου ενάντια στην τρομοκρατία", είτε εγκληματίες είτε πρόσφυγες) μέσω της επικράτειας και του εναέριου χώρου τους. b. ότι η άδεια θα πρέπει να δίδεται μόνο αν τηρούνται οι εθνικές και διεθνείς υποχρεώσεις μεταξύ των οποίων αυτές για τα βασανιστήρια, την απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση. c. μ' αυτό το στόχο όλες οι μη-προγραμματισμένες πτήσεις πρέπει να παραδίδουν ονόματα επιβατών - επιπλέον των υπαρχουσών σήμερα απαιτήσεων- και να λένε αν οι επιβάτες είναι αλυσοδεμένοι ή ναρκωμένοι με οποιονδήποτε τρόπο

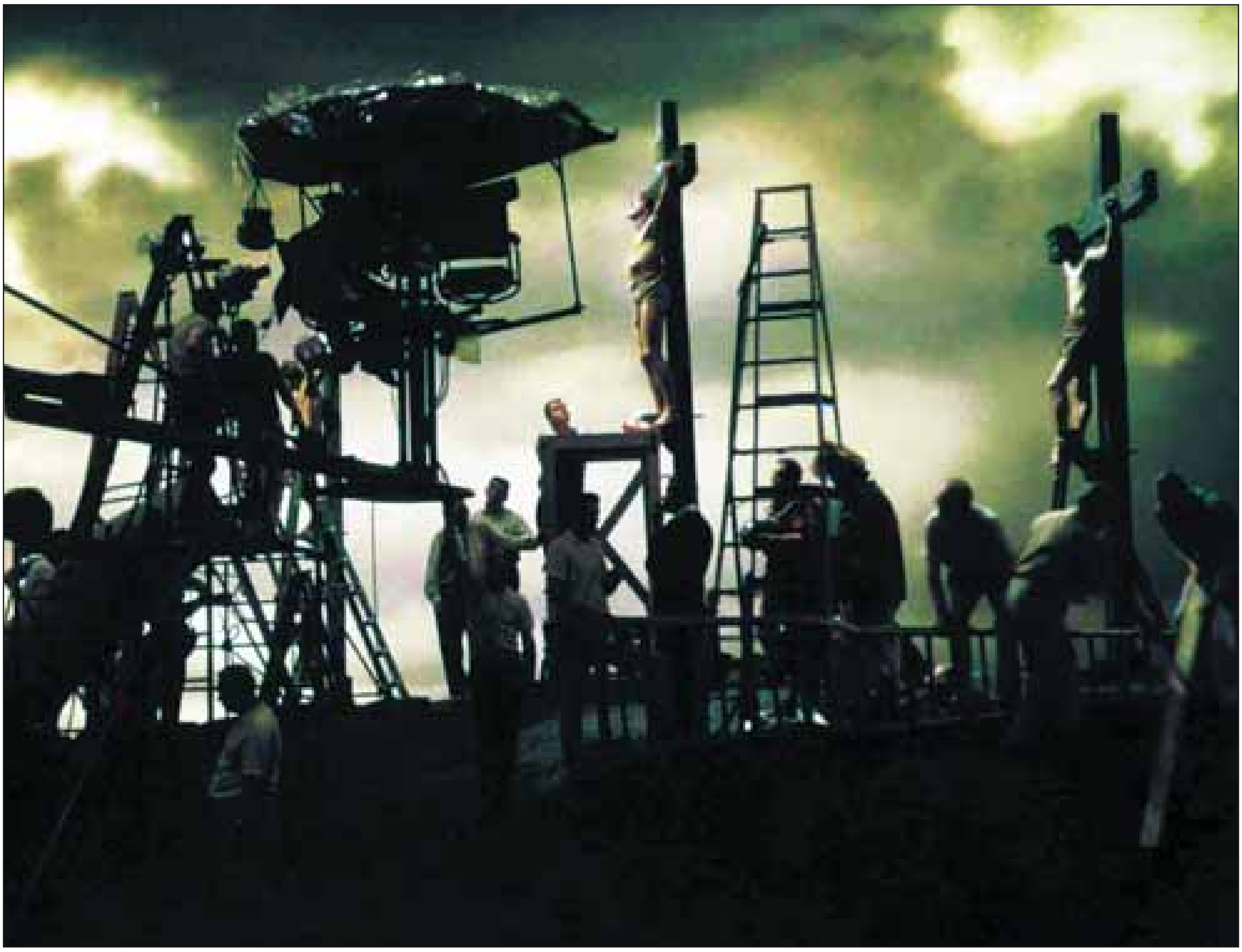
d. ότι οι διαβεβαιώσεις από τις ΗΠΑ ως προς την τήρηση αυτών των υποχρεώσεων θα ελέγχονται με τυχαίους αιφνιδιαστικούς ελέγχους σε οποιαδήποτε σημεία στάθμευσης στην ΕΕ. Εάν οι ΗΠΑ δεν έχουν τίποτα να κρύψουν, τότε δεν έχουν τίποτα να φοβηθούν.

23 Ιανουαρίου 2006

1 Πηγές: πρωτίστως, το Hansard, το επίσημο αρχείο του κοινοβουλίου

2 Η πρακτική όπου ένα πολιτικό αεροσκάφος που χρησιμοποιεί στρατιωτικά ή πολιτικά αεροδρόμια δεν υποχρεούται να δίνει τα ονόματα των επιβατών ή το πού υπερίπτανται τα αεροπλάνα σε μια χώρα, φαίνεται εξαιρετική παραβίαση των συνθηκών ασφαλείας. Για παράδειγμα, με βάση το νομοσχέδιο για την Ποινική Δικαιοσύνη και την Αστυνομία που έχει υποβληθεί στη Βουλή, οι λεπτομέρειες (PNR) όλων των επιβατών στις εσωτερικές πτήσεις του ΗΒ πρέπει να καταγράφονται και να ελέγχονται.

3 Το ΗΒ ζήτησε "διαβεβαιώσεις" από την Ιορδανία, τη Λιβύη, την Αλγερία και το Μαρόκο για να απελάσει ανθρώπους για τους οποίους έχει ανεπαρκή στοιχεία για να τους παραπέμψει στο δικαστήριο στο ΗΒ.

Παγκόσμια αναδιάταξη και οι αγώνες των γυναικών ενάντια στον Φονταμελισμό και τη σύγχρονη σκλαβιά

Της Dolores Chew*

Τι σχέση έχει ο φονταμενταλισμός και οι αγώνες των γυναικών ενάντια στο φονταμενταλισμό; Υπάρχει σχέση μεταξύ της παγκόσμιας αναδιάταξης, της θηλυκοποίησης της μετανάστευσης και της σύγχρονης σκλαβιάς; Με πρώτη ματιά οι σχέσεις αυτές φαίνονται ελάχιστες. Ο φονταμενταλισμός δεν σημαίνει ότι κάποιοι θρησκευόμενοι άνδρες προσπαθούν να διατηρήσουν για τις γυναίκες του Αφγανιστάν και του Ιράν τη μπούργκα και το τσαντόρ και να τις έχουν να ζουν στο μεσαίωνα; Και η παγκόσμια αναδιάταξη δεν είναι το αντίθετο, δηλαδή η μεταμόρφωση του κόσμου, η μετατροπή του σε κάτι καλύτερο, με δημοκρατία και δικαιοσύνη που επιβάλλεται με τις βόμβες που πέφτουν στο κεφαλόσκαλο ή στην ταράτσα των σπιτιών των ανθρώπων (είτε το θέλουν είτε όχι) και όπου όλοι έχουν ένα εικονοτηλέφωνο για να μιλούν την ώρα που τρώνε Μακντόναλντς και καταναλώνουν την κόκα κόλα, γιατί τα πράγματα πάνε καλύτερα έτσι (ή ίσως πίνουν εμφιαλωμένο νερό, γιατί φυσικά το πόσιμο νερό έχει μολυνθεί); Δεν βρίσκονται λοιπόν σε αντίθεση οι φονταμενταλιστές με τους εκδημοκρατιστές;

Έτσι θα ήταν, αλλά, τι έκπληξη, έχουμε έναν εκδημοκρατιστή με το κορδωμένο τε-

ξανό περπάτημα που αποφασισμένο να φέρει τη δικαιοσύνη στον κόσμο, που επίσης είναι αντίθετος με το δικαίωμα των γυναικών στην επιλογή. Και τότε αρχίζουμε να βλέπουμε ότι ο μεσαίωνας (σε μερικές παραδόσεις ονομάζεται Kali Yug) είναι εδώ μπροστά μας, και ο φονταμενταλισμός και η νεωτερικότητα ή μετανεωτερικότητα δεν βρίσκονται αναγκαστικά σε αντίθεση!

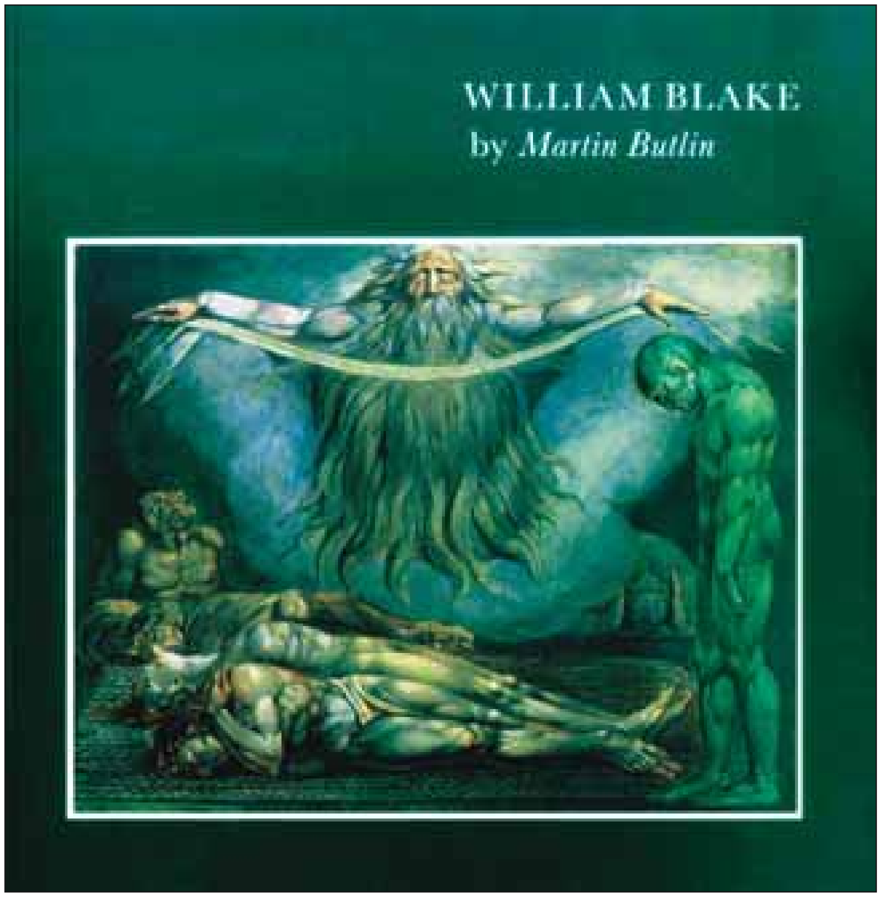
Ως φεμινίστριες πρέπει να υπενθυμίζουμε ότι, παρ' ότι υπάρχουν ρωγμές στο οικοδόμημα, η πατριαρχία είναι ζωντανή και, όπως ο καπιταλισμός και το συμπλήρωμά του, ο ιμπεριαλισμός, βρίσκει διαρκώς νέους και καινοτόμους τρόπους για να ξανα-ανακαλύπτει τον εαυτό της. Η πατριαρχία σημαίνει εξουσία - για κάποιους, ενώ πείθει όλους τους άνδρες ότι, όσο κι αν είναι καταπιεσμένοι από το πολιτικό και οικονομικό σύστημα, πάντα υπάρχει κάποιος κάτω από αυτούς που μπορούν να τον ελέγχουν - η γυναίκα τους, η μητέρα τους, η αδελφή τους, η κόρη τους. Ο φονταμενταλισμός επίσης σημαίνει εξουσία και έλεγχο, συχνά σε σύγκρουση με την πατριαρχία. Αυτό που πρέπει να υπενθυμίζουμε στον εαυτό μας είναι ότι δεν μπορεί να είμαστε αυτάρεσκες. Ο φονταμενταλισμός βρίσκεται παντού. Κάθε παράδοση και κουλτούρα έχει τις δυνατότητες του φονταμενταλισμού. Και ο φονταμενταλισμός έχει μικρή σχέση με τη θρησκεία αλλά μεγάλη σχέση με την πολιτική και τον έλεγχο. Και μάλιστα πρέπει να θυμόμαστε ότι η θρησκευτικότητα, η πνευματικότητα τόσο στο παρελθόν όσο και στο παρόν ανταποκρίνονται σε ανθρώπινες ανάγκες. Δεν αμφισβητούνται. Αυτό που αμφισβητείται είναι η χειραγώγηση της θρησκευτικότητας και η εκμετάλλευση του αισθήματος ανασφάλειας, αδυναμίας, της άγνοιας για το πού να στραφεί κάποιος/κάποια σε στιγμές οικονομικής και πολιτικής κρίσης, και όποτε υπάρχει μια αίσθηση αδυναμίας και μοναξιάς. Τότε είναι που οι φονταμενταλιστικές δυνάμεις εισδύουν σ' αυτό το κενό, με κοινότοπες υποσχέσεις για γρήγορες λύσεις, από τις οποίες αρπάζονται αυτές και αυτοί που ζητούν να κρατηθούν από κάπου.

Ενώ χρειάζεται να κάνουμε αυτές τις διακρίσεις, δεν πρέπει να παραλείψουμε την παραδοχή ότι οι περισσότερες από τις μεγάλες θρησκείες έχουν θεσμοθετηθεί με την πάροδο του χρόνου και στηρίζουν τα προνόμια της τάξης και του φύλου. Και έτσι δημιουργούν ευκαιρίες για φονταμενταλιστικές διεργασίες. Και όμως, σε όλο τον κόσμο σήμερα κυριαρχεί η ανόητη άποψη ότι το Ισλάμ = φονταμενταλισμός. Αυτό πρέπει να το αντιπαλέψουμε δυναμικά -κάθε μεγάλη θρησκεία στον κόσμο έχει τις φονταμενταλιστικές δυνατότητες και συλλογικότητές της - ο ινδουισμός, ο βουδισμός, ο ιουδαϊσμός, ο χριστιανισμός και βέβαια, το ισλάμ επίσης - για να αναφέρουμε μόνο τις μεγάλες θρησκείες. Αλλά οι θρησκείες και οι πρακτικές και οι κανόνες τους αποτελούν κοινωνικές και πολιτιστικές κατασκευές, παρά την πίστη των ατόμων στις θεϊκές αποκαλύψεις (και γνωρίζω ότι αυτό μπορεί να αμφισβητηθεί έντονα). Η προσωπική εκδοχή της θρησκείας και η δημόσια εικόνα της, μπορούν να είναι πολύ διαφορετικές. Αυτό το βλέπουμε με τις ερμηνείες, τους κανόνες που προκύπτουν, τις τοπικές ιδιαιτερότητες και πρακτικές κ.λπ.

Προχωρώντας όμως σε κάποια συγκεκριμένα στοιχεία που αφορούν το φονταμενταλισμό, χρειάζεται να αναπτύξουμε μια κατανόηση της λειτουργίας του φονταμενταλισμού και να αναγνωρίσουμε ότι έχει πολύ μικρή σχέση με την 'παράδοση' αλλά έχει μεγάλη σχέση με τη διατήρηση του ελέγχου - πολιτικού, εθνικού και σε θέματα φύλου. Ότι είναι μια στρατηγική και ένας μηχανισμός που μορφοποιεί και επανανακαλύπτει τον εαυτό του προσαρμοζόμενος στους καιρούς. Έτσι, όταν οι ινδου-

ιστές εθνικιστές έκαναν γενοκτονία των πληθυσμών της μουσουλμανικής μειονότητας στο κράτος του Gujarat το 2002, αυτό δεν είχε μεγάλη σχέση με το πόσο καλός ινδουιστής ήταν κάποιος, αλλά είχε κάθε σχέση με την κατάληψη της κρατικής εξουσίας. Το γεγονός ότι οι μουσουλμάνες αποτέλεσαν το στόχο, και με βίαιο τρόπο, αποτελούσε έναν ανήθικο συνδυασμό της βίας λόγω φύλου με το μισογυνισμό που ενδημεί στις περισσότερες φονταμενταλιστικές κοσμοθεωρήσεις. Την επαύριο του φόνου της Milia Abrar στο Montreal το 1998 και μέχρι σήμερα, κυκλοφορεί ευρέως ότι αυτό συμβαίνει όταν μια παραστρατημένη νεαρή γυναίκα σπάει από την παράδοση. Στην άλλη πλευρά των συνόρων, πολλοί από αυτούς που είναι ενάντια στην επιλογή, για τις γυναίκες, υποστηρίζουν τη θανατική ποινή, έτσι γνωρίζουμε ότι το ενδιαφέρον τους προέρχεται λιγότερο από την αγάπη για τη ζωή και περισσότερο από την πίστη τους στον έλεγχο των γυναικείων σωμάτων. Στον Καναδά σήμερα, οι αντιπαραθέσεις και συζητήσεις για τον πολιτικό γάμο μεταξύ προσώπων του ιδίου φύλου αποτελούν μια δυναμική υπενθύμιση για το πώς οι ανασφάλειες των ανθρώπων σε μια σύγχρονη δημοκρατία μπορεί να γίνουν αντικείμενο εκμετάλλευσης για να απορριφθεί η ισότητα για πολλούς πολίτες. Ο φονταμενταλισμός δεν έχει μεγάλη σχέση με τους έγχρωμους που μιλούν περίεργα και φορούν φαρδιές φορεσιές!

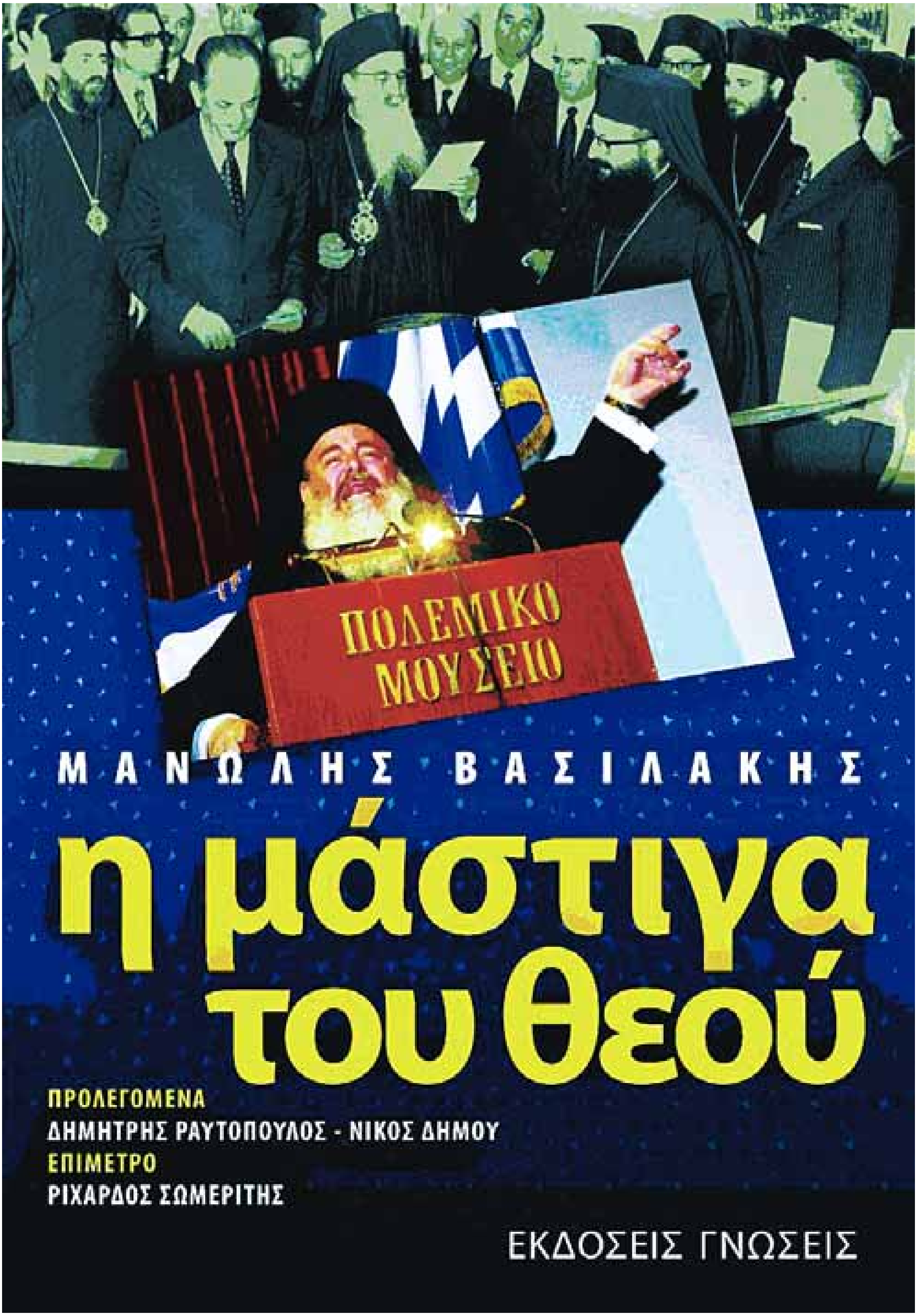

Βλέπουμε επανειλημμένα ότι είναι συστατικό στοιχείο της φονταμενταλιστικής σκέψης και λειτουργίας ο έλεγχος των γυναικών, της αυτονομίας τους, της σεξουαλικότητάς τους, των επιλογών τους. Κι εδώ είναι που βρίσκουμε το δεσμό μεταξύ της πατριαρχίας και του φονταμενταλισμού. Τα δύο αυτά είναι αδιαχώριστα. Να γιατί οι γυναίκες συχνά είναι πρωταρχικός ή αποκλειστικός στόχος των φονταμενταλιστικών δυνάμεων. Έλεγχος των γυναικών, έλεγχος της κοινότητας. Δώσε εξουσία στους άνδρες και τότε θα ευθυγραμμιστούν και θα σε υποστηρίξουν. Αλλά αυτό μπορεί να είναι κάπως απλουστευτικό. Πολύ συχνά βλέπουμε πώς οι γυναίκες επίσης μπορούν να είναι αυστηρές και ταυτισμένες με τους άνδρες στην επεξεργασία της φονταμενταλιστικής ιδεολογίας - την τήρηση των θεσμών που καταπιέζουν τις γυναίκες επειδή αυτό δίνει κάποια σταθερότητα, κάποια αναγνώριση - με βάση τη λογική που λέει καλύτερα ένας διάβολος που γνωρίζεις παρά ένας διάβολος που δεν γνωρίζεις. Είναι οι σκλάβοι και οι σκλάβες που προτιμούν τη γνωστή ποσότητα, τη σκλαβιά. Ή οι λίγοι εκλεκτοί που επωφελούνται από την καθυπόταξη της πλειοψηφίας.

Επιστρέφοντας στο θέμα της παγκόσμιας αναδιάταξης, πρέπει να θυμηθούμε ότι ο φονταμενταλισμός είναι εγγενές στοιχείο στις προσπάθειες του κεφαλαίου και του ιμπεριαλισμού. Για να έχεις ευάλωτους, εύκαμπτους πληθυσμούς, πηγές εργασίας και αγορές χρειάζεται να κρατάς τους πληθυσμούς σε κατάσταση κρίσης. Και ο κυνισμός είναι κατάφωρος. Ενώ το Αφγανιστάν συνέβη «για τις γυναίκες», όταν συνέβη το Ιράκ η επίσημη γραμμή ήταν ότι «δεν ασχολούμεθα με τις γυναίκες». Η γεύση της στιγμής αλλάζει για να χρησιμεύσει στην πιο πρόσφορη δικαιολογία. Και ενώ ο φονταμενταλισμός καλύπτεται με ένδυμα του μεσαίωνα, τα πάντα γίνονται για το παρόν.

Μας έρχονται πολλές αναφορές από οργανώσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων, από γυναικείες οργανώσεις, που καταγράφουν και τεκμηριώνουν τις καταχρήσεις, τα βασανιστήρια, τους ακρωτηριασμούς, τους βιασμούς, τη βία και το θάνατο που υφίστανται οι γυναίκες χωρίς κανείς να τιμωρείται - πρακτικές που ευλογούνται και θεσμοποιούνται από τους διάφορους πολιτισμούς, τις κοινωνίες και τα κράτη σε κάθε ήπειρο του κόσμου - που ενώ τα πολιτιστικά χαρακτηριστικά ποικίλουν, αλλά αιτιακοί παράγοντες και τα ιδεολογικά υπόβαθρα δεν διαφέρουν πολύ. Δεν θέλω με κανέναν τρόπο να υποτιμήσω αυτό τον πόνο, το άγχος, τα βάσανα και τα εμπόδια στην προσωπική και φυσική ανάπτυξη που προκαλούν αυτές οι πρακτικές. Όμως, δεν πρέπει να ξεμπερδέψουμε μ' αυτά χαρακτηρίζοντάς τα πολιτιστικές ιδιομορφίες και οπισθοδρόμηση, γιατί αυτό μπορεί να οδηγήσει από το να βάλουμε ρατσιστικές ταμπέλες έως το να εφεύρουμε διάφορων ειδών δικαιολογίες. Και όμως δεν πρέπει να χάσουμε από μπροστά μας την ευρύτερη εικόνα - την πατριαρχία και τον έλεγχο των γυναικών στην υπηρεσία διάφορων στρατηγικών - εθνικών, πολυεθνικών, των μεγάλων επιχειρήσεων, ταξικών και πατριαρχικών. Αν το καταφέρουμε αυτό, θα μπορέσουμε να ερμηνεύσουμε τους μεταβαλλόμενους χάρτες και όψεις των δυνάμεων της εξουσίας και του ελέγχου, που επιδιώκουν να μας κρατήσουν καθυποταγμένες στους μεταβαλλόμενους χώρους της παγκόσμιας αναδιάταξης.

*** Εισήγηση στην 4η ετήσια εκδήλωση για τη Διεθνή Ημέρα της Γυναίκας, που οργανώθηκε από το Συντονιστικό και την Επιτροπή Αγώνα Γυναικών Διαφορετικής Προέλευσης, την 8η του Μάρτη, στο Μοντρεάλ, 5 Μαρτίου 2005, "ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΤΟ ΦΟΝΤΑΜΕΝΤΑΛΙΣΜΟ"**

ΠΟΛΕΜΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ
ΜΑΝΩΛΗΣ ΒΑΣΙΛΑΚΗΣ
η μάστιγα του θεού
ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ
ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΡΑΥΤΟΠΟΥΛΟΣ - ΝΙΚΟΣ ΔΗΜΟΥ
ΕΠΙΜΕΤΡΟ
ΡΙΧΑΡΔΟΣ ΣΩΜΕΡΙΤΗΣ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΝΩΣΕΙΣ

Αφιέρωμα στον Αρχιεπίσκοπο Χριστόδουλο και όχι μόνο

Μανώλης Βασιλάκης: "Η μάστιγα του Θεού", εκδόσεις "Γνώσεις", σελ. 666.
Προλεγόμενα: Δημήτρης Ραυτόπουλος, Νίκος Δήμου.
Επίμετρο: Ριχάρδος Σωμερίτης.

Η έκφραση προοδευτικών ιδεών από έναν ιερωμένο αποτελεί σπάνια έκπληξη. Γι' αυτό, όταν εξελέγη ο νέος Αρχιεπίσκοπος πριν επτά χρόνια, δεν περιμέναμε παρά έναν ακόμα συντηρητικό ιερωμένο. Όμως πλανηθήκαμε. Ο κ. Χριστόδουλος απέχει πολύ από τον συντηρητισμό. Είναι αυτό που ο Βασιλάκης αποκάλεσε στο βιβλίο του: η μάστιγα του Θεού.

Παρακολουθώντας βήμα προς βήμα τη δράση του Αρχιεπισκόπου, συγκεντρώνοντας -με τη γνωστή του επιμονή και υπομονή- στοιχεία που, είτε μας είναι άγνωστα, είτε τα γνωρίσαμε τυχαία και αποσπασματικά, ο Βασιλάκης μάς παρουσιάζει την ολοκληρωμένη φυσιογνωμία του ανθρώπου: Την επιθετικότητα, την αυταρέσκεια, την αυτοϊκανοποίηση, το ναρκισσισμό, την αμετροέπεια, την ημιμάθεια, τη ρηχότητα, την απλοϊκότητα (ως αντίθετο της απλότητας), τις λαθροχειρίες, τον εθνικισμό, το λαϊκισμό. Ιδιότητες που δεν προσιδιάζουν σε συντηρητικούς, αλλά σε επικίνδυνους λάτρεις του ολοκληρωτισμού.

Βιβλίο ευρύτερου ενδιαφέροντος

Όμως, το βιβλίο δεν περιορίζεται στην προσωπικότητα του κ. Χριστόδουλου. Προχωράει ανατέμνοντας ορισμένες μοναδικές πτυχές της ελληνορθοδοξίας. Τρία είναι τα βασικά συμπεράσματα που, νομίζω, τεκμηριώνει το βιβλίο.

1. Είμαστε η μόνη χώρα της Ευρώπης, με εξαίρεση ίσως κάποιες βαλκανικές αδελφές, που η Εκκλησία δεν ορίζεται ως φορέας πνευματικής επικοινωνίας των πιστών με το θείο, μακριά από εγκόσμιες επεμβάσεις. Αντίθετα, αποτελεί μέρος της εθνικής ταυτότητας. Μου ήταν γνωστό, αλλά τη συνολική έκταση της γάγγραινας αυτής τη συνειδητοποίησα όταν σωρευτικά διάβασα τις επανειλημμένες πολιτικές ενημερώσεις του Αρχιεπισκόπου από τους ΥΠΕΞ κκ. Πάγκαλο και Παπανδρέου, τον ΥΠΕΘΑ κ. Τσοχατζόπουλο και άλλους. Τη συνειδητοποίησα όταν ανακάλυψα με πόσο απύθμενο θράσος ο Αρχιεπίσκοπος γίνεται δημόσιος τιμητής προσώπων και

δημοκρατικών θεσμών, μέχρι και του Προέδρου της Βουλής, μέχρι και ίδιας της Βουλής, μέχρι και του Προέδρου της Δημοκρατίας.

2. Ποια όμως εθνική ταυτότητα προτείνει (και εν πολλοίς επιβάλλει) η Εκκλησία; Την πιο μαύρη δυνατή. Ο εκπρόσωπος του Θεού της αγάπης γίνεται κήρυκας του μίσους και της παραβίασης ανθρωπίνων δικαιωμάτων, απέναντι στους γείτονές μας, απέναντι στη Δύση, απέναντι στις μειονότητες, απέναντι στους μετανάστες, απέναντι σε ευάλωτες κοινωνικές ομάδες, όπως οι ομοφυλόφιλοι και οι εβραίοι.
3. Το μίσος και η πάλη της Εκκλησίας κατά του ορθολογισμού και του διαφωτισμού, κύριων χαρακτηριστικών του ευρωπαϊκού πολιτισμού, έρχεται από πολύ μακριά: από την εποχή του Κοσμά του Αιτωλού, του Παπουλάκου, του Αθανασίου Πάριου και συνεχίζεται αμείωτο. "Η Δύση στερείται ήθους πολιτισμού και πνεύματος", διακήρυξε ο Αρχιεπίσκοπος. Όχι, δεν μπορούμε να μιλάμε απλώς για ανορθολογισμό. Πρόκειται για διαφορετική λογική, για διαφορετικό πολιτισμό, με διαφορετικές αξίες από τις ευρωπαϊκές: εκείνες της "καθ' ημάς ανατολής". Ο Χάντινγκτον έχει δίκιο.

Ανάμεσα στα πολύτιμα στοιχεία του βιβλίου ξεχωρίζει το κεφάλαιο με τις πολεμικές ιαχές του Αρχιεπισκόπου για τη λύση του Κυπριακού.

Η παρουσίαση του βιβλίου

Η παρουσίαση του βιβλίου υπήρξε πολιτικό γεγονός που μεταδόθηκε από όλους τους τηλεοπτικούς σταθμούς. Έγινε στις 6/6/06 (συμβολική ημερομηνία) στην κατάμεστη αίθουσα της Ένωσης Συντακτών Ημερησίων Εφημερίδων Αθηνών (ΕΣΗΕΑ).

Ο Ριχάρδος Σωμερίτης έκρινε ότι το βιβλίο αποκαλύπτει αφ' ενός την προαιώνια διαμάχη της Ορθόδοξης Εκκλησίας με τον διαφωτισμό και αφ' ετέρου τη μόνιμη διεκδίκηση κοσμικής (υπερ)εξουσίας από τους ιερείς.

Ο Λεωνίδας Κύρκος επεσήμανε το πρωτοφανές φαινόμενο της έλευσης του "αρχιερέα του σκότους", όπως τον χαρακτήρισε, στις εκκλησίες με συνοδεία τηλεοπτικών συνεργείων και χειροκροτημάτων, αποκλειστικότητες μέχρι τώρα των κομματικών εκδηλώσεων.

Ο Στέφανος Μάνος προέτρεψε τις εφημερίδες που διανέμουν βιβλία να το μοιράσουν και εμάς να το δωρίσουμε στον παπά της ενορίας μας. Προσέθεσε ότι το φαινόμενο Χριστόδουλος είναι αποτέλεσμα της νομοθεσίας μας που θωπεύει την "κρατούσα θρησκεία".

Οι πολιτικοί το γνωρίζουν άριστα, αλλά φοβούνται το πολιτικό κόστος. Ανέφερε τη σιωπή ολόκληρης της ελληνικής κοινωνίας στο παράδοξο φαινόμενο ο Αρχιεπίσκοπος να έχει άποψη για το αν και πού θα χτιστεί τζαμί στην Αθήνα και οι ίδιοι οι μουσουλμάνοι να μην έχουν καν ερωτηθεί.

Ο πρώην υπουργός Νίκος Σηφουνάκης μάς αποκάλυψε πως, όταν έκανε τις γνωστές σκληρές δηλώσεις του εναντίον της ανάμειξης του Αρχιεπισκόπου στην πολιτική και στο θέμα των ταυτοτήτων, τον... αφόρισαν και απαγόρευσαν την είσοδό του στις εκκλησίες της γενέτειράς του, τη Λέσβο. Ακόμα, μίλησε για την ανάγκη μια νέας -θρησκευτικής αυτή τη φορά- μεταπολίτευσης: "ο στρατός στους στρατώνες του και οι κληρικοί στις εκκλησίες τους".

Ο υπουργός Δικαιοσύνης του καιρού της σύγκρουσης για τις ταυτότητες, καθηγητής νομικής Μιχάλης Σταθόπουλος, υπαινίχτηκε ότι ο Αρχιεπίσκοπος θα όφειλε να διωχθεί για παράβαση του άρθρου 196 του ποινικού κώδικα (κατάχρηση εκκλησιαστικού αξιώματος). Απεφάνθη ότι ο Αρχιεπίσκοπος θεωρεί αντίπαλό του τα ανθρώπινα δικαιώματα: αρνείται να συμφιλιώσει την Εκκλησία με αυτά και καλεί τους πιστούς να επιλέξουν μεταξύ των δυο. Τόνισε ότι γι' αυτή την κατάσταση αποφασιστικό ρόλο παίζει η ενδοτικότητα των πολιτικών.

Εκτίμησε όμως ότι αυτοί οι πολιτικοί υποτιμούν την κρίση και τη νοημοσύνη των πολιτών: αν τους εξηγούσαν περί τίνος ακριβώς πρόκειται, θα κέρδιζαν ψήφους, αντί να χάσουν.

Τέλος, είπε ότι μεγάλο όπλο των κληρικών είναι η ισοβιότητα: τους επιτρέπει να εκβιάζουν τους πολιτικούς ενόψει επανεκλογής τους, ενώ δεν ισχύει και το αντίστροφο, αφού εκείνοι δεν επανεκλέγονται. Πρότεινε λοιπόν αντί της ισοβιότητας οι εκλογές κληρικών να γίνονται για μια ορισμένη θητεία.

Ο συγγραφέας Μ. Βασιλάκης, ευχαρίστησε στο τέλος το κοινό, τους ομιλητές και "τους κληρικούς, Μητροπολίτες, Αρχιεπισκόπους και Πατριάρχες οι οποίοι με συνεχάρησαν και ευλόγησαν το βιβλίο. Δεν θα πω τα ονόματα.

Ας τα μαντέψει ο κ. Χριστόδουλος". Βεβαίως, κανένας ιερωμένος δεν παρέστη στην παρουσίαση, λόγω του... φόβου των Ιουδαίων.

Από την παρουσίαση του βιβλίου. Από αριστερά: Μ. Σταθόπουλος, Λ. Κύρκος, Μ. Βασιλάκης, Ρ, Σωμερίτης, Στ. Μάνος, Ν. Σηφουνάκης.

Ίχνη από την αναζήτηση του υπερβατικού Αναστάσιου Γιαννουλάτου, Αρχιεπισκόπου Τιράνων και πάσης Αλβανίας

Εκδόσεις Ακρίτας, Σελίδες: 495, σκληρό εξώφυλλο. Α΄ έκδοση 2004

Του Πέτρου Λαζάρου

Ο Αρχιεπίσκοπος Τιράνων και πάσης Αλβανίας κ. Αναστάσιος (Γιαννουλάτος), είναι σήμερα ένας από τους επιφανέστερους επισκόπους της Ορθοδόξου Εκκλησίας, του οποίου η παρουσία, ο λόγος και το έργο του τοποθετούν με τον καλύτερο τρόπο το αληθινό νόημα της Ορθοδόξου πίστεως.

Μακριά από ιδιοτέλειες, φιλοδοξίες, ματαιοδοξίες και εγωισμούς, ο Αρχιεπίσκοπος Αναστάσιος κατάφερε να πείσει σ' ένα δύσκολο περιβάλλον ότι η πίστη στον Χριστό και στον άνθρωπο δεν έχει παρωπίδες, ούτε και είναι ιδιωτική ή εθνική υπόθεση κανενός. Αλλά,άνευ όρων και ορίων, είναι μια οικουμενική υπόθεση που αγκαλιάζει με αγάπη όλη την ανθρωπότητα σεβόμενη την ιδιαιτερότητα και την ελευθερία του κάθε προσώπου.

Η ορθόδοξη παράδοση φανερώνει ότι κάθε άνθρωπος πάνω στη γη είναι μοναδικός και ανεπανάληπτος. Είναι αλήθεια, ότι μερίδα ανθρώπων που μετέχει σε αυτήν την παράδοση πολλές φορές διαστρεβλώνουν την αλήθεια της με συμπεριφορές βίαιες, φανατικές και εξουσιαστικές, υποβαθμίζοντας την πίστη από άθλημα ελευθερίας και αγάπης σε ένα θρησκευτικό σύστημα εξουσίας, που καταδυναστεύει την ελευθερία των συμμετεχόντων σε αυτό και που βλέπει εχθρό κάθε άλλον που μετέχει σε μια άλλη θρησκευτική ή άλλη παράδοση.

Επομένως, για να κατανοηθεί η αγάπη και η ελευθέρια που κομίζει η Ορθόδοξη πίστη καλείται ο άνθρωπος να υπερβεί τον εαυτόν του και να βλέπει κάθε συνάνθρωπο του ανεξαρτήτως χρώματος, καταγωγής και θρησκείας, ως εικόνα Θεού.

Ένα από τα σημαντικότερα έργα του Αρχιεπισκόπου Αναστασίου είναι ότι με το συγγραφικό του έργο, την ιεραποστολική ποιμαντορία του και την πολυετή ενασχόλησή του με τη μελέτη των διαφόρων θρησκειών και θρησκευτικών συστημάτων, συμβάλλει στα μέγιστα για να κατανοηθεί από πλευράς χριστιανικής θεολογίας η σχέση του χριστιανισμού με τις άλλες θρησκείες. Μέχρι σήμερα σεβαστός ποιμενάρχης έχει γράψει πέραν των 400 θρησκειολογικών πραγματειών, γεγονός που τον αναδεικνύει σ' έναν από τους σημαντικότερους θρησκειολόγους, ειδικά στον τομέα της θρησκειολογικής έρευνας των χωρών της Αφρικής.

Το βιβλίο του "Ίχνη από την αναζήτηση του υπερβατικού" περιλαμβάνει συλλογή μελετημάτων που αφορούν τα Αφρικανίκα θρησκεύματα, τον Ινδουισμό, τον Τζαϊνισμό, τον Βουδισμό, το Ισλάμ, τον Σικκισμό, τη Θρησκεία και τη Θρησκειολογία, την Ειδωλολατρία, τον Μυστικισμό, το Κοράνιο. Εξετάζει την παρουσία χριστιανών και μουσουλμάνων στην Ευρώπη σήμερα. Καταθέτει κείμενα για θρησκευτικές προσωπικότητες όπως ο Ζωροάστρης, Βούδδας, Λάο-Τσε, Κομφούκιος, Μένκιος, Μωάμεθ, Νάκακ και επισημαίνει τις βασικές διαφορές Χριστιανισμού -Ινδουισμού-Βουδδισμού- και τις διαφορές Γιόγκα-Ορθόδοξου Ησυχασμού. Τέλος καταθέτει μία ορθόδοξη άποψη για τις άλλες θρησκείες.

Το βιβλίο, όπως αναφέρει και ο συγγραφέας, δεν είναι προϊόν ενός αυστηρού αρχιτεκτονικού ακαδημαϊκού οικοδομήματος, αλλά προϊόν εγκυκλοπαιδικών αναφορών και πληροφοριών για την όσο το δυνατόν καλύτερη "γνώση των άλλων θρησκειών", αφού η γνώση αυτή "δεν αποτελεί πλέον γνωσιολογική πολυτέλεια, αλλά προϋπόθεση για να αντιληφθούμε το πολυσύνθετο θρησκευτικό φαινόμενο, για να δούμε τι οραματίσθηκε, τι πίστεψε ο άνθρωπος στη διαδρομή της ιστορίας του και να διευρύνουμε τις αντιλήψεις μας για την ανθρωπότητα, στην οποία οργανικά ανήκουμε".

Πραγματικά είναι ένα πολύτιμο βιβλίο γνώσης, αλλά και αφορμής για έναν πιο εμπεριστατωμένο προβληματισμό γύρω από το φαινόμενο των θρησκειών, που έτσι και αλλιώς τις πλείστες φορές βλέπουμε να χρησιμοποιούνται ως προπέτασμα καπνού για να καλυφθούν πολιτικές επιλογές για τη χρήση πολεμικών επιχειρήσεων.